

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI
(REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI VE
ROMANTİK İLİŞKİLERDE AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu Çavdar

Ankara

Haziran, 2013

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI
(REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI VE
ROMANTİK İLİŞKİLERDE AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu Çavdar

Danışman: Doç. Dr. Serap NAZLI

Ankara

Haziran, 2013

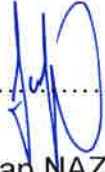
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı'nda

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç Dr. Serap NAZLI (Danışman)

Üye

Prof. Dr. Figen Çok

Üye

Yrd. Doç. Dr. Tülin Şener Kılınç

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

Prof. Dr. İsmail Güven

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Toplumsal cinsiyet son 20 yılda Türkiye’de ve yurtdışında üzerine en çok çalışma yapılan konulardan biridir. Çünkü erkek egemen toplumlarda kadına göre avantajlı olan erkeklerin bu avantajlarını sürdürmek için ortaya çıkardığı ritüeller zamanla bu eşitsizliğin sürekli olarak yeniden üretilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla cinsiyetler arası farklar insanlık tarihi boyunca sürekli bir doğallık haliyle meşrulaştırılmaya çalışılsa da, bizzat insanın kendisi tarafından bu kadar çarpıcı hale getirilmiştir. Bu farklar sadece görece zor bir yaşam süren kadınların değil aynı zamanda avantajlı cinsiyet olan erkeklerin yaşamını da oldukça etkilemektedir. Bu etkiler en çok da bireylerin kişilerarası ilişkilerinde kendini göstermektedir.

Bu araştırma, toplumsal cinsiyetin yakın ilişkilere olan etkisi hakkındaki meraktan ve bu meraka bağlı olarak ortaya çıkan gözlemlerden doğmuştur. Üniversite yıllarına denk gelen ‘genç ya da beliren yetişkinlik’ olarak tanımlanan dönemde ‘yakınlık’ gelişimsel ihtiyaçlardan biridir. Bu dönemde gençlerin sıklıkla ‘her şeyin tam olması, ancak bir sevgilinin eksikliği’ şeklinde ifade ettikleri durum romantik ilişkilerin önemini görmemi sağlamıştır. Kadın ve erkek rollerine ilişkin, toplumsal rollerden kaynaklı bazı akıldışı inançları fark etmem de beni bu araştırmayı yapmaya iten bir diğer önemli motivasyon kaynağı olmuştur. Bu nedenlerle bu çalışmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançları araştırılmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında desteğini ve yardımını, bilgi, görüş ve önerilerini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Serap Nazlı'ya, hem tez aşamamdaki hem de jrimdeki katkılarından dolayı, ayrıca lisans ve yüksek lisans öğrenimim, çalışma yaşamım, iyi kötü pek çok zamanımda hep yanımda olan Prof. Dr. Figen çok'a, jrimdeki katkılarından dolayı değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Tülin şener Kılınç'ı, koşulsuz sevgileri ile hayatımın var olan canım aileme, her türlü destekleri ile hep yanımda olan değerli arkadaşlarıma, Gökçe okamay'a, Zeynep Kızıl'a, özellikle Uğur Yağan'a, başta Eren Can Aybek olmak üzere yardımlarını esirgemeyen tüm araştırma görevlisi arkadaşlarıma, araştırma verilerini toplarken yardımcı olan tüm hocalarıma, araştırmama katılan ve sabırla ölçekleri dolduran tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Duygu avdar

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI VE ROMANTİK İLİŞKİLERDE AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI

Çavdar, Duygu

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serap NAZLI

Haziran 2013, xii-150 sayfa

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının; cinsiyete, yaşa, öğrenim görülen lisans programına, fakülte/yüksekokula, mezun olunan lise türüne, büyüdükları yerleşim yerine, annenin ve babanın öğrenim durumuna, romantik bir ilişkinin olup olmama durumuna ve yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

İlişkisel tarama modelinde yapılan araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören 992 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada bireylerin; toplumsal cinsiyet rolleri tutum puanlarını belirlemek için Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği; romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlarını belirlemek için Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği ve katılımcılara ilişkin kişisel ve sosyo-demografik bilgileri elde etmek için ise Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir.

Öncelikle Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Araştırmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile değişkenler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem için t-testi ve Mann Whitney U-testi, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ve Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı hesaplama tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Bunun yanında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ölçeğinin eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre; üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları eşitlikçi oldukça romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançları azalmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları, cinsiyete, öğrenim görülen lisans programı ve fakülte/yüksekokula, mezun olunan lise türüne, annenin ve babanın öğrenim durumuna, romantik ilişkinin olup olmaması durumuna ve yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar, Romantik İlişkiler, Akılcı Olmayan İnançlar, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

UNIVERSITY STUDENTS' GENDER ROLE ATTITUDES AND IRRATIONAL BELIEFS IN ROMANTIC RELATIONSHIPS

Cavdar, Duygu

Master Thesis, Department of Guidance and Psychological Counseling

Advisor: Serap NAZLI, Associate Professor

June 2013, xii-150 pages

In this study the gender role attitudes of university students and their irrational beliefs in romantic relationships were examined. Also, the difference in university students' gender role attitudes was investigated, according to their sex, age, study area, faculties/colleges and type of graduated high school, place of growing up, parents' educational status, current status of romantic relationship (if one is in a relationship or single) and the period of longest romantic relationship.

The research group of the research in correlational research model consists of 992 university students who study at Eskisehir Osmangazi University's various faculties and colleges. Gender Roles Attitude Scale was used to determine gender role attitude scores of participants, Irrational Romantic Relationship Beliefs Scale was used to determine irrational beliefs in romantic relationships of participants, personal information form prepared by researcher was used to obtain personal and demographic information about participants. The data obtained was analyzed using SPSS computer program.

At first, descriptive statistics obtained from the total scores of Gender Roles Attitude and Irrational Romantic Relationship Beliefs Scale were presented. Independent samples t-test, Mann Whitney U-test and one-way ANOVA were used to test whether there is a significant difference between the students' gender role attitudes scores and variables. Pearson Product - Moment Correlation Coefficient and Spearman's Rank Correlation Coefficient were used to determine whether there is significant difference between gender role attitudes and irrational beliefs in romantic relationships.

The results of this study showed that there is a medium-level and significant relation between gender roles attitudes scale total scores and irrational romantic relationship beliefs scale scores. In addition, a significant relation between irrational romantic relationship beliefs scale total scores and sub-scales of gender role attitudes (female, egalitarian, marriage, traditional and male gender roles) was found. According to these results; the more university student's gender role attitudes have become egalitarian, their irrational romantic relationship beliefs decrease. Furthermore, when their gender role attitudes scale total scores and sub-scale total scores were analyzed based on the participants' personal and demographic variables, significant difference was found among the groups in terms of sex, department of undergraduate degree, faculties/colleges and type of graduated high school, parents' educational status, currently status of romantic relationship (in a relationship or single) and the period of longest romantic relationship.

Key words: Gender, Gender Role Attitudes, Romantic Relationships, Irrational Beliefs, University Students.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
ÇİZELGELER LİSTESİ	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	7
Önem	8
Sayıtlar	9
Sınırlılıklar	10
Tanımlar	10
II. BÖLÜM.....	11
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
1. Toplumsal Cinsiyet	11
1.1. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Kavramlar.....	14
1.2. Toplumsal Cinsiyeti Açıklayan Kuramlar ve Görüşler.....	19
1.2.1. Psikanalitik Kuram	19
1.2.2. Karen Horney'in Görüşleri	22
1.2.3. Alfred Adler'in Görüşleri.....	23
1.2.4. Nancy Chodorow'un Görüşleri.....	24
1.2.5. Bilişsel Gelişim Kuramı	26
1.2.6. Carol Gilligan'ın Görüşleri.....	27
1.2.7. Sosyal Öğrenme Kuramı	29
1.2.8. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı	30
1.3. Toplumsal Cinsiyeti Romantik İlişkiler Bağlamında Açıklayan Kuramlar	33
1.3.1. Yapısal Açıklamalar ve Bireysel Açıklamalar	35
1.3.2. Sosyalleşme Açıklamaları ve Biyolojik Açıklamalar.....	36

2.	Toplumsal Cinsiyet Roller ve Romantik İlişkiler	41
2.1.	Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar	42
2.1.1.	Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Kuramı	46
3.	Toplumsal Cinsiyet ve Romantik İlişkilerle İlgili Yapılan Araştırmalar	51
3.1.	Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Yapılan Araştırmalar	51
3.2.	Romantik İlişkiler ile İlgili Yapılan Araştırmalar	59
BÖLÜM III.....		69
YÖNTEM		69
Araştırmanın Modeli		69
Çalışma Grubu		70
Veri Toplama Araçları		74
Verilerin Toplanması		78
Verilerin Analizi		78
BÖLÜM IV		80
BULGULAR		80
Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Dağılımlarına İlişkin Bulgular		83
Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular		105
BÖLÜM V		111
TARTIŞMA VE YORUM		111
BÖLÜM VI		126
SONUÇ VE ÖNERİLER		126
Sonuçlar		126
Öneriler		127
KAYNAKÇA		129
EKLER		147

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Yapısal Açıklamalar ve Bireysel Açıklamalar, Sosyalleşme Açıklamaları ve Biyolojik Açıklamalar	34
--	----

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Kişisel ve Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	71
Çizelge 2. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler.....	80
Çizelge 3. Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler	82
Çizelge 4. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları	84
Çizelge 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları	87
Çizelge 6. Katılımcıların Öğrenim Gördüğü Lisans Programına Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	88
Çizelge 7. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	89
Çizelge 8. Katılımcıların Fakülte ve Yüksekokullarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	91
Çizelge 9. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	91
Çizelge 10. Katılımcıların Lise Türüne Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	93
Çizelge 11. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	93

Çizelge 12. Katılımcıların Büyüdükleri Yerleşim Yerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	95
Çizelge 13. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	95
Çizelge 14. Katılımcıların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	97
Çizelge 15. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	97
Çizelge 16. Katılımcıların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	99
Çizelge 17. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	99
Çizelge 18. Katılımcıların Halihazırda Bir Romantik İlişkisi Olma ve Olmama Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Mann Whitney U-testi Sonuçları.....	101
Çizelge 19. Katılımcıların Yaşadıkları İlişki Süresine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	103
Çizelge 20. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Betimsel İstatistikleri.....	104
Çizelge 21. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki	105
Çizelge 22. Katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki	106
Çizelge 23. Katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki	107

Çizelge 24. Katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki	108
Çizelge 25. Katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki	108
Çizelge 26. Katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki	109

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem, amaç, önem, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlar ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Problem

Sosyal bir varlık olan insan, yaşamı boyunca çevresindeki pek çok kişi ile yakın ilişkilerde bulunur. Yakın ilişki, belli bir sürede gelişmiş, karşılıklı bir yakınlık anlayışı içeren ve yakınlığın göstergesi olarak bireylerin birbirlerine karşılıklı davranışlarda bulunduğu ilişkidir (Harvey ve Omarzu, 1997).

Yakın ilişkiler yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır, insanlar diğer bireylere gereksinim duyarlar ve kişisel katılım, duygusal bağlanma, sürekli etkileşimi içeren yakın ilişkilerle yoğun olarak ilgilenirler (Hendrick, 2009). Bağlanma, sosyalleşme, başkaları tarafından değerli bulunma, ihtiyaç olduğunda yardım edecek birinin varlığı, bilgi ve tavsiye almak için birilerinin olması ve kendini ihtiyaç duyulan biri olarak hissetmek, bakım vermek ve bakım almak gibi ödülleri yakın ilişkiler sayesinde elde edilir (Weiss, 1974). Yakınlık kurmanın gerekliliği ve insanlar için önemi aşağıda örneklenen kuramlarla da açıklanmıştır.

Sullivan'ın İlişkiler Kuramı'na göre insana psikolojik anlamda rahatsızlık veren, başkalarıyla yaşadığı ilişkilere ve insanı iyileştiren yine insanlar olacaktır. Sullivan'a göre başkalarıyla doyum verici ilişkilere kaynaklanan güvenlik duygusu, kişiyi bütün halinde tutan bir birleştiricidir (Geçtan, 2008;

Steinberg, 2007). Erikson'nun Psikososyal Gelişim Kuramı'nda belirttiği bunalımlardan biri ise genç yetişkinliğe rastlayan “yakınlığa karşı yalıtılmışlık” döneminde yaşanır. Bu dönemde samimi ilişkiler kurmak isteyen erkek ve kadınlar, yakınlık geliştirebilecekleri ve duygusal olarak olgunlaşacakları özel bir ilişki arayışına girerler. Bunu başaramayanlar ise duygusal soyutlanma ile karşı karşıya kalırlar. Bu duygusal olgunlaşmayı ve mutluluğu etkiler, yakınlık duygusunun yaşanmamasına neden olur (Burger, 2006). Bu görüşe göre kişinin yaşamının bu evresinde yakın ve anlamlı ilişkiler kurması, mutlu ve psikososyal açıdan sağlıklı bir birey olması için çok önemlidir (Miller, 2008). Bu iki kuram insanlar arası yakın ilişkilerin bireylerin psikososyal gelişimleri için gerekli olduğunu göstermektedir.

Gereksinim kuramlarına bakıldığında da yakınlığın insanların yaşamında önemli bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Murray, yirmi gereksinimden oluşturduğu gereksinim listesinde, başkalarına yaklaşma ve işbirliği yapma, bağlanma ve sadık kalma olarak tanımladığı “yakınlaşma” gereksinimine yer vermiştir. Maslow'un gereksinimler hiyerarşisinde ise, “ait olma ve sevgi gereksinimleri”, insanların başka insanlarla sevgiye dayalı ilişkiler kurması, toplumsal gruplara ait olması olarak tanımlanmaktadır. Gereksinim kuramcılarına göre ilişki gereksinimi duyan bireyler, başkalarıyla yakınlaşmak ve arkadaşlık kurmak, duygusal ilişkilere girmek isterler. Bu gereksinimlerin giderilmesi bireylerin gelişimleri için gereklidir (Burger, 2006; Maslow, 1943).

Başka insanlarla ilişki kurmanın pek çok yolu vardır, bunun en derin biçimlerinden biri, bir eşle romantik ilişkidir (Hendrick, 2009). Yakınlık ihtiyacının karşılandığı en önemli ilişkilerden biri olan romantik ilişkiler; Sternberg'e (1986, 1997) göre, sevgililer ve evli çiftler arasında kurulan, özgürce seçilen, tutku, bağlanma ve yakınlık bileşenlerinden oluşan bir birlikteliktir. Yakınlık ihtiyacının karşılanması için her birey yaşamı boyunca romantik ilişki yaşamıştır ya da yaşayacaktır ve bu ilişkiler, bireyleri yetişkinlik yaşamına hazırlamada son derece önemlidir.

Romantik ilişkilerin çokça yaşandığı üniversite yıllarında öğrenciler, toplumsal açıdan gelişen yeni dinamiklerle farklı bir dönem içerisine girerler.

Çünkü yetişkinliğe geçişin belirtileri olan evlenme, çocuk sahibi olma, bir evin sorumluluğunu tek başına ya da eş ile birlikte alma gibi geçmiş yıllarda daha erken yaşlarda olan etkinlikler artık 20'li yaşların sonuna kaymıştır. Yetişkinlik öncesi bir hazırlık dönemi olan bu aşamaya *beliren yetişkinlik dönemi* (*emerging adulthood*) denilmektedir (Arnett, 2000). Bu dönemde aşkın da içinde olduğu pek çok konuda denemeler yapan üniversite öğrencileri için romantik ilişkiler oldukça önemlidir. Beliren yetişkinlik dönemi, biriyle kalıcı bir ilişki başlatmadan önce romantizm ve aşk seçeneklerini ve ne tür bir insanla evlenmek istediğini keşfetme deneyimi kazanmak için iyi bir dönemdir. Bu dönemde romantik ilişkilerin oluşumu ve sürdürülmesi de kritik öneme sahiptir (Eryılmaz ve Ercan, 2011; Fincham ve Cui, 2011).

Üniversite öğrencilerinin yetişkinliğe geçmeden önceki dönemlerinde, romantik ilişkilerinde yaşadıkları olumlu ya da olumsuz pek çok durum/olay, psikolojilerini ya da yetişkinlik dönemlerinde romantik ilişkilerini etkiler. Bu yıllarda pek çok kişinin psikolojik yardım alma nedenleri arasında romantik ilişkiler olduğu ve depresyona girme nedenleri arasında ise herhangi bir romantik ilişkide bulunmamanın yer aldığı bilinmektedir. Doyurucu ilişkileri olan insanlar daha mutlu, sağlıklı olduklarını belirtmektedirler. Sevdiklerinden ayrılan, sevdiklerini kaybeden ya da doyurucu ilişkisi olmayan insanlar için depresyon gibi duygusal sorunların oluşma riski daha yüksektir (Hendrick, 2009). Bu nedenlerle “romantik ilişkiler” çalışmaya değer bir konudur, ilişkili olduğu değişkenler üzerinde araştırmalar yapmak gerekli görülmektedir.

Romantik ilişki gelişimini ve sürecini etkileyen etmenler arasında romantik ilişkilere yönelik inançlar oldukça önemlidir. Çiftlerin romantik ilişkilerine yönelik inançları gerçeğe dayalı ve olumlu olursa romantik ilişkileri bu inançlardan olumlu olarak etkilenir. Ancak romantik ilişkiler ile ilgili akılcı olmayan inançlar ya da bilişsel çarpıtmaların varlığında benzer etkiler görülmeyecektir. Ait olma gereksinimi ve yakınlık kurmanın bir ihtiyaç olduğu düşünüldüğünde, insanlar toplumsal bağlar kurmaya ve bu bağları koparmamaya güdülenmiş olmalıdırlar. Hem bilişsel hem de duygusal süreçler, böyle bağlar çerçevesinde gelişir ve böylece olumlu bağlar olumlu çıktılarla, olumlu bağların kaybı ya da olumsuz bağların varlığı da olumsuz

çıktılarla ilişkili olacaktır (Hendrick, 2009). Düşüncelerin birer çıktısı olan duygu ve davranışlar yakınlık kurma ve romantik ilişkiler bağlamında değerlendirildiğinde, duygu ve davranışlardaki sorunların kaynağı için düşüncelere odaklanmakta yarar vardır. Çünkü sağlıklı olmayan duygu ve davranışların kaynağı gerçekçi olmayan düşüncelerdir. Bu nedenle, akılcı olmayan inançların ya da bilişsel çarpıtmaların romantik ilişkileri etkileyen en önemli konuların başında yer aldığı düşünülmektedir ve bu kavramlar ile ilgili olarak Albert Ellis'in Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Kuramı'na (ADDT) değinmek gerekli görülmektedir.

ADDT, düşüncelerin, duyguların ve davranışların önemli ölçüde birbirini etkilediği ve karşılıklı bir neden-sonuç ilişkisine sahip oldukları varsayımına dayanır. Duyguların oluşması inançlardan, değerlerden, yorumlardan ve yaşam durumlarına tepkilerden kaynaklanır. Yani duygusal problemlerin büyük ölçüde mantıkdışı inançlardan kaynaklanmaktadır. Değişim için inançları ve onları takip eden işlevsel olmayan davranışları önlemek gerekir ve bunu sağlayabilmek romantik ilişkiler için oldukça önemlidir (Corey, 2008). Çünkü yalnızlıkla ilgili yapılan araştırmalarda, yalnızlık ile akılcı olmayan inançlar ve bilişsel çarpıtmalar arasında ilişki olduğu ve akılcı olmayan inançların yalnızlığı anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür (Eryılmaz ve Ercan, 2010a; Hamamcı ve Duy, 2007; Turan, 2010).

Romantik ilişkilerle ilgili olarak Türkiye'de yapılan araştırmalara kısaca göz atıldığında, romantik ilişkilerde çatışma çözme ve bağlanma stillerini, yakınlığı başlatmayı, akılcı olmayan inançları, bilişsel çarpıtmaları, romantik ilişki inançları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ve ilişki doyumunu inceleyen araştırmalar bulunduğu görülmekte ve ölçek geliştirme çalışmalarına da rastlanmaktadır (Aydoğdu, 2010; Beştav, 2007; Büyükşahin ve Bilecen, 2007; Eryılmaz, 2004; Gizir, 2012; Hamamcı ve Duy, 2007; Sarı, 2008; Turan, 2010).

Romantik ilişkilerle ilgili olarak yapılan birçok araştırmada cinsiyet en çok kullanılan değerlendirme kategorilerinden biri olmuştur. Bu çalışmalar cinsiyetler arasındaki farklılıkları sıklıkla ortaya koymuştur. Ancak araştırmalar ortaya konan kadın ve erkek arasındaki bu farklılıkları açıklayamamaktadır.

Romantik ilişkileri etkileyen değişkenlerin bilinmesi için sadece kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları bilmek yeterli değildir, bireylerin daha doyurucu ilişki kurabilmeleri için farklılıklara neden olan durumları açıklamak gereklidir. Toplumlarda kadın ve erkekler arasındaki farkların çoğunluğu toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanmaktadır (Winstead, Derlaga ve Rose, 1997). Toplumsal cinsiyet, romantik ilişkilerin çalışılmasında önemli bir konudur. Çünkü her iki cinsiyet için beklenen toplumsal cinsiyet rolleri, iş, aile, toplum, romantik eş ile yaşanan pek çok ilişkiyi ve yaşam alanını etkiler (Hendrick, 2009). Bu durumda kadın ve erkeklere toplum tarafından atanan ve gerçekleştirmeleri beklenen rollerle oluşan ve biyolojik cinsiyetten farklı olan toplumsal cinsiyetin, bireylerin ilişkileri, özellikle romantik ilişkileri ve bu ilişkilere yönelik inançlar ile nasıl bir ilişkisinin olduğu sorusu akla gelmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların kaynaklarından biri bilişsel etmenlerdir. Bilişsel süreçlere dayanan kalıp yargılar önyargı olarak açıklanır. Böylece insanların haklarındaki bilgiler azaltılarak ve basitleştirilerek kategorileştirilir (Dökmen, 2008). Bilişsel etmenlerin ve kalıp yargıların toplumsal cinsiyet tutumlarının geliştirilmesine etki ettiği biliniyorsa bu tutumları değiştirebilmek için var olan bilişler ve etkilendiği değişkenler ortaya çıkarılmadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet tutumlarının özellikle insan yaşamında önemli yer eden romantik ilişkilerdeki etkisini görebilmek için romantik ilişkilere yönelik inançlarla ilişkisinin nasıl olduğu araştırılmalıdır. Çünkü kadın ve erkek birlikte pek çok yaşantıyı paylaşır. Eş, anne, baba, sevgili, kardeş, arkadaş olarak paylaşılan yaşantılar, insanların karşı cinsiyetten çok karmaşık beklentiler geliştirmesine yol açar. İlişkiler de toplumsal etkilerden bağımsız olmadığı için geleneksel cinsiyet rolleri, kalıp yargılar ve tutumlar, kadınların ve erkeklerin farklı oldukları inancı, hem kadın hem erkek için pek çok olumsuz sonuç doğurur (Dökmen, 2010). Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelemek ve ilişkili olduğu değişkenleri belirlemek gerekli görülmektedir. Türkiye’de romantik ilişkiyi başlatmanın ve romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançların cinsiyetlere göre farklılık gösterdiğine ve toplumsal cinsiyetin ilişkileri etkilediğine yönelik sınırlı çalışmalar yer almaktadır (Atak ve Eryılmaz, 2011; Damarlı, 2006; Sarı, 2008). Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançlar

arasında nasıl bir ilişki olduğu üzerine bir çalışma bulunmamaktadır. Toplumsal cinsiyet ve yakın ilişkiler konularını birlikte ele alan araştırmalara bakıldığında, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet tutumlarının ilişkilerindeki bağlanma stilleriyle ilişkili olduğu ve cinsiyet rol kalıpları karşısında halen geleneksel bakış açısının etkisinde kaldıklarının ortaya konulduğu görülmektedir (Aşılı, 2001; Damarlı, 2006; Pınar, Taşkın ve Eroğlu, 2008; Yılmaz ve diğ., 2009; Zeyneloğlu, 2008).

Çalışmalar toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların cinsiyetlere göre farklılık göstermekte olduğunu ve halen kadın-erkek rollerine geleneksel bakışın varlığını ortaya koymaktadır. Ancak bu araştırmalar da kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların nedenleri ve sonuçları hakkında bilgi vermemektedir (Demirtaş, 2004). Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları yaş, öğrenim görülen lise türü, lisans programı, fakülte ya da yüksekokul, bireylerin büyüdüğü yerleşim yerleri, anne ve babanın öğrenim durumu gibi değişkenler açısından incelemek, toplumsal cinsiyetin etkilerini ve ilişkisi olduğu diğer değişkenleri açıklayabilmek adına önemlidir. Ayrıca toplumsal cinsiyetin romantik ilişki inançları ile ilişkili olup olmadığını yorumlayabilmek için de toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, bireylerin halihazırda romantik ilişkisi olup olmama durumuna göre ve yaşanan en uzun romantik ilişkinin süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek gerekli görülmektedir.

Sonuç olarak, bireylerin yakınlık, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanması için romantik ilişkilerin incelenmesi oldukça önemlidir. Romantik ilişkileri etkileyen etmenlerden biri de ilişkiye yönelik akıldışı inançların var olup olmamasıdır. Bu nedenlerle romantik ilişkilere yönelik akıldışı inançların hangi değişkenlerden etkilendiğini bilmek önemli görülmektedir. Araştırmalar tarafından kadın ve erkekler arasındaki farkların belirtilmesi ancak bu farkların açıklanamaması da toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarla romantik ilişkilere yönelik akıldışı inançları birlikte ele almayı gerekli kılmaktadır. Böylece bu çalışmanın romantik ilişkilerdeki kadın ve erkek arasındaki farkları açıklamada alana katkı getireceği düşünülmektedir. Çünkü bireylerin karşı cinsiyetle olan romantik ilişkilerindeki kadın ve erkeklerin farklılıklarını

anlamaya yönelik yeterli bilimsel bulgu bulunmamaktadır. Buna ek olarak, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğinin belirlenmesi de geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi ve etkilerini açıklamada yararlı olabilecektir. Böylece araştırmanın, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların ve akıldışı inançların değişebilmesi, yakınlık ihtiyacının karşılanması ve toplumsal cinsiyetin romantik ilişkilerle ilişkisi konusunda farkındalık yaratması adına alana katkı getireceği düşünülmektedir. Böylece bu araştırmanın problemini, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve bu tutumların romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ile ilişkisinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Amaç

Araştırmanın genel amacı, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını farklı değişkenler bağlamında betimlemek ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançların ilişkisini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ölçeğinden aldıkları puanlar;
 - a. Cinsiyete
 - b. Yaşa
 - c. Öğrenim görülen lisans programına
 - d. Öğrenim görülen fakülte veya yüksekokula
 - e. Mezun olunan lise türüne
 - f. Büyüdükleri yerleşim yerine
 - g. Annenin öğrenim durumuna
 - h. Babanın öğrenim durumuna
 - i. Halihazırda romantik ilişkisinin olup olmaması durumuna
 - j. Yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

2. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ile;

- a. Eşitlikçi cinsiyet rolü
- b. Kadın cinsiyet rolü
- c. Evlilikte cinsiyet rolü
- d. Geleneksel cinsiyet rolü
- e. Erkek cinsiyet rolü alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Önem

Daha önce de söz edildiği gibi romantik ilişkilerin bireyler için büyük öneme sahip olması bu konuyu çalışmaya değer kılmaktadır. Bu nedenle bu çalışma öncelikle, bireylerin bazı gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan romantik ilişkilerin anlaşılması, açıklanması ve romantik ilişkilerle ilişkisi olan değişkenlerin ortaya konması için oldukça önemlidir.

Romantik ilişkileri ve bu ilişkilere yönelik inançları etkileyen en önemli konulardan birinin toplumsal cinsiyet olduğu bilinmektedir. Ayrıca bu konular hakkında yapılan pek çok çalışmada kadın ve erkekler arasında farklar çıkmakta ancak çalışmalar bu farkları açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenlerle yapılan bu çalışma toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları farklı değişkenler bağlamında açıkladığı ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar konusu ile birlikte incelediği için alana önemli katkılar getireceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın toplumsal cinsiyete ilişkin tartışmalara da katkı getirmesi ve cinsiyetler arası romantik ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesinde karşılaşılan sorunlara toplumsal cinsiyet bağlamında ışık tutması beklenmektedir. Çünkü Türkiye’de toplumsal cinsiyeti araştıran

Çalışmaların sayısının fazla olmasına karşın bu konuların birlikte ele alındığı çalışmaların sayısının az oluşu dikkat çekicidir.

Romantik ilişkilerle ilgili yapılan araştırmalar, ilişkilerin başlatılması ve devam ettirilmesinde bilişsel yapıların önemli olduğunu ve bu yapıların gelişmesinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargı ve tutumların etkili olduğunu göstermektedir (Winstead ve diğerleri, 1997). Ayrıca toplumun kadın ve erkeğe yüklediği geleneksel cinsiyet rollerinin insanlara getirdiği sınırlamaların ve yarattığı sorunların daha iyi anlaşılması için toplumsal cinsiyet araştırmalarına önem verilmesi gereklidir (Dökmen, 2010). Böylece yapılan bu gibi araştırmalar, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların yaşam üzerindeki olumsuz yöndeki etkilerinin belirlenmesi için de yararlı olacaktır. Bu nedenle bireylerin gelişim görevlerini yerine getirebilmeleri için romantik ilişki geliştirme ve toplumsal cinsiyet konusunda bilgilendirme amaçlı eğitim programlarının düzenlenmesi için benzer çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Son olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışma çalışmalarında, niversite ğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına yönelik farkındalık düzeylerinin artırılması ve romantik ilişki geliştirebilme ya da sürdürebilmenin sağlanması konusunda etkili olabilecek gerekli danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğrenciler, ölçeklerde yer alan maddeleri içtenlikle, kendi durumlarını yansıtacak şekilde cevaplamışlardır.

Sınırlılıklar

Araştırma, Eskişehir ilinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde Eğitim, Fen – Edebiyat, İktisadi İdari Bilimler, Mühendislik ve Mimarlık Fakültelerinde, Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği ve Sağlık Yüksekokullarında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin oluşturduğu “çalışma grubu” ile sınırlıdır.

Çalışma grubu 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören belirli sayıdaki heteroseksüel üniversite öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırmada katılımcılardan cinsel yönelime ilişkin bilgi alınmamıştır.

Bu çalışma aynı zamanda Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum ölçeğinin ölçtüğü nitelikler ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar ölçeğinin ölçtüğü nitelikler ile de sınırlıdır.

Tanımlar

Romantik ilişki: Çiftler arasında kurulan sevgi, tutku, bağlılık, sadakat gibi duyguları içeren, yakınlık ihtiyacının giderilmesi için özgürce seçilen bir birliktelik, bireyler arasında geçen flört ilişkisidir.

Romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar: Bireylerin romantik ilişkileri ya da birlikte oldukları kişiye yönelik olarak abartılmış, mantıklı olmayan, çarpıtılmış ve katı inançlarıdır.

Toplumsal cinsiyet rolleri: Toplumlar tarafından biyolojik cinsiyetlere atfedilen ve bu cinsiyetlerden yapmaları beklenen davranış kalıplarıdır.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar: Toplumlar tarafından kadın ve erkekten beklenen rollerin bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarında ortaya çıkardığı yapılardır.

II. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın değişkenleri olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlara ilişkin kavramlar, kuramsal çerçevede ilişkili oldukları diğer kavramlarla birlikte açıklanmakta ve araştırma konusuyla ilişkili olarak alanyazında bulunan çalışmalara yer verilmektedir.

1. Toplumsal Cinsiyet

Toplumlar kadınlara ve erkeklere farklı davranır ve onlardan farklı roller üstlenmelerini, farklı davranışlarda bulunmalarını bekler. Her iki cinsiyet için de kendilerinden beklenen bu rollere uyma ya da uymama durumları hayatlarında oldukça etkili olur.

Ülkelere, bölgelere ve çağlara göre kadın ve erkeğin fiziksel görünümü, duyguları, etkinlikleri, değişmektedir. Bu değişkenlik ve esnekliği açıklamak için erkek ve kadın doğasından söz etmekten çok erkek ve kadın rollerinden söz etmek gerekmektedir. Çünkü bunlar doğuştan getirilen roller değil toplum tarafından tanımlanan rollerdir. Toplumlar insanlara konumlar atfeder ve bu konumların temeli üzerinde onlardan belirli davranışlar edinmelerini bekler. Yani roller, konumumuzun temeli üzerinde başkalarının bizden bekledikleri davranışlardır. Roller bir taraftan hakları ve karşısında görevleri içerir, öte yandan daha kişisel bir düzeyde, bu role atfedilen işlevi kolaylaştıracağı varsayılan belirli karakter özellikleri ve davranışları içerir (Spence, 1980).

İnsanlar cinsiyetle ilgili toplumsal rollerini kendileri bilinçli olarak seçmezler. Çocuklukta başlayan toplumsallaşma sürecinde rollerini kazanmış olurlar. Oğlan ve kız çocuklar nasıl davranmaları gerektiği hakkında aile, arkadaş, medya ve çevreden iletiler alırlar. İçinde yaşanılan kültür çocuklara sonuçta kadın ve erkek olmayı öğretir (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2008).

Özetle, kız ya da oğlan olarak biyolojik cinsiyetimiz ile dünyaya geliriz ve cinsiyete göre nasıl davranmamız gerektiğini bilmeyiz, sonra cinsiyetlere özgü yapıları toplumun kadın ve erkek cinsiyetlerine yükledikleri rollerle öğreniriz. ‘Cinsiyet’ ve ‘toplumsal cinsiyet’ kavramları yaşamımızda bu şekilde var olur ve yer alırlar. Bu kavramları alanyazına göre tanımlamak ve kuramların bu kavramlar hakkındaki açıklamaları belirtmek cinsiyetin toplumsal cinsiyete dönüşen karmaşık yapısını anlamada yararlı olacağı için aşağıda bu bilgilere yer verilmiştir.

Cinsiyet (sex), kadın ya da erkek olmanın biyolojik kategorisini ifade eder. Kadın ve erkek kategorisi genler, kromozomlar ve hormonlar ile farklılaşır. Kültürün cinsiyet üzerinde hiçbir etkisi yoktur, cinsiyet karardır ve cinsiyeti değiştirmek güçtür. *Toplumsal cinsiyet (gender)* ise, cinsiyetin aksine değişkendir, kadın ve erkeğin sosyal kategorisidir. Bu kategoriler toplumun biyolojik kategoriye, yani cinsiyete atfettiği bir grup psikolojik özellikler ve roller ile ayırt edilir (Helgeson, 2004).

Toplumsal cinsiyetin kültürel, psikolojik ve sosyal anlamlar sayesinde inşa edilmiş ve elde edilmiş bir statü olduğu söylenebilir. Bu statü, belirli bir toplumda kadın ve erkeklerden beklenen bir takım özellik ve davranışların farklılıklarına işaret eder (Burr, 1999). Ancak cinsiyet, insanları erkek ya da kadın olarak sınıflamak için biyolojiyi ölçüt alan ve doğumdan önce belli olmuş bir belirlemedir. *Cinsiyet kategorisi (sex category)*, cinsiyet ölçütlerinin uygulanması yoluyla elde edilir. Toplumsal cinsiyette ise bireylerin davranışları, cinsiyet kategorisine uygun tutumlar ve etkinlikler belirlenerek kuralcı anlayışlarla yönetilir. Toplumsal cinsiyet davranışları, cinsiyet kategorisindeki üyeliğin taleplerini destekler ve böylece var olur (West ve

Zimmerman, 1987). Çünkü bilişler ve algılar biyolojik farklılaşmayı toplumsal farklılaşmaya çevirmiştir (Unger ve Crawford'dan Akt. Dökmen, 2009).

Butler (2010) ise, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımın ilk başlarda 'biyoloji kaderdir' ifadesine itiraz getirmek için kullanıldığını belirterek cinsiyet kavramının ne zamandan beri var olduğunu sorgulamış ve tarihine değinmiştir. Ona göre, eğer cinsiyetin değişmezliğine itiraz edilirse belki de cinsiyet denen bu inşanın da toplumsal cinsiyet gibi kültürel bir inşa olduğu, hatta cinsiyetin başından beri toplumsal cinsiyet olduğu ortaya çıkacaktır.

Scott (2007) ise 'gender' sözcüğüne cins diyerek, bu sözcüğün olguları sınıflandırmanın bir yolu olarak, doğuştan gelen özelliklerin nesnel bir tanımdan ziyade, toplumsal olarak üzerinde uzlaşılan ayrımlar sistemi şeklinde kavranıldığını belirtmiştir. Toplumsal cinsiyet teriminin, analitik sözcük dağarcığına ilişkisel bir kavram kazandırılması için kullanıldığını söylemektedir. Ona göre, toplumsal cinsiyet cinsler arasındaki kavranabilen farklılıklara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu ögesidir ve toplumsal cinsiyet, iktidar ilişkilerini belirgin kılmanın aslı yoludur.

Toplumsal cinsiyet ne biyolojinin bir ifadesidir ne de insan yaşamında ya da karakterinde içsel sabit bir çatışma/ikilem¹ alanıdır. Toplumsal cinsiyet sosyal yapılanmada bir kalıptır ve insanların her gün etkinliklerini bu yapılanma yönetir (Connell, 2009). Ancak bu yapılanma sadece bir cinsiyetin değil her iki cinsiyetin de konumunu belirten bir kavramdır çünkü toplumlar tarafından cinsiyete dayalı işbölümü ve cinsiyetler arasındaki ilişkileri vurgulamak amaçlanmaktadır (Demirbilek, 2007). Bu nedenle toplumsal cinsiyet, hem psikolojik hem de sosyal bir olgudur, onun belirtilerini sadece bireysel ve psikolojik düzeyde çalışmak, onu bir parçası olduğu sosyal, ekonomik ve politik sahneden uzaklaştıracaktır (Burr, 1999).

Scott (2007) ise, toplumsal cinsiyet kadınların doğurganlığı ve erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü olmaları gibi biyoloji açıklamalarını açık bir şekilde reddeder. Aksine toplumsal cinsiyet, erkeklere ve kadınlara ilişkin uygun rollerin tamamen toplumsal olarak üretildiğini ifade eden 'kültürel

¹ Dichotomy

inşalar'a işaret etmenin ve erkeklerin ve kadınların öznel kimliklerinin sadece toplumsal kökenlerini belirgin kılmanın bir yoludur

Genel bir tanım vermek gerekirse, Dökmen (2010)'e göre "Toplumsal cinsiyet kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade eder. Toplumsallaşma sürecinde oğlan ve kız çocuklarının öğrendikleri, kültürün cinsiyetlere 'uygun' bulduğu duygu, tutum ve davranış ve roller arasındaki farklılıklara toplumsal cinsiyet farklılıkları denilmektedir".

Biyolojik cinsiyetten kaynaklanan bazı farklılıklar kadın ve erkek arasındaki gerçek farklılıkları oluşturur. Diğerleri yani toplumun yarattığı farklılıklar gerçek değildir çünkü doğuştan getirilen, öğrenilmemiş, değiştirilemez ve kalıcı farklılıklar gerçektir ve bunlar erkek ve kadını birbirinden ayırır. Bu nedenle erkekler ve kadınlar arasındaki cinsiyet özellikleri dışındaki, kültürün cinsiyetlere uygun bulduğu roller arasındaki farklılıkları ifade etmek için cinsiyet farklılıkları terimi yerine toplumsal cinsiyet farklılıkları terimini kullanmak tercih edilmektedir. Çünkü kadın ve erkek arasındaki farklılıkların biyolojik süreçlerden ziyade sosyal süreçlere bağlı olduğuna işaret etmek ve toplumsal cinsiyetle ilişkili diğer kavramları açıklamak sosyal süreçleri anlayabilmek için gereklidir (Dökmen, 2010).

1.1. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Kavramlar

Aşağıda, toplumsal cinsiyetle ilgili olarak 'toplumsal cinsiyet rolü', 'toplumsal cinsiyet rol tutumları', 'cinsiyetçilik', 'cinsiyet kalıp yargıları', 'toplumsal cinsiyet kalıp yargıları', 'cinsiyet ayrımcılığı' ve 'cinsel kimlik' gibi kavramlar açıklanmış, bunların yanı sıra 'geleneksel toplumsal cinsiyet' ve 'eşitlikçi toplumsal cinsiyet' açıklamalarına yer verilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolü (gender role), sosyal konuma bir dizi normların ya da beklentilerin eşlik ettiği roldür. İnsanlar erkeklerden 'erkeksi (maskülen) roller', kadınlardan da 'kadınsı (feminen) roller' bekler, böylece kadın ve erkeklerden beklenen özellikler, davranışlar ve ilgiler toplum tarafından atanır (Helgeson, 2004). Toplumsal cinsiyet rolleri, içinde yaşanılan toplum

tarafından tanımlanan ve bireylerin yerine getirmelerinin istendiği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir. Doğumdan itibaren bireyler sosyalleşirken bu roller çevrenin kız ya da oğlan çocuklardan beklediği duygu, düşünce, davranış ve tutumlar aracılığı çocuklara öğretilir. Böylece çocuklar cinsiyetlerinden beklenen uygun olan ya da olmayan her şeyi ayırt etmeyi öğrenirler (Dökmen, 2010). Ana babalar, öğretmenler, kardeşler ve başkaları çocukların yalnızca kendi cinsiyet rolü tanımlarına uymalarını beklemekle kalmaz, kızları 'kız gibi', oğlanları da 'oğlan gibi' davranmaya özendirirler ve tersini de davranışı görmezlikten gelerek ya da eleştirerek önlemeye çalışırlar (Gander ve Gardiner, 2007).

Erkeklerin ve kadınların nasıl davranması gerektiği konusundaki kişisel görüşler ise *toplumsal cinsiyet rol tutumlarını (gender role attitude)* oluşturur. Tutumlar; duygular, bilişler ve davranışlar olmak üzere üç farklı boyuttan oluşur (Helgeson, 2004). Tutumu oluşturan bilişsel boyut, belli bir şey hakkında sahip olunan fikir ve inançları; duygusal boyut duyguları ve davranışsal boyut ise davranış eğilimlerini içerir. Bu üç boyut kişilerin tutumlarını belirler (Sakallı, 2010).

Cinsiyet kategorisine duygusal bileşenlerin etkin olması *cinsiyetçilik (sexism)* ya da cinsiyetlere karşı önyargı olarak adlandırılır. Cinsiyet kategorisine bilişsel bileşenlerin etkin olması ise *cinsiyet kalıp yargıları (sex stereotype)* ya da *toplumsal cinsiyet kalıp yargıları (gender-role stereotype)* olarak adlandırılır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kadın ve erkeklerin biyolojik ya da psikolojik özellikleri hakkındaki düşünceler ve inançlardır (Helgeson, 2004). Bu kalıp yargılar toplumun kadın ve erkekler için paylaştığı görüşlerdir. İnsan ırkının kadın veya erkek yarısına üye olmalarına dayalı olarak toplumun paylaştığı inançlar hakkındaki atanmış bireysel niteliklerdir (Lips, 2008).

Cinsiyet kategorisine davranışsal bileşenler etkin olması ise *cinsiyet ayrımcılığı (sex discrimination)* olarak adlandırılır. Cinsiyet ayrımcılığında insanların biyolojik cinsiyetlerine yönelik farklı davranışlarda bulunmak söz konusudur. Cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bir sonucudur (Helgeson, 2004). Cinsiyet ayrımcılığı birey, aile ve

toplum için olumsuz sonuçlar doğurur. Bireylerin yeteneklerini kullanmasını engellediği gibi toplumun gelişmesini de engeller. Fırsat eşitsizliğine, düşük özgüvene, fiziksel ve duygusal sorunlara yol açabilir (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2008).

Kalıp yargının ve rolün tanımlarına birlikte bakarak, toplumsal cinsiyet rolü ya da kalıp yargılarının, kadınların ve erkeklerin cinsel değeri aracılığıyla katı tutumları ve basitleştirilmiş inançları fark etmenin yanı sıra bunların etkilediği egemen olan psikolojik ve karakteristik özellikleri de görebiliriz (Basow, 1986). Ancak kalıp yargılar ve rol aynı şey değildir. Çünkü rol bir bireyden beklenen, onun yapması gereken şey olduğu halde, kalıp yargı bireyin yapacağını düşündüğümüz şeydir. Kendi kafamızda, yabancı bir grup hakkında yarattığımız imgelerdir. Kalıp yargının hedef aldığı kimsede gözlenen bütün davranışlar, çoğu zaman akılcı olmayan genelleştirmelere dayanan birkaç değişmeze indirgenir. Ayrıca kalıp yargıyla çelişen bütün nitelikler, bütün özellikler yeni yorumlarla kalıp yargıya eklenir. Kalıp yargılar gruptakilerin bireysel özelliklerini ortadan kaldırır. Çünkü onlar o grubun ya da kategorinin temsilcileridir (Spence, 1980).

Erkek ve kadın rollerine yönelik tutumlara cinsiyet ideolojileri olarak yer verilmektedir. *Geleneksel toplumsal cinsiyet görüşü*ne göre erkeklerin alanı işi, kadınların alanı ise evdir. Bu görüşteki dolaylı varsayım erkeğin kadından daha güçlü olduğudur. *Eşitlikçi toplumsal cinsiyet görüşü* ise, erkekler ve kadınların benzer alanlarda eşit güce ve varlığa sahip olduklarını savunur. Burada ev işlerine, çalışma yaşamına ve bunların birleşimine eşit vurgu yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin insanların tutumlarını anlayabilmek için insanların kadın ve erkeklere yönelik neler hissettiklerini, neler düşündüklerini ve onlara nasıl davrandıklarını göz önünde bulundurmak gerekir (Helgeson, 2004).

Toplumsal cinsiyetin içinde yer alan duygu düşünce, tutum ve davranışlar toplumdan, kültürden ve zamandan etkilenirler (Helgeson, 2004). Toplumsal cinsiyet kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve kültürel rol farklılıklarını vurgulamaktadır bu roller toplumsal değişimlerden etkilenir,

toplumun ekonomik ve politik sistemleri tarafından biçimlendirilir (Hablemitoğlu, 2005).

Yaşanılan çevrede toplumsal cinsiyet farklılıklarına ilişkin beklentiler, cinsiyet kalıp yargıları biçiminde toplumda yaygın kabul gören inançlara dönüşüp sosyal davranışları büyük ölçüde belirlerler (Dökmen, 2010). Her toplum toplumsal cinsiyetle ilgili davranışlar için kendi standartlarını oluşturur (Helgeson, 2004). Bilişsel kısa yollarla işlevde bulunan, genelde hoşlanılmayan bir gruba karşı geliştirilen kalıp yargılar, o gruba karşı olan davranışları belirler. Bazı kültürlerde farklılık gösterse de bu yargılar Türkiye’de ve birçok toplumda kadının ilgi ve bakım veren pasif özelliklere sahip oldukları, erkeklerin ise aktif ve başarı yönelimli oldukları şeklindedir (Dökmen, 2010). Cinsiyetin bu şekilde yapılanması insanların benliklerinin kuruluşunun bir parçası olur ve nasıl bireyler olunacağını, neler yapılacağını, nelerin hayal edildiğini, nelerden vazgeçildiğini, nelerin tercih edildiğini belirler (Bora, 2008).

Biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyete dönüşmesi, toplumsal yaşamın ortak alan ve mahrem alan şeklinde bölünmesine ve mahrem alanın, kadın merkezli olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Tarihsel veriler, böyle bir tanımlamanın, toprak mülkiyetine dayalı üretim ilişkilerinden kaynaklanan ataerkil aile yapısı nedeniyle kadının, tarih boyunca çocuk bakımı ve ev içi işlerini yürütme işlevini yüklenmiş olmasından ve giderek ev içinin, kadın merkezli olarak tanımlanmasından kaynaklandığını göstermektedir. Günümüze ev içinde kalmayan, öğrenim gören ve çalışan kadınlara karşın toplumsal cinsiyet rollerinin ev içinden ev dışına taşındığı görülmektedir (Erol, 2008).

Yaygın kanılara göre gerçekler sert, duygularsa yumuşaktır. Dişileştirme duygusallaştırma ile eş anlamlı hale gelmiştir. Bilimsel ya da nesnel düşünen bir kadın ‘tam bir erkek gibi’ düşünüyordur ve tersine akıllıca olmayan bir şeyi savunan bir erkekse ‘tam bir kadın gibi’ düşünüyordur. Bu gibi düşünceler çocuklar arasında da serpilir. Erken yaşlarda etraflarında tersi örnekler olsa bile çocuklar bilimi erkeğin işi olarak görür ve meslekleri de erkeklik ve kadınlığına göre algılamaya başlarlar (Keller, 2007). Bu algı

bireylerin iletişimlerini ve ilişkilerini de içeren pek çok yaşam alanında etkili olur.

Kaypakoğlu (2009), cinsiyet rollerinin yüz yüze iletişim sürecine yansımalarını incelediği çalışmasında, iletişimin toplumsal cinsiyeti tekrar tekrar oluşturduğunu ve cinsiyet rollerinin erkek ve kadınların sözel ve sözel olmayan iletişimlerini etkilediğini bu nedenle de erkek ve kadınların farklı biçimde iletişim kurduklarını belirtmiştir. Aile, okul, işyeri, medya gibi kurumlar aracılığı ile cinsiyet rollerine ilişkin yaşam boyu iletilen mesajlar, kadın ve erkeklerin gerek kullandıkları dilde gerekse de giyim, kişisel ilişki biçimlerine, çevrelerini düzenlemelerine, kullandıkları ses tonuna kadar etkili olduğunu belirtmektedir.

Yerleşik toplumsal cinsiyet farkları; kız çocuğunun oğlan çocuğuna göre daha konuşkan olduğu, erkeklerin görsel-uzamsal ve matematiksel görevlerde daha iyi ve kadınlara göre daha saldırgan olduğu, endişe, korku, şefkat gibi duyguların da kadınlarla ilgili olduğu yönündedir. Ayrıca herhangi bir toplumsal cinsiyet farklılığı ile ortaya çıkan davranış sayesinde bireylerin öğrenme fırsatlarını, toplumsal ödülleri ve kişilik farklılıklarını dile getirmek de mümkündür. Bu nedenle bir toplumdaki cinsiyet eşitsizlikleri ya da geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar sosyal ilişkilerin ve bireylere sağlanan olanakların bilinmesi ile anlaşılabilir (Basow, 1986; Kernberg, 2011).

Toplumsal cinsiyet tartışmaları, erkekler ve kadınların toplum içindeki davranışlarının biyoloji tarafından mı yoksa tersine kültür tarafından mı belirlendiği sorunu üzerine odaklanmaktadır (Uluocak ve Aslan, 2011). Ancak toplumsal cinsiyet tanımlarında doğal olmaktan çok kültüre ve sosyal kategoriye yapılan vurgu fark edilmektedir. Bu vurgunun daha iyi anlaşılabilmesi için farklı kuramcıların bakış açıları ile bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl kazandığına yönelik açıklamalara değinmek gereklidir. Bu kuramlar toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini *cinsel kimlik (sexual identity)* kavramını kullanarak açıklarlar. Cinsel kimlik; genetik-biyolojik-gelişimsel-psikolojik ve sosyal etmenlerin karmaşık bir şekilde el ele çalışmaları sonucu oluşan kimliktir. Çocuk bu kimliğini fark ettikten sonra

saçının uzun mu yoksa kısa mı olacağını ya da ne giyip ne giymeyeceğini, davranışlarını toplumun ait olduğu cinsiyetten beklediği şekilde yönlendirir (Ersevim, 2008). Bu karmaşık süreci ve toplumsal cinsiyet kavramını daha iyi anlayabilmek için aşağıda toplumsal cinsiyet kavramını açıklayan kuramlara-görüşlere ve bunlara yönelik eleştirilere yer verilmiştir.

1.2. Toplumsal Cinsiyeti Açıklayan Kuramlar ve Görüşler

1.2.1. Psikanalitik Kuram

Sigmund Freud'un Psikanalitik kuramla, insan gelişimine getirdiği açıklamalar toplumsal cinsiyete yönelik ilk açıklamalardan biridir (Dökmen, 2010). Kişilik gelişiminde yaşamın ilk altı yılının önemine değinen Freud, Psikoseksüel Gelişim Kuramı'nda beş dönemden söz eder ve toplumsal cinsiyetin kazanılmasında üçüncü dönem oldukça önemlidir.

Her evrede enerjinin bedenin belli bir yerine yöneldiğini belirten Freud'a göre, çocuklar birinci ve ikinci dönem olan oral ve anal dönemlerde cinsiyetler arası farkların farkında değillerdir. Üçüncü dönem olan fallik dönemin ilk bölümünde ise cinsiyet farklılıklarını anlamaya başlarlar ve fallik dönem içerisindeki ödipal dönemde anne ve babalarıyla özdeşim kuran çocuklar toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeye başlar (Dökmen, 2010; Geçtan 2008).

Üçüncü yaşın sonuna doğru kız ve oğlanların en önemli cinsel yeri, üreme organlarıdır ve çocuklar bu dönemde kazandıkları cinsel rollerini, sonraki yaşamda da korurlar. İlk olarak penis, kız veya oğlan çocuklar için başlıca ilgi nesnesidir. İkinci olarak bu dönem süresince kız çocuğun cinsel uyarılma ve zevk organı olan klitoris, embriyolojik olarak penisin dışideki karşılığına eşittir. Bütün yaşam boyunca klitoris bu rolünü sürdürürse de genellikle bu açıdan vajina, klitorisin yerine geçebilir (Brenner, 1998).

Freud'un, toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminden söz ettiği bu üçüncü aşamada kızlar ve oğlanlar genital organlarını keşfederler ve sadece oğlanlar bir penisleri olduğunun farkına varır. Bunun gerçekleşmesi oğlanların ve

kızların kızları aşağı görmesine yol açar. Bu dönemde oğlan çocuk, annesine cinsel bir ilgi duyar, babasını rakip olarak görür ve babasının onu hadım edeceğini (iğdiş ya da kastrasyon) düşünerek ondan korkar. Oğlanlar bu hadım edilme kaygısını yani *Ödipal bunalımı (Oedipal complex)* çözdüklerinde, annelerine olan duygularını bastırarak, kimliklerini kadını aşağılayan babaları gibi değiştirirler. Bu erkeksi kimlik oluşumuna dayanır (Helgeson, 2004). Bu dönemde yaşanan hadım edilme kaygısı Ödipal bunalıma bağlı olarak ortaya çıkar. Annelerine aşırı bir cinsel eğilim gösterip, babalarına karşı içlerinde düşmanca duygular besleyen, hatta bu duygularında babalarının ölmesini isteyecek kadar ileri götüren oğlanlar, bu tutumlarından ötürü babalarının kendilerini hadım edeceği korkusunu yaşarlar. Kızlar ise, penis kıskançlığı duyarlar, hadım etme eyleminin daha önce kendi üzerlerinde uygulandığı duygusuna içlerinde yer verirler ve penisten yoksun olduğu için düş kırıklığını sevgi beklentisi içinde babalarına yöneltirler (Freud, 1997; Geçtan, 2008).

Erkeklik organı sadece anatomik bir gerçeklik değildir, hadım edilme karmaşası bu organa başat bir rol yükler. Bu kez varlığı ya da yokluğu simgesel bir anlam kazanır. Freud'a göre, bu ilk çocukluk döneminde kız çocuğunu bir oğlan çocuğu olarak kabul etmek gerekir. Hadım edilme karmaşası, her iki cinsiyet için de cinsiyetler arasındaki biyolojik ayrımın keşfedilmesinden doğar. Kız çocuğu fallik evreden sonra kendi cinsiyetini eksik kalmış, kesilmiş yani hadım edilmiş hisseder ve geleneksel eğitim sayesinde bu durum onun için yüz karası bir hal alır. Bu dönemde kız çocukları için olumsuz birçok durum vardır. Oğlan çocukları kendilerine babayı model alarak, toplumdaki rollerini üstlenirken; kız çocukları babanın üstünlüğünü kabul eder ve kendileri gibi bir penise sahip olmayan annenin rolünü alırlar böylece daha çocukken bu eksikliğin vermiş olduğu değersizliği kabullenmek zorundadırlar ve annelerine kızgınlıkta duyarlar. Hatta annesinin de böyle bir hayati organdan mahrum olduğunu öğrendikten sonra, onun hakkındaki değer yargıları daha da aşağıya düşer. (Brown, 1964; Ersevimi, 2008; Geçtan, 2008; Onur, 1980; Zengin, 2008).

Bütün kadınların hadım edilmiş olduğunu keşfeden kız çocukları, kadının hadım edilmesinin doğal ve evrensel niteliğini öğrenir. Böylece Freud'un belirttiği gibi oğlanların bu 'aşağı cinsiyet' hakkındaki duydukları hor görmeyi paylaşmaya başlarlar. İşte penis kıskançlığı bu aşağılık duygusundan doğmaktadır. Bu özlem yerini; önce babanın penisi alma istediğine, sonra babadan bir çocuk edinme isteğine ve en sonda da erkekten çocuk edinme isteğine bırakır (Onur, 1980).

Ödipal bunalımın yitirilmesi ile oğlan çocuk annesine duymuş olduğu duygularını bitirmelidir. Bu, iki seçenektен biri ile doldurulmalıdır: Ya anne ile özdeşleşecek ya da babası ile daha şiddetli bir özdeşleşmeye girecektir. Genellikle bunlardan ikincisi olur ve babası ile özdeşleşen çocuk annesine hala sıcak bir ilgi bağıyla da yakınlığını korur. Kız çocuğunda ise anne ile özdeşleşme daha kuvvetlenir ve bu da kadınsı karakter yerleşiminde önemli rol oynar (Ersevim, 2008).

Freud görüldüğü üzere kadının cinsiyetini erkek üzerinden açıklamıştır. Kadının hadım edilmiş bir erkek olduğu ve penis kıskançlığı duyduğu şeklindeki görüşlerini ileri sürerken kadını bir cinsiyet olarak görmez (Zengin, 2009). Freud'a göre çocukluktan itibaren oluşan cinselliğin evriminin özü, cinselliğin gitgide toplumsallaşmasıdır, cinsel dürtünün evrimine yön veren de budur (Onur, 1980).

Ayrıca, Freud'a göre çocuklar sosyalleşirken değerler sisteminin yasaları ve yasaklarının yer aldığı dil aracılığıyla içinde bulunulan toplumun yargılarına göre, neyin yasak neyin yasak olmadığını kavrar ve toplumun kurallarını içselleştirir. Dolayısıyla kimliği oluşturan id, ego ve süperegо üçlüsünden süperegоnun oluşumu mevcut sistemin devam ettirilmesinin bir aracı olarak işlev görür. Kız çocukları bu evrede, kendilerine öğretilen yasaklarla büyürler ve id'in tatmin olmayan isteklerini bilinçdışına atarlar (Zengin, 2009).

Kısaca, çocukta toplumsal çevre bilinci geliştikçe çocuk cinsel rollerin doğasını anlamaya başlar ve aynı cinsiyetten ana babanın oynadığı rolü kazanmayı ister. Bu istek onu bu rollün gerçek sahibi ile çatışmaya sokar. Bu

çatışma Ödipal bunalıma neden olur. Süperego ancak bu bunalımın mutlu çözümü ile olgunluğa ulaşır. Bu da, çocuğun karşı cinsiyetten ana babaya cinsel eş olarak sahip olmaktan vazgeçtiği ve kendi cinsiyetine uygun düşen cinsel rolleri yöneten temel değerleri içselleştirdiği zaman olur (Deutsch, 1986).

Psikanaliz, cinsel ayrımı sadece anatomiye indirgemekte ısrar ettiği için kültürün etkisini gözden kaçırmıştır (Onur, 1980). Psikanalitik kuramda Freud'un toplumsal cinsiyet gelişimi hakkındaki açıklamaları, cinsiyetler arası eşitsizliği biyolojiye bağlı ve doğal olarak göstermesi ile penisin yokluğuna son derece önem vermesi ve biyolojik öğelere aşırı derece değer vermesi oldukça eleştirilmektedir.

1.2.2. Karen Horney'in Görüşleri

Karen Horney, Freud'un kuramına eleştiri getirenlerden biridir. Ona göre, cinsiyetler arasındaki gözle görülür farklılıklar, biyolojiden çok kültürel ve toplumsal etkilerden kaynaklanmaktadır. Kültürün erkeklik ve kadınlık konusundaki değer yargılarının kadın psikolojisini önemli ölçüde etkilediğini belirten Horney'e göre; Ödipal bunalım, aslında cinsel kökenli değildir, aşırı koruma, çocuğu kusursuz olmaya zorlama ya da onu ayrı bir varlık olarak kabul edememe gibi kusurlu ana-baba tutumlarının ikincil bir sonucu olarak gelişir (Geçtan, 2008).

Horney (1981), penis kıskançlığı çerçevesinde yapılan yorumların tutku ve onun bağlı olduğu tüm kişilik yapısı gibi temel güçlükleri anlamayı engellediğini belirtmektedir. Ona göre özel kültürel koşullar kadında da erkekte de özel nitelikler ve yetenekler yaratır.

Penis kıskançlığı kavramına *rahim kıskançlığı* kavramı ile karşılık veren Horney, bu kavramı erkeklerin, kadınların çocuk doğurma ve bakma yeteneklerini kıskanması olarak açıklamıştır. Her iki cinsiyette de karşı tarafın hayranlık duyduğu bir özelliğin olduğunu belirtmiş ve erkeklerin çocuk doğurma yetenekleri olmayışını, diğer alanlarda başarılı olmaya çalışarak

dengelemeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Erkek olma isteğinin; kültürde erkeksi olarak nitelenen güç, cesaret, bağımsızlık, başarı, cinsel özgürlük, eş seçme hakkı gibi bütün bu nitelikler ya da ayrıcalıklar için duyulan isteğin anlatımı olabileceğini de belirtmiştir (Burger, 2006; Horney 1981). Horney'in bu ifadeleri Freud'a eleştiri getiren başka bir kuramcı olan Adler'in görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

1.2.3. Alfred Adler'in Görüşleri

Freud'un aksine cinsellik yerine "üstünlük çabası"na vurgu yapan Alfred Adler'in görüşlerine değinmek gerekli görülmektedir. Çünkü Freud kadınların penis kıskançlığı yüzünden eksiklik hissettiğini söylerken; Adler içinde yaşanılan kültürün kadınları yetersiz varlıklar olarak değerlendirdiği için kadınların eksiklik hissettiklerinden söz etmiştir ve bu görüş toplumsal cinsiyeti açıklamada oldukça önemlidir.

Adler, Freud'un biyolojik temelli görüşünden ayrılmış, insanı şekillendirmede önemli etkiye sahip kişilerarası ilişkilere ağırlık vererek sosyal psikolojik bir görüşe ulaşmıştır. Geleneksel rol beklentileri sebebiyle kişilere yüklenmiş ağır sorumluluklardan söz etmiştir. Adler'e göre oğlan ve kız çocuklarına küçük yaştan itibaren verilmiş olan farklı sosyal roller, farklı sosyokültürel beklentiler, erkek ve kadın kişiliklerinin farklı bir şekilde oluşmasında birinci derecede etkili olmuşlardır. Roller aracılığıyla meydana gelmiş bu etiketlenme; giyinmede, işbölümünde, davranışlarda, öğrenim görmede, meslek seçiminde, eş seçimi ve ilişkileri sürdürme biçimlerinde, kısaca sayısız tavır ve hareket tarzlarında kendini göstermektedir (Yörükan, 2011).

Erkeksi protesto kavramını kullanan Adler'e göre doğuştan var olan eksiklik duyguları yönünde kadın ve erkek arasında bir fark yoktur. Ancak toplumlarda erkek rolüne öncelik verilir, kadın ve kadının yaptığı işler küçümsenir. Bu kavram, toplumun erkekleri kadınlardan üstün gördüğü şeklindeki inanca yönelik itirazların güdülediği davranıştır (Geçtan, 2008).

Toplumlar tarafından erkeksi ve kadınsı olarak değerlendirmelerle pek çok çocuk erken dönemde karşılaşır ve bunlar çocuğun zihninde yer eder. Böylelikle çocuk arada bir bazı değişimler göstermesine karşın; güç, büyük bir kişi olma, zenginlik, bilgi, zafer, kabalık, zulüm ve şiddet gibi eylemlere erkeksi, bunların tam tersi özelliklere de kadınsı olarak bakar. Çocuğun normal olan barınma, güçsüzlük, eksiklik, bir yana itilmişlik ve dezavantajlı olma duyguları kadınlık duygusu içinde bir araya toplanmıştır. Bunun sonucunda hem oğlan hem de kız çocuğunda oluşan aktif çabalar erkeksi protesto olarak tahrik edici bir şekilde öne sürülür (Adler, 2011).

Adler (2004)'e göre, çocuklar büyürken, oğlanların kızlardan üstün tutulması, yaşamda oynayacakları role kızlarınkinden daha üstün gözüyle bakılması durumunda, kızların ileride kendilerini bekleyen ödevleri sevgiyle karşılaması doğaldır. Böylece kadınların kadınlık rollerini benimsemeye yanaşmamaları, buna karşı koymaları ve erkeklerle eşit durumda olduklarını ve kendi yeteneklerini geliştirmeye erkekler kadar hak sahibi olduklarını kanıtlamak istemeleri oldukça normaldir. Hem erkekte hem de kadında ortaya çıkabilecek erkeksi protesto, toplumun erkek cinsiyetine yüklediği rollerden kaynaklı, üstün olmak için yani 'gerçek bir erkek olmak' için yapılan davranışlardır. Güçsüzlüğün ödünlenmesi amacıyla, erkeksi protesto kadınlarda ya çok erkeksi olma ya da kadınlığı abartılmış biçimde yaşamak gibi ortaya çıkarken, erkeklerde de abartılmış ve saldırgan davranışlarla ya da kadınsı davranışlarla ortaya çıkabilir.

Adler ve Horney gibi toplumsal cinsiyetin gelişiminde ana baba etkisini önemli gören ve Freud'u eleştiren diğer kuramcılardan biri de Chodorow'dur. Görüşlerinde toplumsal cinsiyet gelişimini anne ve babaya, özellikle anneye bağlanma ile açıklamaktadır.

1.2.4. Nancy Chodorow'un Görüşleri

Psikanalist olan Nancy Chodorow'da Adler gibi ana baba etkisini önemli görmekte ve Freud'a eleştiri getirmektedir. Kadın ve erkek arasındaki psikolojik farklılıkların kadınların çocuk yetiştiren koruyucu bireyler

olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Kız çocukları annelerinin evde bakım veren rollerini, oğlan çocukları ise babalarının saldırgan ve güçlü hallerini model alır. Bu durum oğlan ve kız çocuklarda farklı gelişir. Çünkü anne kadındır ve oğlan çocuk anne yani kadın olmadığını öğrenmek zorundadır. Bu nedenle erkek erkeksi olmayı kadın olmamak, anne olmamak olarak tanımlar. Oğlan çocukları için cinsiyetler arası farkların ortaya konması ve bunlar arasında kesin sınırlar olması böylece önemli olur. Kız çocukları da kendilerini erkek olmayan değil de kadın olarak tanımlar ve daha az problem yaşarlar. Kızlar için zor olan durumlar, toplumda değersiz görülen kadınlıkla bazı çatışmalar yaşamaları ile ortaya çıkar (Corey, 2008; Dökmen, 2010).

Chodorow'a göre, erken yaşlarda anne ve kız arasındaki ayrışmanın, anne ile oğlan arasındaki ayrışmadan farklı olarak kurulması toplumsal cinsiyet rolleri farklılıklarıyla sonuçlanır. Bakım veren anneyi model olan kız çocukları ile erken yaşta bağımsız bir kimlik kazanan ve özerkliği oluşan oğlan çocukları farklı davranmayı öğrenirler. Çünkü kız çocukları bebeklikten beri bağ kurdukları anneleri ile ayrışmak zorunda değilken oğlan çocukları kadınsı olmamak için anneden kopar. Böylece erkekler kadınlara göre daha bağımsız, kadınlar da erkeklere göre yakın ilişki kurmada daha başarılı olurlar (Winstead ve diğerleri, 1997).

Toplumsal cinsiyete getirilen ilk açıklamalardan biri olan Freud'un görüşlerine ve ona yönelik eleştirilerle diğer kuramcılarının toplumsal cinsiyet açıklamalarına yukarıda yer almıştır. Freud'un kuramını eleştirerek toplumsal cinsiyetin gelişimine farklı açıklamalar getiren bu kuramcılar da pek çok açıdan eleştirilmektedirler.

Aşağıda yer verilen diğer kuramlar da toplumsal cinsiyete farklı açıklamalar getirmişlerdir. Bu kuramlara da değinmek toplumsal cinsiyet kavramını ve gelişimi anlayabilmek için gerekli görülmektedir.

1.2.5. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramı, cinsiyet rollerinin kazanılmasının çocuğun bilişleri ile olduğunu belirtmektedir. Dünyanın aktif yorumcuları olan çocuklar, pekiştireç ya da koşullanma ile değil, gördüklerini bilişsel olarak organize ederek öğrenirler (Helgeson, 2004). Lawrence Kohlberg'e göre çocuk, diğer pek çok kavramın öğreniminde olduğu gibi cinsiyet kavramını da bilişsel gelişimi belli bir aşamaya ulaşıncaya kadar öğrenemez (Lips, 2008). Ona göre çocuklar bilişsel gelişimlerine paralel olarak toplumsal cinsiyet rollerini öğrenir ve toplumsal cinsiyet rolleri normlarına sadık kalmak isterler. Çocuk doğal cinsiyet kategorilerini anlama yetisini kazandığında toplumsal cinsiyet gelişimi hızlıca çocukla bütünleşir. Bu anlayış elde edildiğinde çocuklar davranışları gözlemleyerek kendi cinsiyetlerine uygun olanlar hakkında bilgi edinmek için istekli olurlar. Sonuç olarak, çocuklar sonraki zamanlarda daha ayrılmış olan toplumsal cinsiyet rollerini gösterirler ve bu rollerle ilgili bilgileri daha iyi hatırlarlar (Martin, 2000).

Bilişsel gelişim kuramına göre çocuk, kendini sosyalleştirme ile sosyalleşmesine etkin olarak katılır ve kendi cinsiyet rolünü biçimlendirmekten sorumludur. Bilişsel tutarlılık ile de, çocuk kendini kız ya da oğlan olarak kimlikler ve nasıl en uygun kız ya da oğlan olacağını bulur. Bu durumun çocukların cinsiyet kalıp yargılarını katı, değişmez ve ahlaki kurallar olarak kabul etmeleri gibi sonuçları olabilir. Ahlaki gelişim ile de bağlantılı olarak, bilişsel tutarlılık nedeniyle çocuklar, cinsiyet kalıp yargıların dışına çıkan bireylerin ayıplanmasını hatta cezalandırılmasını düşünürler (Dökmen, 2004).

Kohlberg'e göre çocukların cinsiyet rol gelişimleri üç dönemde gerçekleşir. İki ve üç buçuk yaş aralığında *cinsiyeti etiketleme* döneminde çocuklar, insanların iki cinsiyetten birine ait olduklarını anlamaya başlar. Başkalarının cinsiyetlerini her zaman doğru olarak bilemeseler de kendilerinin kız ya da oğlan olduklarını bilirler (Dökmen, 2010). Ancak bu etiketler biyolojiden ziyade insanların yüzeysel özelliklerine dayanmaktadır. Eğer biri uzun saçlıysa bu kadındır, takım elbise giyiyorsa da erkektir. Bir erkeğin elbise giyerse onun kadın olacağına ya da bir oğlan çocuğun büyüyünce anne olacağına inanılabilir (Helgeson, 2004).

Üç buçuk-dört buçuk yaş aralığında *cinsiyetin kararlılığı* döneminde çocuklar bir kişinin cinsiyetinin sürekliliğini anlamaya başlarlar. Yani bebekken kız ya da oğlan olanların büyüdülerinde aynı cinsiyette kalacaklarını anlamaya başlarlar ancak hala dış görünüşten, fiziksel özelliklerden etkilenirler (Dökmen, 2010).

Dört buçuk yedi yaş aralığında *cinsiyetin değişmezliği* döneminde çocuklar artık cinsiyetin değişmediğini ve fiziksel görünümünden bağımsız olduğunu bilirler (Dökmen 2004). Bu yaşlarda çocuk, cinsiyetin süreklilik kazandığını yani kişinin cinsiyetinin sabit olduğunu, saç stili, isim ya da elbiselerle bunun değişmediğini anlar (Lips, 2008). Ancak çocuklar biyolojik ayrımlara temel olan kategorileri kullanamazlar. İnsanları büyüklüğü, gücü ya da fiziksel görünümüne göre erkek veya kadın olarak sınıflandırma olasılıkları fazladır. 5 yaş itibarıyla, çocuklar da cinsiyet kategorilerinin içeriğini öğrenir, erkek ve kadınların toplum içinde sahip oldukları farklı rolleri fark ederler (Helgeson, 2004).

Bilişsel gelişim kuramına göre, toplumsal cinsiyet kimliği, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve değerleri belirler. Çocuklar cinsel kimliklerini edindiklerinde kendi benlik kavramları ile tutarlı şekilde davranmak için yüksek bir içsel motivasyon duyarlar (Helgeson, 2004).

Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyetin gelişimine yönelik bilişsel açıklamalar daha çok Kohlberg'in görüşlerine dayanmaktadır. Kohlberg'in ahlak gelişimi açıklamalarında da olduğu gibi toplumsal cinsiyete yönelik açıklamaları da eleştiriler almaktadır. Özellikle Gilligan, Kohlberg'in bu görüşlerine sadece erkeklerle çalışmış olması bağlamında eleştiri getiren, kadın ve erkekler arasındaki farklara farklı açıklamalar getiren kuramcılardan biridir ve görüşlerine değinmek gerekli görülmektedir.

1.2.6. Carol Gilligan'ın Görüşleri

Hem Kohlberg'in hem de Freud'un görüşlerini eleştiren, insan gelişimi kuramlarının neredeyse tamamının oğlan çocukları ve erkekler üzerinde

yapılan araştırmalara dayandığını fark eden Carol Gilligan, kadınların ahlaki ve psikososyal gelişimi üzerine birtakım çalışmalar yapmıştır. Bilişsel gelişim kuramlarına farklı bakış açıları sunmuş kadınların ahlaki gelişimlerinin erkeklerden farklı olduğunu göstererek alana önemli katkılar sunmuştur. Bunların sonucunda, kadınların kendilik duygularının ve ahlaklarının diğer insanlarla ilgilenme ve onlara karşı sorumluluk duymaya dayandığı ve kültürel bağlamda yer aldığı görülmüştür. Ona göre erkekler ayrılmaya eğilimliyken, kadınlar ilişkiyi sürdürmekten yanadır (Corey, 2008; Çam, Çavdar, Seydooğulları ve Çok, 2012).

Gilligan, oğlan ve kız çocuklarının farklı ahlaki gelişimlerini deneyim farklılıkları bağlamında açıklar ve kadınların deneyimlerinin onları ilişkilere bağlı olan ahlaki seçimler yapmaya sevk ettiğini belirtir (Scott, 2007). Gilligan'a göre erkek ve kadınların ahlaki gelişimlerinde niteliksel farklılıklar vardır ve kadınlar başkalarının bakım ve korunmasını gözetmeye daha fazla duyarlı olma eğilimindeyken, erkekler başkalarının bakımını daha az önemseyerek adaletli davranma eğilimindedir (Hotelling ve Forrest, 1985).

Gilligan, öne sürdüğü kadın ve erkeklerdeki ahlaki farklılığın kökenlerinin; çocukluk dönemlerindeki bağlanma figürü, ilişkilerle ilgili deneyimler, toplumlardaki kız ve oğlan çocuklara yönelik farklı eğitim ve uygulamalarda yattığını belirtmektedir. Çocuk gelişirken kızların anneye bağlılıkları desteklenirken oğlanların bağımsız olmaları desteklenir ve bu deneyimler farklı davranılan cinsiyetlerden farklı roller beklenildiğini göstermektedir (Gilligan ve Attanucci, 1988).

Görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet gelişiminde sosyal etmenlere kuramcılar daha çok vurgu yapmıştır. Bu nedenle psikanalitik ve bilişsel gelişim kuramlarından, bu kuramlara yönelik görüş ve eleştirilerden sonra aşağıda toplumsal cinsiyeti sosyal bağlamda açıklayan kuramlara yer verilmektedir.

1.2.7. Sosyal Öğrenme Kuramı

Albert Bandura çoğu öğrenmenin açık, deneme-yanılma davranışlarından çok, gözlem yoluyla ve eğitim ile pekiştirilen davranışların tekrar edilmesi ile model alma ve taklit etme ile gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Bandura, bu açıklamalarıyla bilişsel kuramların toplumsal cinsiyet gelişimine ilişkin açıklamalarına sosyokültürel ve güdüsel bileşenleri eklemiştir (Dökmen, 2010; Miller, 2008). Bu kurama göre, toplumsal cinsiyet tipleri diğer sosyal ve bilişsel davranışlarda olduğu gibi pekiştireçler, ceza, gözlemler ve taklit aracılığı ile öğrenilmektedir (Crawford ve Unger, 2004).

Toplumsal cinsiyet rolleri gelişiminde anne ve babanın etkisinin önemine vurgu yapan sosyal öğrenme kuramına göre, anne ve baba ile özdeşleşme büyük ölçüde gözlem yolu ile öğrenmeyi kapsamaktadır. Çocuklar kendi davranışlarını anne-babalarının onaylayan ya da onaylamayan ifadelerini kendi kendilerine tekrar ederek denetlemektedirler. Özellikle gözlenen davranışlar, sonuçta cezadan ya da mutsuzluktan koruyor ya da bir ödül sağlıyorsa tekrarlanmaktadır (Miller, 2008).

Toplumsal cinsiyet rolü gelişimine önemli açıklamalar getiren sosyal öğrenme kuramına göre; toplumsal cinsiyet gelişimi 3 önemli biçimin etkisi ve bunların bilgiyi iletip bilişsel devamlılığın sağlanması ile gerçekleşir. Bu biçimlerden ilki model almadır. Aile, akranlar, sosyal, eğitimsel ve mesleki bağlamdaki önemli kişiler, çocuğun model alacağı yakın çevreyi oluştururlar. Bu yakın çevre içersinde medya da yer almaktadır. Bandura, çocukların toplumsal cinsiyet tipik davranışlarının gelişimini; günden güne, anbean gerçekleşen çocuğun sosyal çevresi ve çocuk arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak açıklamaktadır (Bussey ve Bandura, 1999; Crawford ve Unger, 2004).

İkinci biçim ise dolaylı deneyim aracılığı olur. Bu, toplumsal cinsiyetle ilgili davranışlarda bulunan birinin, davranışı sonucundaki çıktılarla ilgili sezgilerine dayanır. Toplumsal cinsiyetle ilgili davranışlar pek çok toplumda onaylanmaktadır. Eğer çocuk bir davranışın sonucunda elde edilen çıktının olumlu ya da olumsuz olduğunu gözlerse, çocuk bu durumdan etkilenir.

Böylece olumlu bir şekilde sonuçlandığı gözlenen davranış taklit edilirken, olumsuz bir şekilde sonuçlandığı gözlenen davranıştan kaçınılır (Bussey ve Bandura, 1999).

Üçüncü biçim ise doğrudan öğretme yolu ile gerçekleşir. Bunun etkileri göreceli olarak, bireyin gelişim durumuna ve sosyal yapılanma deneyimlerine bağlıdır. Bu biçimde rol davranışı bütünleşik bir şekilde çocuğa sunulur ancak özellikle küçük çocuklarda öğretim fonksiyonu; soyutluk ve dilin karmaşık olması bakımından zayıflatılmıştır. Buna karşın doğrudan öğretim, modelin ve dolaylı deneyimin etkisinin genellenmesine yardım edebilir (Bussey ve Bandura, 1999).

Aynı zamanda çocuklar sayısız defa toplumsal cinsiyete bağlı davranışları gözlemler çünkü aynı cinsiyetten modelleri karşı cinsiyetten modellere tercih etme eğilimindedirler. Çocuklar toplumsal cinsiyete yüklenen sosyal önemin farkına vardıkça giderek toplumsal cinsiyetle ilgili davranışlara daha fazla dikkat ederler ve kendi davranışlarını buna göre ayarlarlar (Miller, 2008).

Son olarak sosyal öğrenme kuramına göre, toplumsal cinsiyet rol beklentilerinin açık olarak tanımlandığı ve katı bir şekilde uygulandığı toplumlarda bir cinsiyetteki tüm modellerin davranışlarında büyük bir tutarlılık vardır. Bu tutarlı modellerin varlığı ve uygun davranışların gözlenmesi, uygulanması ve pekiştirilmesi ile geleneksel cinsiyet rolleri bir kuşaktan diğerine aktararak sürdürülür (Dökmen, 2010).

Aşağıda toplumsal cinsiyet gelişimine hem bilişsel hem de sosyal açıdan bakan ve toplumsal cinsiyet tartışmalarına önemli katkılar getiren Bem'in kuramına yer verilmiştir.

1.2.8. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Sandra Lipsitz Bem toplumsal cinsiyet şema kuramında, toplumsal cinsiyetin hem bilişsel gelişimin hem de sosyal öğrenmenin özelliklerini

içerdiğini belirtmektedir. Kuram özellikle, *cinsiyet tiplemesi (sex typing)* kavramını kullanır ve cinsiyet tiplemesinin büyük ölçüde çocuk adına genelleştirilmiş olarak hazır gelen kodlama ile kadın ve erkekler hakkındaki bilgileri içeren kültürün kendine göre tanımladığı cinsiyet şeması işleminden kaynaklandığını ileri sürer. Bilişsel gelişim kuramında da söz edildiği gibi, toplumsal cinsiyet şemaları bilişsel işlemle gelişir ancak bu süreçte cinsiyet farklılıklarına ilişkin sosyal pratiklerde yer alır (Bem, 1983). Sosyal öğrenme kuramını ve bilişsel gelişim kuramlarının temel görüşlerini birleştiren bu kurama göre; kadınlık ve erkeklik olarak ayrılacak olan bilgiyi kodlamaya ve organize etmeye hazır olan çocuk, bilgiyi alırken toplumdan da etkilenmektedir (Dökmen, 2010).

Toplumsal cinsiyet şema gelişimi, çocuğun gözlemleri ve kadınlık ve erkeklikle ilgili kültürel tanımları öğrenmesi ile başlar. Çocuk büyürken erkeklik ve kadınlık tanımlarını öğrenirken gelen her bilgiyi cinsiyetle ilgili öğrendiklerine bağlı olarak değerlendirir ve özümser böylece şemalar oluşturur. ‘Şema’, bilişsel bir yapıdır ve bireyin algılarının organizasyonu ve rehberliği arasında bağ kuran bir ağıdır (Bem, 1981, 1983).

Erkeklik ve kadınlık toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla öğrenilir. Örneğin çocuk, erkeklerin genellikle ‘güçlü’, ‘büyük’ ya da ‘cesur’ olarak tanımlandığını, kızların ise ‘iyi’, ‘hoş’ ve ‘sevimli’ olarak tanımlandığını gözlemler. Çocuğun öğrendiği ise sadece cinsiyetlerin farklı olduğu değil, aynı zamanda belirli bazı özelliklerin bazı cinsiyetlerle çok daha ilgili olduğudur. Böylece çocuk gelişmekte olan toplumsal cinsiyet şeması aleyhinde, kişinin davranışlarını ve özelliklerini eşleştirerek bir kişinin yeterliliğini değerlendirmeyi öğrenir. Bu şekilde kültürel kalıplar kendini gerçekleştiren kehanetler haline gelebilir (Basow, 1986; Dökmen, 2010).

Aynı zamanda çocuk kendi yeterliliğini değerlendirmek için cinsiyet şemasına uygun olarak kendi içinde bellediği kalıplara tercihlerini, tutumlarını, davranışlarını ve kişisel özelliklerini uydurmayı öğrenir. Böylece cinsiyet şeması kuralcı bir rehber olur ve benlik saygısı da onun bir tutsağı haline gelmeye başlar. İşte o zaman kültür, kadın ve erkek tanımlarına uyan

davranışları da denetim altına almış ve içsel bir güdülenme etkeni oluşturmuş olur (Bem, 1983).

Belli bir şema aracılığıyla bilgiyi işlemeye hazır olan bireyler şemaya uygun bilgiyi hemen kodlayabilirler. Şematik bilgi, işleme gelen uyarıcılara uygun anlamlar yüklenmesini sağlar. Bilgiyi toplumsal cinsiyet şemasına göre işleme ise, özellikleri ve davranışları 'kadınsı' ve 'erkeksi' kategorilere ayırmaya yol açar. Cinsiyetle ilgisi olmayanlar bile bu kategorilere sokulabilir. Çocuk bilgileri işleyip dünyayı algılarken her bilgiyi kadın ve erkek toplumsal cinsiyet şemasına göre algılasa *cinsiyetleri ayırtıran (sex-typed)* bireyler olurlar. *Cinsiyeti ayırtırmayan (non-sex typed)* bireyler ise kendilerini tanımlarken bile özellikleri hakkında cinsiyeti kullanmazlar. Toplum çocuğa toplumsal cinsiyet şemalarını öğrettiğinde kadın-erkek arasındaki ayrım yaşamın her yönünde yoğun ve yaygın bir şekilde görülecektir. Ancak kültürün cinsiyetle ilgili çağrışımlarına yer vermeyen ana babalar, toplumsal cinsiyet şeması olmayan çocuklar yetiştirebilecektir (Bem, 1983; Dökmen, 2010).

Androjeni (androgyny) kavramını alanyazına kazandıran Bem, bu kavramla insanların hem kadınsı hem de erkeksi roller gösterebileceğini belirtmektedir. Ayrıca bu kavramın psikolojik sağlığın cinsiyet önyargıları için özgürleşmiş ve daha insancıl bir yaklaşımı olduğunu söylemektedir. Kadınlar ve erkekler için eşitliği vurgulayan ve bunun uygulanmasını sağlayan bu kavram ile bireyler kendi içlerindeki hem kadın hem de erkeği benimsemeye teşvik edilmiş olurlar (Bem, 1983).

Bem aynı zamanda kuramına uygun olarak 'Bem Cinsiyet Rolü Envanteri' adında bir ölçek de geliştirmiştir. Bu ölçek kadınsılık ve erkeksiliği bağımsız iki boyutta inceler. Bu özelliği ile diğer eleştirilen araçlardan farklılaşmaktadır çünkü diğer birçok araç kadınsılık ve erkekliği iki ayrı uç olarak görmektedir. Bem'in ölçeğine göre birey kadınsılık ve erkeksilik boyutlarının ikisinde de yer alabilir. Cinsiyet rolleri kadınsı, erkeksi, androjen ve belirsiz-farklılaşmamış olarak dört gruba ayrılır. Kadınsı olarak tanımlanan özellikleri daha çok gösterenler kadınsı, erkeksi olarak tanımlanan özellikleri daha çok gösterenler erkeksi, hem kadınsı hem de erkeksi özellikleri yüksek düzeyde gösterenler androjen, hem kadınsı hem de erkeksi özellikleri düşük

düzeyde gösterenler ise belirsiz-farklılaşmamış olarak adlandırılmaktadır (Dökmen, 1999, 2010). Bu ölçek toplumsal cinsiyeti araştıran pek çok çalışmada kullanılmaktadır.

Genel anlamla toplumsal cinsiyet gelişimini açıklayan kuramlar ve görüşler yukarıda belirtildiği gibidir. Toplumsal cinsiyete yönelik bu açıklamaların bilinmesi hem toplumsal cinsiyeti hem de toplumsal cinsiyetin bu çalışmanın diğer bir değişkeni olan romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlarla ilişkisini anlamada gereklidir. Hatta bazı görüşler toplumsal cinsiyet rollerini ve romantik ilişkileri birlikte açıklamaktadır. Aşağıda bu açıklamalara da yer verilmektedir.

1.3. Toplumsal Cinsiyeti Romantik İlişkiler Bağlamında Açıklayan Kuramlar

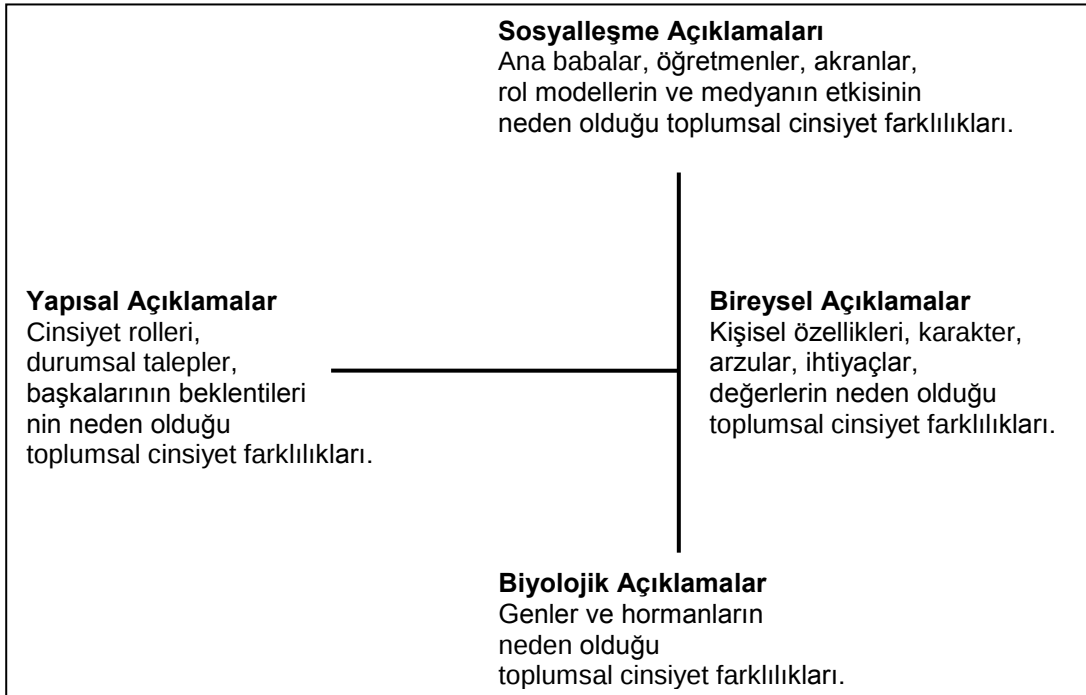
Sosyal ve bilişsel etkilerle gelişen toplumsal cinsiyete niteliklerini kazandıran şey toplumsal ilişkilerdir (Erol, 2008). Bu ilişkilerin en başında romantik ilişkiler gelir. Flört, evlilik ve cinsel etkileşimlerin tümü, kadın ve erkek davranışları hakkındaki toplumun mesajlarını yansıtır. Flört etme ve romantik ilişkiler, kadın ve erkeklerde yaklaşık olarak erinlikten kısa bir süre sonra 14-15 yaşlarında başlar. Ancak gerçek flörtün işaretçisi olan oyun oynama daha erken yaşlarda başlayabilir ve bu yaşlarda toplumsal cinsiyetin gelişimi kız ve oğlan çocuklarda etkisini gösterir (Reifman, 2011).

Her iki cinsiyet içinde birçok flört ve romantik bağlanım duygusallık gerektirmeden akran kabulü ve cinsiyet rollerine uygun olma gibi araçsal amaçlara da hizmet eder. Aslında erkeklerin cinsel başarısına ve kadınların bir erkeği etkilemesine yönelik kalıp vurgu, cinsiyetler arasındaki gerçek yakınlığı olumsuz etkiler. Geleneksel olarak erkek sorar ve başlatır, kadın ise reddeder ya da kabul eder. Bu gibi rollerin farklılığı romantik ilişkilerin devamında ve bitişinde de kendini gösterir (Reifman, 2011).

Kadın veya erkek olmak, ilişkiler hakkında nasıl hissedildiğini, ilişkileri başlatmayı veya onları sonlandırmayı, ilişkide nasıl davranılacağını

etkileyebilir. Kadın ya da erkek olmaya yönelik kalıplar ilişki deneyimlerini de oluşturur çünkü bu kalıplar hem başkalarını bize nasıl davranacağı konusunda harekete geçirir hem de insanların başkalarına olan davranışlarını etkiler (Winstead ve diğerleri,1997). Tüm bunlar ilişkilerdeki toplumsal cinsiyetin ve toplumsal cinsiyet farklılıklarının açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları hakkındaki tartışmalar devam etmektedir ve devam edecektir, ancak cinsiyetin sadece biyolojik ya da sadece sosyal bir değişken mi olduğunu düşünmek gereklidir. Romantik ilişkiler ve toplumsal cinsiyeti birlikte ele alan görüşlerde buna verilen en iyi yanıt genellikle ikisidedir.

Günümüzde çeşitli açıklamalar ilişkilerdeki toplumsal cinsiyet farklılıklarını açıkladıklarını ileri sürmektedir. Bu açıklamalar iki boyutlu olarak ele alınmaktadır. Sözü edilen iki boyuttan birinde yapısal ve bireysel açıklamalar, diğerinde ise sosyalleşme açıklamaları ve biyolojik açıklamalar yer almaktadır. Bu bilgiler Şekil 1. de özetlenmekte ve devamında da açıklanmaktadır (Winstead ve diğerleri, 1997).

Şekil 1. (Winstead ve diğerleri, 1997).
Yapısal Açıklamalar ve Bireysel Açıklamalar,
Sosyalleşme Açıklamaları ve Biyolojik Açıklamalar

1.3.1. Yapısal Açıklamalar ve Bireysel Açıklamalar

Yapısal ve bireysel açıklamalar sosyal etkilere ve bireylerin farklı özelliklerine yönelik açıklamaları ile bir boyutun farklı iki ucunda yer alırlar.

Yapısal açıklamalara göre, davranışlarımız dışarıdan gelen zorlamalar, sosyal beklentiler, baskılar ve durumsal talepler tarafından belirlenir (Winstead, ve diğerleri, 1997). Bu boyuta örnek olarak verilebilecek olan Eagly ve Steffen (1987)'in Sosyal Rol Kuramına göre, kadınlar ve erkekler arasındaki rol farklılıkları için başvurulacak en önemli kaynak cinsiyetler arası işgücü ayrımıdır. Genelde erkekler temsili hedeflere karşı, kadınlar ise ortak hedeflere karşı yönlendirilirler. Bu hedeflerle kadınlar da bencil olmama ve başkaları ile ilgilenme durumları ortaya çıkarken; erkeklerde ise kendini kabul ettirme ve kendini geliştirme gibi durumlar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; genellikle kadınların rolleri, bakım verme, ev kadınlığı ve hizmet etme iken; erkeklerin rolleri eve ekmek getirme, yönetici olma ve evin reisi olma yönündedir. Ayrıca kadın ve erkek arasında statü farkı da vardır, erkekler daha yüksek statüdedir ve güçlü rollerle meşguldürler.

Cinsiyete yönelik rol beklentileri ve cinsiyete özgü becerilerin yol açtığı cinsiyetler arası işgücü ayrımı, toplumsal cinsiyet rollerini oluşturur. Bu roller ilişkilerde de kendini gösterir. Erkeklerin romantik eşlerinin cinsiyeti hakkındaki inanışları, romantik eşlerinin davranışlarını etkilemektedir. Ayrıca erkeğin inanışını doğrulama eğilimde olan kadının davranışları, kendini gerçekleştiren kehanete de dönüşmektedir. Bu açıklamalar da diğer kuramlarda olduğu gibi daha küçük yaşlarda oğlan ve kız çocuklarına öğretilen davranışların ve inançların, yetişkinlik yıllarında başkalarıyla olan ilişkileri ve davranışları etkilediğini belirtir. Yani var olan kısıtlamalar ya da fırsatlar ilişki davranışlarındaki toplumsal cinsiyet rollerini belirlemektedir. Erkekler lider olmayı öğrenir ve seçerse, kadınlardan daha otoriter olurlar. Eğer kadınlar daha edilgin roller almayı öğrenir ve seçerse, erkeklerden daha dikkatli bir dinleyici olurlar (Winstead ve diğerleri, 1997). Bu nedenle sosyal rol kuramına göre, insanların günlük yaşamlarındaki davranışları, etkinlikleri, ilişkileri gözlemlenerek o toplumdaki toplumsal cinsiyet kalıp yargıları hakkında bir yoruma gidilebilir (Dökmen, 2010).

Bu boyutun diğer tarafındaki bireysel açıklamalar ise; toplumsal cinsiyet farklılıklarının bireylerin biyolojik olarak belirmiş eğilimlerinin, kişisel özelliklerinin, değerlerinin, isteklerinin sonucunda oluştuğunu belirtir. Bu açıklamalara göre toplumsal cinsiyet farklılıkları toplum ya da rollerle ilgili değildir. Çünkü kadın ve erkekler zaten temelde farklı ihtiyaçlara, arzulara, kişiliklere, sosyal çevrelere sahiptir. Bu farklılıklar kadın ve erkeklerin özelliklerini belirler ve böylece toplumsal cinsiyet farklılıkları oluşur. Aynı zamanda bebeklikten başlayarak farklı deneyimlere sahip olan kadın ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıkların kaçınılmaz olarak oluşturduğu toplumsal cinsiyet farklılıkları, kişilik ve sosyal davranışlara da rehberlik eder. Böylece bireyler ilişkilerin de farklı davranışlarda bulunurlar (Winstead ve diğerleri, 1997).

Özetle, yapısal açıklamalar toplum tarafından beklenen davranışların toplumsal cinsiyet farklılıklarını oluşturduğuna odaklanır ve romantik ilişkilerde kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları sosyal bağlamda açıklar. Tersine, bireysel açıklamalar ise kadın ve erkeğin zaten farklı varlıklar olduğunu ayrıca sahip olunan farklı deneyim ve özelliklerin farklılıkları oluşturduğuna odaklanır ve romantik ilişkilerde kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları bireysel bağlamda açıklar.

1.3.2. Sosyalleşme Açıklamaları ve Biyolojik Açıklamalar

Sosyalleşme ve biyoloji açıklamaları ise, bireysel açıklamalar boyutunda yer alırlar ancak ayrı uçlardadırlar. Sosyalleşme bireysel özelliklerin gelişiminde aile, toplum ve kültürün etkisine vurgu yaparken, biyoloji ise genetiğin ve fizyolojik etmenlerin bireysel özellikleri etkilemesi üzerinde durmaktadır.

Sosyalleşme açıklamaları, temelde bireylerin nasıl kadın ve erkek olunacaklarını çeşitli yollarla öğrendiklerini ve bundan sonra da farklılaştıklarını belirtmektedir. Erken yaşlardan başlamak üzere kız çocuklarından çevresindekilere bakım vermeleri beklenir, oğlan çocuklarından ise bunun beklenmemesi onların akranları ile daha fazla zaman geçirmelerine

neden olur. Böylece kadın ve erkekler farklı özellikler geliştirmeye başlar. Sosyalleşme açıklamaları bu şekilde farklı özellikler geliştiren erkek ve kadınların sosyal çevre ile olan etkileşimlerinin de farklı olduğunu belirtmektedir (Winstead ve diğerleri, 1997). Bu nedenlerle farklı sosyal çevrelere sahip kadın ve erkekler bu çevrelerle etkileşime girdikçe farklılaşmaya başlarlar, kadınlar çoğunlukla başkalarının ihtiyaçlarını önemserken erkekler daha bağımsızdır ve bu özellikler romantik ilişkilerde de kendini gösterir.

Toplumsal cinsiyeti açıklayan kuram ve görüşlerden söz ederken, toplumsal cinsiyet rollerinin aile içinde çocukluktan beri öğrenildiğini söyleyen Chodorow ve kuramında toplumsal cinsiyetin çocuklar tarafından şemalar yolu ile öğrenildiğini söyleyen Bem'in açıklamaları, sosyalleşme açıklamalarına örnek olarak verilebilir. Özellikle Chodorow'ın açıklamalarındaki bir kız çocuğun ilk yakın ilişkisi olan annesi ile ilişkisinde, kendisine bakım veren annesi ile aynı cinsiyette olduklarını anladığında, karşılıklı olarak anne ve kızın kimliklerinde empati ve ilişki kapasitelerinin gelişmesi, romantik ilişkilerdeki toplumsal cinsiyet farklılıklarını açıklamada önemlidir (Winstead ve diğerleri, 1997).

Bu boyutun diğer tarafındaki biyoloji açıklamaları ise, genler ve hormonlar açısından farklı olan kadın ve erkeklerin ilişkilerde de davranışlarının farklı olduğunu belirtmektedir. Bu aşamada, toplumsal cinsiyet ve ilişkilere biyolojik açıdan bakan evrimsel psikoloji kuramına değinmek gerekli görülmektedir. Evrimsel psikoloji kuramının, toplumsal cinsiyet ve ilişkilere yönelik açıklamaları biyolojik açıklamaların içinde yer almasına karşın bu kuram konuya sosyal açıklamalar da getirdiği için sosyobiyolojik kuram olarak da adlandırılır. Evrimsel psikoloji kuramı temel olarak, organizmaların yani bireylerin hayatta kalma, üreme ve gelecekte hayatta kalacak ve üreyecek bir soy bırakma çabasında olduklarını iddia eder. Diğer biyolojik yaklaşımlar daha çok hormonları, beyin yapısı ve işleyişini cinsiyet farklılıklarının nedeni olarak görürken, evrimsel psikoloji milyonlarca yıllık evrimsel süreç ve genetik değişimi, cinsiyet farklılıklarını açıklamak için temele alır (Dökmen, 2010).

Evrimsel psikoloji kuramına göre, farklı biyolojik özelliklere sahip kadın ve erkekler, yaşamlarını sürdürüp koşullara adapte olmak için farklı davranırlar. Bu farklılıklar 'cinsel eşin seçimi' ve 'ebeveyn yatırımı' olarak iki temele dayanır. Buna göre, doğacak çocuklara kadınlar hamilelik ile daha fazla zaman ve enerji yatırımı yapar, aynı zamanda genetik aktarımda da bulunur. Erkekler ise cinsel birleşme sırasındaki boşalımla sadece genetik olarak bir yatırımda bulunur. Buna göre eş seçimi, eşleşme stratejileri ve ilişki davranışları, toplumsal cinsiyet farklarını öngörmeyi sağlar. Örneğin; doğacak çocuğun hayatta kalma ihtimalinin yüksek olması ve soyun devamı için kadınlar, para kazanma kapasiteleri yüksek, sosyal statülü ve güçlü erkekleri seçerken; erkekler fiziksel olarak çekici, sağlıklı ve üretken kadınları seçecektir. Aynı zamanda kadınların sahip olabileceği çocuk sayısı sınırlı iken, erkeklerde böyle bir durumun söz konusu olmaması, erkeklerin başka sağlıklı kadınlardan çocuk sahibi olabilecekleri ihtimalinin de ilişkilerdeki davranışları etkilediği belirtilmektedir (Winstead ve diğerleri, 1997; Dökmen, 2010).

Özetle; sosyalleşme açıklamaları ilişkilerdeki toplumsal cinsiyet farklılıklarını açıklarken içinde yaşanılan çevreye ve öğrenilenlere vurgu yapmakta, biyolojik açıklamalar özellikle de evrimsel psikoloji kuram ise bireylerin genler gibi biyolojik etkilerin yanı sıra yaşamda kalabilmenin ve türü devam ettirmenin bireylerin davranışlarını etkilediğine vurgu yapmaktadır. Evrimsel psikoloji kuramı ve kurama ilişkin tartışmalar romantik ilişkilerdeki kadın ve erkek farklılıklarını anlamda önemli olduğu için bu kurama yönelik getirilen eleştirilere ve yapılan araştırmalara aşağıda yer verilmektedir.

Görüşlerine daha önce değinilmiş olan kuramcılardan Bandura ve Eagly evrimsel psikoloji kuramına eleştiri getirmişlerdir. Onlara göre, evrim kuramının toplumsal cinsiyet açıklamaları kültürel çeşitlilik ve öğrenilen davranışları göz ardı etmektedir (Buss ve Barnes, 1986; Dökmen, 2010; Winstead ve diğerleri, 1997).

Toplumsal cinsiyetin, ilişkilerde kimin çekici bulunduğu ve ilişki geliştirirken nasıl davranıldığına üzerindeki etkisini tartışmak gereklidir. Çünkü romantik eşlerin seçiminde, insanlar eşlerinde farklı karakteristik özellik

arar ya da beklerler. Buss ve Barnes (1986), üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin evlenmeyi düşünebilecekleri romantik eş için en çok istedikleri ve istenmedikleri özellikleri araştırmışlar ve tercih edilen değerler konusunda güçlü cinsiyet farklılıkları olduğunu görmüşlerdir. Erkeklerin kadınlardan daha çok arzu ettikleri özelliğin fiziksel çekicilik, kadınlarınsa erkeklerden daha çok arzu ettikleri özelliğin para kazanma potansiyeli ve üniversite mezunu olma olduğu görülmüştür. Ancak evrimsel psikoloji kuramını doğrular nitelikteki bu sonuç daha çok sosyal bağlamda tartışılmaktadır.

Yıldırım (2007)'ın Türkiye'de yaptığı çalışmada, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin, potansiyel eşlerinden bekledikleri 50 arzu edilen, 50 arzu edilmeyen özellik araştırılmış ve erkeğin para kazanma kapasitesi ve güçlülüğünü vurgulayan maddelerden hiçbirinin en önemli 20 madde içerisinde yer almadığı, ancak kadınların çok açık olarak erkeklere kıyasla zeka, ekonomik bağımsızlık, zenginlik, fiziksel güçlülük maddelerini daha fazla önemsediklerini görmüştür. Ayrıca her iki cinsiyette fiziksel çekiciliği aynı derecede önemli bulmuştur. Arzu edilmeyen özelliklerden fiziksel zayıflık ise, kadınlar tarafından daha önemli bulunmuştur. Ayrıca erkeklerin kadınlarda arzu ettikleri ilk üç özellik düzenli, tutumlu ve bakire olmalarıdır.

Ondaş (2007) tarafından yapılan çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimiyle ilgili görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Evlilikte kadının erkeğe göre daha yüksek eğitimli ve daha yaşlı olması katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından istenmeyen özellikler olarak saptanmıştır. Yine evlenilecek eşin bakir ya da bakire olmasının eş seçiminde, üniversite öğrencileri tarafından önemli bulunduğu ortaya konmuştur.

Erkeklerin eş seçiminde çekiciliğin, kadınların eş seçiminde ise kaynakların çok olmasının etkili olduğunu yurtdışındaki çalışmalar da ortaya koymuştur (Sibley ve Overall, 2011). Birçok farklı ülkede yapılan çalışmada da kadınlar ve erkekler karşılaştırıldığında, eş seçiminde kadınlar için ekonomik gücün, erkekler içinse fiziksel çekiciliğin daha önemli olduğu görülmüştür (Winstead ve diğerleri, 1997). Ancak bu durum, sosyal olarak öğrenilen geleneksel cinsiyet rolü inançlarından da kaynaklı olabilir. Çünkü başka bir

görüŖe göre geleneksel cinsiyet rol inançları, erkeğin büyük oranla genç, fiziksel çekiciliğı olan ve ev içi becerilere sahip kadın tercihine; kadının ise büyük oranda para kazanma potansiyeli olan erkek tercihine yöneliktir. Böylece denebilir ki; cinsiyet farklılıkları bilişler, biyoloji, toplum değışkenlerinden etkilendiğı gibi eş seçimi de kültürden bağımsız değildir ve toplumlarda vurgu kadın ve erkek arasındaki sosyal rol ayrımına dayanmaktadır (Helgeson, 2004).

Toplumsal cinsiyet ve ilişkileri anlamak için yukarıda sözü edilen iki boyutta yer alan açıklamaların hepsinden yararlanılmalıdır. Çünkü ilişkilere farklı yönlerden bakan bu açıklamalar, romantik ilişkilerde çekicilik, buluşma, ilişkilerin başlaması, devam etmesi ve bitmesi konularında toplumsal cinsiyetin ne gibi etkileri olacağını anlamada yardımcı olmaktadır. Çünkü aynı sosyal davranışın farklı açıklamaları olabilir ve toplumsal cinsiyetin gelişimi ve ilişkilere olan etkisi çok yönlüdür (Dökmen, 2010; Winstead ve diğeri, 1997).

Biyoloji ve sosyalleşme açıklamaları birbirleri ile biraz çelişmeler de iki görüşte birbirini yadsımamaktadır. Sosyalleşme kuramcılarını biyolojinin etkisini, evrimsel psikologlarsa kültürün etkisini yadsımazlar. Ancak bu kısımda tartışılması gereken toplumsal cinsiyetin olduğumuz değil de, oluşturduğumuz bir şey olup olmadığına ilişkin tartışmadır. Eğer insanı insan yapan biyolojisi ise, o zaman yapacak bir şey yoktur ve toplumsal cinsiyet olunan bir şeydir. Oysaki toplumsal cinsiyet insanları biçimlendiren doğa ve çevre etkileşimi ile oluşur ve her iki yaklaşımda, toplumsal cinsiyeti açıkladığı kadar, ilişkilerin diğeri yönlerinin de anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır (Hendrick, 2009). Aşağıda bu ilişkilerdeki toplumsal cinsiyet farklarına değinilmektedir, bu farklılıklara daha öncede söz edildiğı gibi biyoloji, toplumun beklentileri, kültür, bireysel farklılıklar, öğrenilenler gibi pek çok etken neden olmuş olabilir.

2. Toplumsal Cinsiyet Roller ve Romantik İlişkiler

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkek arasındaki romantik ilişkiyi, özellikle ilişkinin erken aşamalarında bireylerin birbirlerini tanımaya devam ettikleri sırada etkilemektedir. İlişkinin bu aşaması boyunca çiftler, davranışlarını sosyal olarak belirlenmiş kurallara dayandırmaya daha eğilimli olmaktadır. İlk günlerde erkeğin kadını evden alması, onu tekrar eve bırakması, ilk cinsel davranışları başlatmanın erkekten beklenmesi, ödemelerin erkek tarafından yapılması, erkekten kibar davranışların ve başka bir gün buluşmak için teklif etmesinin beklenmesi gibi örnekler heteroseksüel kadın ve erkek çiftlerle yapılan çalışmalarda erkekler ve kadınlar tarafından belirtilmiştir. (Rose ve Frieze'den Akt. Winstead ve diğerleri, 1997).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri romantik ilişkinin en başlarında erkeğin başlatıcı rolüne; kadının ise bu role karşılık verdiği tepki verme rolüne göre tasarlanmıştır. Benzer şekilde romantik ilişkileri sürdürmede, erkekler ilişkinin başlangıç kısmında daha fazla sürdürmeye dönük etkinliklerde bulunurken; kadınlar, ilişkinin devamında bu etkinliklere daha çok başvurmaktadır (Winstead ve diğerleri, 1997). Buna göre erkek ilişkinin başında etkin olarak, kadın ise erkeğe göre daha edilgen davranarak geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini gerçekleştirmektedir, ilişkinin devamında ise kadın ilişkinin sürmesi için daha etkin hale gelmektedir.

Erkeğin başlatıcı kadının ise tepki veren rolü romantik ilişki boyunca, farklı standartlar tarafından değerlendirilmektedir. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin senaryoları ihlal ederlerse karakterlerine saldırı riski olabilir. Örneğin, bu gibi senaryolar kültürden kültüre farklılık gösterse de genellikle; bir kadının elbisesi kadınsı değilse, 'bir hanıma yakışmaz', bir kadın ilk buluşma tarihini belirlemede girişimde bulunursa 'çok girişken', ilk gün cinsel ilişkiye girerse 'ahlaksız' olarak nitelendirilir. Erkeklerde romantik ilişkileri sırasında nasıl davranacakları konusunda kültürel standartlara uymazlarsa 'erkeklikleri' ile ilgili zor durumlarla karşı karşıya kalırlar (Winstead ve diğerleri, 1997).

Hem kadınlar hem de erkekler romantik ilişkilerinin yararlı olduğunu hissedebilirler, çünkü arkadaşlık, cinsel doyum ve aşk hissetme gibi yararlar edinebilirler. İlişkiden elde edilen yararlar ve zararlar da cinsiyetlere göre değişmektedir. Romantik ilişkilerde erkekler kadınlara göre daha fazla sosyal ve ekonomik fedakarlık yaptıklarını algılamaktadırlar. Kadınlarda erkeklerle karşılaştırıldıklarında romantik ilişkilerinde daha fazla olarak özsaygı ve özgüvenle ilgili yarar ve zarar elde ettiklerini algıladıkları görülmektedir. Ayrıca ilişkiye duyulan sorumluluğun kadınlarda daha fazla olmasından dolayı kadınların kişiliğin kaybı ve bağımlılığın artmasının zarar olarak algılanması erkeklere göre daha fazladır (Winstead ve diğerleri, 1997). Bunlar toplumsal cinsiyet rollerinin romantik ilişkilerdeki yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin romantik ilişkilere olan bu etkilerinin incelenmesi için bu araştırmanın diğer bir değişkeni olan, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların etkileri üzerine de açıklamalar yapmak gerekli görülmektedir. Çünkü yukarıda tartışılan kuramlarla pek çok etkenin romantik ilişkileri etkilediği anlaşılmaktadır. Bu etkenler biyoloji, toplum, öğrenilenler ya da bireysel farklılıklar olabilir ancak bu gibi etmenler bireylerin romantik ilişkilere yönelik ne gibi inançlar ve beklentiler geliştirmelerine ve ne gibi tutumlar göstermelerine neden olmaktadır? Bu sorunun yanıtlanabilmesi için aşağıda romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar bağlamında açıklamalar getirilmektedir

2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar

Romantik ilişkilerde, toplumsal cinsiyet farklılıkları kadın ve erkeklerin davranışlarında neden ortaya çıkıyor diye sorulduğunda kültür ve bölgelerin özelliklerine göre farklılaşacak pek çok yanıt verilebilir (Winstead ve diğerleri, 1997). Bu aşamada, toplumsal cinsiyet tutum farklılıklarından beslenen romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançların varlığı da oldukça önemlidir. Çünkü algılayanlar doğal olarak insanları gruplandırır, büyük

ölçüde otomatik, bilinçsiz ve isteğe bağlı olmayan bu süreçte farka ve çarpıcılığa odaklanan insan için cinsiyet çarpıcılıkta en önde gelen özelliklerden biri olur (Taylor, Peplau ve Sears, 2010). Başkalarını pek çok bakımdan farklılaştıran insanların tutumları yaşamlarında oldukça önemlidir ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar da bilişsel olarak cinsiyet gruplaştırmasının sonuçlarından biridir.

Toplumsal cinsiyet tutumlarından söz ederken, öncelikle tutumun tanımına değinmek gerekir. *Tutum* bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını oluşturan bir yapı ya da eğilim olarak tanımlanabilir. Tutumlar; bir uyarıcının duygusal, davranışsal ve bilişsel bilgiler temelinde gruplanmasını ya da kategorilere ayrılmasını içerir. Duygusal öge kişinin tutum nesnesine yönelik duygu ve heyecanlarından, olumlu ya da olumsuz değerlerinden oluşur. Davranışsal öge kişinin tutum nesnesine karşı belirli bir yönde (olumlu ya da olumsuz) davranma eğiliminden, bilişsel öge ise kişinin belirli tutum nesnesine ilişkin olgu, bilgi ve inançlarını da içeren düşüncelerinden oluşur (Taylor ve diğerleri, 2010).

Tutumların bilişsel ögeleri oldukça karmaşıktır. Bu inançların bazıları daha az ya da çok önemlidir ve bazıları başkaları tarafından etkilenmeye az ya da çok açıktır. Bu nedenle, karmaşıklık tutumların önemli bir özelliğidir. Tutumlar bilişsel olarak oldukça karmaşık olabilmelerine karşın, duygusal olarak genellikle yalındırlar. Bireyler tutumlarının gelişimine ya da biçimlenmesine giren bilişleri görece daha kolay değiştirebilirken, tutum nesnesine yönelik genel değerlendirmelerini değiştirmekte zorlanırlar. Tutumlar bilgilerden farklı olarak bir duygu ya da değerlendirme barındırır. İnsanların hızlı karar almalarını sağlayan tutumlar kendileri ile ilgili başka bilgi ve başka tutumları çağrıştırarak çoğu zaman davranış olarak kullanılmalarına izin verilir (Taylor ve diğerleri, 2010). Tutumların oluşumundaki bilişsel ögelerin önemi oldukça büyüktür. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların da bilişsel ögelerden etkilendiği düşünüldüğünde düşünceler tarafından oluşturulan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına değinmek gereklidir.

Sharf (2004)'e göre, bireyler toplumsallaşırken -meli, -malı'ları barındıran bazı toplumsal beklentileri kazanırlar, ancak akılcı olmayan -meli,

-malı ların doğası çoğu kez erkekler ve kadınlar için farklıdır. Kadınlar ve erkekler, içinde yaşadıkları kültüre bağlı olarak toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili bazı akılcı olmayan inançlara sahip olurlar. Örneğin, kadınlar için 'güzel ve sevimli kızlar evlenir', erkekler için 'erkekler ağlamaz, erkekler güçlüdür' gibi inançlar, toplumsallaşmaya bağlı akılcı olmayan inançlardır. Bu inançlar toplumsal cinsiyet rolleri ile oldukça ilgili görülmektedir.

Kalıp yargılar; belirli bir şey hakkında bilgi eksikliğinin olduğunda, grup üyeliğinin çarpıcı (belirgin olması) olması durumunda ve karşı tarafın gücü görece az algılandığında algıları ve tutumları etkileme eğiliminde olurlar. Kalıp yargılar yanlış inanışlar barındırır, gruplar arası farkları abartır ve grup içi farklılığı en az indirger ayrıca kendini gerçekleştiren kehanete dönüşebilir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları da kalıp yargıların bu özelliklerini taşır ve sık sık cinsiyet yanlışlığını ortaya çıkarır (Taylor ve diğerleri, 2010).

Kalıp yargılar bir grup insan hakkındaki şema ya da inançlar dizisidir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, toplum tarafından kadın ve erkeğe atanmış, biyolojik cinsiyetten ziyade kadın ve erkeğin sosyal rollerine dayanmaktadır. Kalıp yargıların betimleyici ve kuralcı bileşenleri vardır. Yerleşik kalıp yargıya göre erkek 'erkeksi', kadın da 'kadınsı' olmalıdır. Bu yerleşik kuralcı bileşen, insanlara diğerleri tarafından zorlanır böylece davranışları ve insanların nasıl davranması gerektiği hakkındaki düşünceleri etkiler (Helgeson, 2004).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları (tıpkı otomatik düşünceler ve akılcı olmayan inançlar gibi) bilişsel enerjiyi korurlar, fazla inceleme ve düşünme gerektirmezler ve davranışsal beklentilere yol açarlar (Dökmen, 2010). Bilişsel etmenlerin oldukça etkili olduğu toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve önyargılar kadın ve erkeğin neler yapması, nasıl görünmesi, hangi davranışlar sergilemesi gerektiği konusunda belli yüklemeler içerir ve bunlar kadın ve erkeğin yaşamını sınırlandırır. Bu yargılara uyulmaması durumu hemen fark edilir ve genellikle olumsuz karşılanır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet kalıp yargıları karşı cinsiyetten bireylere olan yakın ilişkiler nedeniyle de karmaşıktır. Kadın ve erkek birlikte pek çok yaşantıyı paylaştığı için insanların karşı cinsiyetten çok karmaşık beklentiler geliştirmelerine yol açar. Aynı kültür içerisinde zamanla pek az değişen kalıp yargılar, kültürden kültüre değişiklik

göstermektedir (Dökmen, 2010). Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri, yine insanın ürünü olarak bir kez oluştuktan sonra, geri dönüp insanı etkilemekte ve giderek algılama tarzları, motivasyon şekilleri, tutum ve davranış kalıpları bakımından kadın ve erkekler arasında önemli farklılıklara yol açabilmektedir (Erol, 2008).

Kadınlar ve erkekler kendi içerisinde toplumsal şartlara ve ortama bağlı olarak farklılıklara inşa olurlar ve farklılıklar çatışma şeklinde ortaya çıkar. Değişen anlamlar ve farklılaşmalar toplumsal ve kültürel belirleyicilerin ağırlığını hissettirmektedir. Bu ağırlık toplumsallaşma sürecinde açığa çıkar (Tatar, 2009). Toplumsallaşma ise başkaları ile ilişkiyi gerektirir.

Toplumdaki genel bakış açısının etkisini de göz ardı etmemek gerekir. Çünkü yapılan çalışmalar akran ilişkilerinde ve romantik ilişkilerde kültürel özelliklerin etkisini göstermektedir. Yine her kültürde, toplumsal cinsiyetin ve cinsiyet rolünün oluşmasında cinsel kimlik doğrultusunda kişiye toplum tarafından yüklenen anlam da çok önemlidir. Toplumsal çevreyi oluşturan insanlar ve içinde yaşanan kültür, cinsiyete ve cinselliğe ilişkin algı, inanç ve değerler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ki, bu da her kültürde farklı şekillerde romantik ilişkilerin yaşanmasına neden olmaktadır (Bayhan ve Işıtan, 2010). Ayrıca yakın ilişkiler insanların duygularına, düşüncelerine ve davranışlarına bağlıdır, eğer iki kişi romantik ilişki içindeyse yaşamlarında birbirine dolanmış çok sayıda durum vardır (Harvey ve Pauwels, 1999).

O halde geline bu noktada, tutumların duygusal, davranışsal ve bilişsel öğelerinin hem kendi aralarındaki hem de toplumsal cinsiyet ile karmaşık ilişkisi romantik ilişkilerde kendini gösteriyorsa tutumların romantik ilişki inançları ile nasıl bir ilişkide oldukları merak uyandırmaktadır. Bu nedenle araştırmanın değişkenlerinden biri toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarken diğeri de romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlardır. Akılcı olmayan inançlar kavramı Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Kuramının temel kavramlarından biridir. Bu nedenle romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançları daha iyi açıklayabilmek için çalışmanın bu kısmında sözü edilen yaklaşım genel hatları ile özetlenmektedir.

2.1.1. Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Kuramı

Albert Ellis tarafından geliştirilen Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi (ADDT) ya da Düşünsel Duygulanımcı Davranış Terapisi olarak da bilinen bu kuram, bireylerin yaşam felsefesinde köklü değişiklikler yapmayı amaçlayan bir psikoterapi yaklaşımıdır. Bu terapi kuramında birinci yüzyılda yaşamış olan Stoacı düşünür Epitetos'un "insanlara rahatsızlık veren, olayların kendisi değil, bu olaylara getirdikleri bakış açılarıdır" deyişi temel alınmıştır (Köroğlu, 2009). Temel varsayımı, insanların olayları ve yaşadıklarını yorumlama biçimlerinin, yaşadıkları psikolojik rahatsızlıkları belirlediği ve duygu, düşünce davranışın karşılıklı olarak bir ilişki içinde olduğudur. Ellis kuramında Karen Horney'in 'zorunlulukların zorbalığı - gerekirci düşüncenin zulmü' ile ilgili görüşlerine ve Alfred Adler'in duygusal tepkilerin ve yaşam biçiminin temel inançlarla bağlantılı olduğuna ilişkin görüşlerine yer vermektedir (Corey, 2008).

ADDT insanın doğasına nötr bakmaktadır. Tüm insanların içinde biraz iyilik, biraz da kötülük yer almaktadır. İnsanda, güçlü istek ve arzulara yönelen ve bunları kesinlikle olması gereken şeyler olarak ele alan iki eğilim vardır. Böylece insanlar akılcı olmaya ya da olmamaya programlanmışlardır ve kendi davranışlarından kendileri sorumludur. İyi ve kötü olmanın standardını belirleyen topluma yararlı olmaya ya da ona zarar vermeye insan kendi karar verir (Ellis'den Akt. Murdock, 2012).

Ellis'e göre, insanların yaptığı yorumlama ve değerlendirmelerin altında akılcı ve akılsız inançların karışımından oluşan bireyin 'inanç sistemi' yer alır. Bu inançlar insanların arzularının, isteklerinin, tercihlerinin, sevdiği ve sevmediği şeylerin bir tür ifade şeklidir (Ellis ve Dryden, 1997). Ellis duygusal rahatsızlığı olan kişilerin mantıksız ve akılcı olmayan bir biçimde davrandıklarını ileri sürmektedir (Nelson-Jones, 1995). ADDT'ye göre neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin genelleştirilmiş ahlaki ilkeler, çarpıtılmıştır ve aşırı yalınlaştırılmıştır. Bunlar kişide utanç, suçluluk, kaygı ve çöküntüye yol açabileceği gibi başkalarına karşı düşmanca duygular taşımaya ve hoşgörüsüz olmaya da yol açabilir (Köroğlu, 2009).

ADDT'ye göre insanların işlevselliğinin üç ana psikolojik boyutu vardır, bunlar tıpkı tutumlarda olduğu gibi düşünceler, duygular ve davranışlardır. Bu üç alan birbiriyle ilişki içindedir. Birinde var olan değişiklikler diğer ikisini de etkiler. Dolayısıyla kişiler bir olay hakkındaki düşüncelerini değiştirirse bu değişiklikten duygu ve davranışları etkilenecektir (Köroğlu, 2009). İnsanlardaki olumlu ve olumsuz düşünceler duygusal ve davranışsal bozuklukları etkiler ve bu düşünceleri değiştirmek insanlara yardım eder (Ellis, 1991). Ancak Ellis (1994) insanların kısır sonuçlar getirdiğini bildiklerinde bile, rahatsız edici düşünceleri, duyguları ve davranışları kolaylıkla otomatik olarak tekrarlama ve bunlara ilişkin alışkanlıkları kazanma eğiliminde oldukları görüşündedir.

Ellis (1958, 1994) bilişler, duygular ve davranışların birleşmiş ve bütünleşmiş olarak birbiriyle etkileşim içinde olduğunu ve birbirlerini içerdiklerini belirtir. Duyguların ve davranışların inançlar üzerinde önemli bir etkisi olduğunu, inançların davranışları ve duyguları etkilediğini ve duyguların da inançlar ve davranışları etkilediğini kabul eder. Duygular ve düşünceler dairesel bir neden-sonuç ilişkisi içinde birbirlerine yakın hareket ederler ki böylece bazı açılardan aslında aynı şeyler olarak kiminin duygusu düşünce, kiminin düşüncesi de duygu olur.

Yapısal ve insancıl bir kuram olan ADDT, insanların başarı ve onay görme ile ilgili amaç ve tercihlerinin yaygın olarak ailelerinden ve kültürlerinden öğrendikleri görüşünü savunur. Buna göre başarısızlığa uğrayan insanlar engellenme duygusu ve hayal kırıklığı hissederler. Ancak insanlar mutlakiyetçi -meli-malı'ları ve arzularına ilişkin taleplerini yapılandırırlar. Böylece uygun olmayan koşullardan rahatsız olmak yerine kendilerini davranışsal ve duygusal olarak etkisiz hale getirirler. İnsanlar karşılaştıkları durumlarda akılcı olmayan taleplerde bulunduklarında, bu gerçekçi olmayan yanlış algılarının benzerlerini de oluşturma eğilimindedirler. İnsanlar iki karşıt yaratıcı eğilime sahiptir. Birinde kendilerini rahatsız ve işlevsiz hale getirmek için kendilerini ve diğer insanları aşağılamaya ya da ilahlaştırmaya başvururlar. Diğerinde ise daha sağlıklı ve daha az rahatsız olmak için kendilerini değiştirmek ve gerçekleştirmek isterler. Mantıklı olabilmek için güçlü eğilimlere sahip olan insanların hepsinde temel

mantıksızlıkların bulunabilir ve bu kültür ve eğitim düzeyine bağlı değildir (Ellis, 1994).

ADDT'ye göre bazı düşünce süreçleri yapısal olarak çıkarımsaldır, ancak diğerleri büyük ölçüde değerlendircidir. Çıkarımsal düşünceler gerçeklikle ilgili algıları ve bu algılardan çıkarılan anlam ve sonuçları anlatır. Bu tür düşünceler de psikolojik sorunlara yol açmaktadır ancak psikolojik rahatsızlıkların başlıca odağı değerlendirci düşüncelerdir. Bu düşünceler; dayatma, korkunç görme, engelleme eşiğinin düşük olması ve insanlara genel bir değer biçme ile ilgilidir. Dayatmacılık; isteklerin ya da yeğlemelerin yerine dayatmada bulunma eğilimidir. –meli, -malı gibi ifadelerin yanı sıra 'zorunda olmayı' gösteren ifadelerle de kendini gösterir. Korkunç görme, olaylar için aşırı ve abartılı olumsuz değerlendirmelerde bulunmadır. Engellenme eşiğinin düşük olması, kişinin bir olayın verdiği rahatsızlığa katlanamayacağına ilişkin algısıdır. İnsanlara genel bir biçim verme ise, kendisi ya da başkalarıyla ilgili olarak genel değerlendirmelerde bulunma ya da kötülemedir. Değerlendirci düşünceler çıkarımsal düşünceleri alevlendirebilir. Tüm bu düşünceleri değiştirmek gereklidir. Ellis bu değişikliği sağlamak için aşağıda özetlenen modeli önermektedir (Köroğlu, 2009).

A-B-C modeli, ADDT kuramının ve uygulamalarının merkezi durumundadır. A (Activating Event) - olay, bir olgu veya olayın varlığı veya bir kişinin davranışıdır ve hemen hemen her şey olabilir. C (Consequence) - duygusal ve davranışsal sonuç, bireyin duygusal veya davranışsal tepkisi veya izleyen sonuçlardır. A yani olay, C yani duygusal ya da davranışsal sonuca yol açmaz. C'nin oluşumunda asıl rol oynayan süreç kişinin A hakkındaki B (Belief) - inançlarıdır (Corey, 2008). Akılcı olmayan düşüncelerin yol açtığı duygu ve davranışları değiştirmek için bu modeldeki B'yi yani olay ya da olgular hakkındaki inançları değiştirmek gerekmektedir. Çünkü yaşamda insanları harekete geçiren şeyler olayların duygusal ve davranışsal sonuçlarıdır ve bunlar inanç sistemi tarafından kontrol edilir (Nelson-Jones, 1995). Bu süreçte duyguların bilişsel unsurları, bilişlerin de duygusal unsurları vardır. Davranışlar ise düşünce duygulara dolanmış bir haldedir (Ellis'den Akt. Murdock, 2012).

Kurama göre, insan yaşamda kalmak, acıdan kaçmak ve zevki aramak amacıyla temel amaçlarını karşılamak için başka amaçlar arayan biyolojik ve sosyal olarak öğrenen bir canlıdır. İnsanlar amaçlarına ulaşmak için arzu ve isteklerini kullanarak ya sağlığın ya da rahatsızlığının ABC'sini getirirler. Eğer bir kişi başına gelen A olayı hakkında “bu güzel ben bu olaydan hoşlandım” diye bir B düşüncesi geçirirse duygusal sonuç olan C memnurluk ve mutluluk olur ve A olayı tekrarlanmak istenir. Ancak kişi başına gelen A olayını amaçlarını engelleyecek bir şey olarak düşünüyorsa “A olayı kötüdür ben bu olayı sevmedim” diye B düşüncesi geliştirir, emir ve talepler kullanırsa C mutsuzluk ve memnuniyetsizlik olur ve bu olayın tekrarlanması istenmez. İnsanların düşünce sistemleri akılcıysa ya da amacı gerçekleştirmeye yardım edecek biçimdeyse başarılı amaç ve akılcı inanç sağlıklı duygusal bir sonuç yaratır (Ellis, 1991).

Nesnel gerçeklikle uyumlu olmaya eğilimli olan akılcı inançlar, koşullara bağlı ve göreceli bir şekilde ifade edilirler, kişinin değerlilik duygularını ve amaca yönelik eylemlerini artırır. Akıldışı inançlar ise, genellikle gerçekliğin çarpıtılmasıdır, koşulsuz ve mutlak bir biçimde ifade edilirler ve uygunsuz duygulara yol açarlar, çoğu kez de hedefe ulaşmayı engellerler (Türkçapar, 2009). Akılcı inançlar; kişinin kendi kendisine yardım etmesini sağlayan, amaçlarına ulaşmasına yardımcı olan tercih ve istekleridir. Akılcı inançlar genelde duyguları ayarlayarak onları da yumuşak bir hale getirir. Verilerle desteklenmesine gerek olmayan bu inançlar; tercihlerde esneklik, felaketleştirme karşıtı olma, engellenmeye karşı yüksek tolerans gösterme ve kabul edici inançlardır. Akılcı olmayan inançlar ise katıdır, kesinlikle olması gerekenleri ve talepleri içerir, mantıksızdır, gerçekçi değildir. Bunlar; kişinin kendisine dayatmalar, başkalarına karşı dayatmalar ve yaşama ilişkin dayatmalar olarak sınıflandırılabilir (Ellis ve Dryden, 1997).

Talepkarlık, aşırı genelleme, kişisel değeri derecelendirme, durumu kötüleştirme, dışsal olaylara ve içsel durumlara yanlış yükleme yapma, inancı test etmeme ve yineleme gibi özellikler barındıran akılcı olmayan inançların aracılığı ile insanlar endişe yerine kaygı, üzüntü yerine depresyon, pişmanlık yerine suçluluk, hayal kırıklığı yerine utanç, rahatsızlık yerine öfke hissederler.

Aynı zamanda akılcı olmayan inançların yol açmasıyla insanlar felaketleştirme, tahammülsüzlük, kınama- suçlama, talepkarlık gibi akılcı olmayan tutumlar da sergilerler (Ellis ve Dryden, 1997; Nelson-Jones, 1982).

ADDT'ye göre sağlıklı insanlar günlük yaşamlarında çoğunlukla akılcı inançlara ve davranışlara başvururlar. Onlar kesin ifadeler yerine tercihen (olsa iyi olurdu, herhalde) şeklindeki düşünce şeklini kullanırlar. Kendilerini oldukları gibi kabul eden bu insanlar, esneklik ve açık fikirlilik gibi özelliklere de sahiptirler. Ellis'e göre insanların rahatsızlıklarının nedeni çeşitlidir, doğuştan akılcı olmayan inançlarla düşünme ve davranma eğiliminde olan insanı çevresel baskı ve çocuklukta yetiştirilme şekli de etkiler. Ebeveynler genellikle çocuklarına batıl inançlara, tabulara ve önyargılara uymayı öğretirler. Çocuk ihtiyaçlarını doyuran ebeveynin değerlerini kolayca benimser ve özümser (Altıntaş ve Gültekin, 2005; Ellis ve Dryden, 1997).

Yukarıda kısaca özetlenen ADDT bazı kuramcılar tarafından Feminizm hedefleri ile tutarlı olarak görülmektedir ve bu kuramcılar ADDT'yi cinsiyet rolü kalıp yargılarının temelinde yer alan '-meli, -malı'lar bağlamında tartışmaktadır (Wolfe'den Akt. Murdock, 2012). Çünkü toplumsal cinsiyete yönelik düşünceler de akıldışı inançların içinde yer almaktadır.

Akıldışı inançlar bireylerin yaşam biçimlerini oluşturduğu için yaşamlarının her anında özellikle de ilişkilerinde kendini gösterir. Bu ilişkilerin en önemlileri biri romantik ilişkilerdir. Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlarda yukarıda sözü edilen mantıksız inançların tüm özelliklerini barındırır. Bu inançlar bireyin kendisi, karşı cinsiyet ve ilişki ile ilgili olan aşırı genelleştirilmiş inançları ve beklentileri içerir. Bu nedenle ADDT evlilik ve çift terapisinde de çokça kullanılan bir terapi yaklaşımıdır (Ellis ve Dryden, 1997).

Aşağıdaki bölümde sırasıyla toplumsal cinsiyet ve onunla ilişkili kavramlara, toplumsal cinsiyet gelişimini açıklayan kuramlara, romantik ilişkileri ve toplumsal cinsiyeti birlikte ele görüşlere, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ve toplumsal cinsiyete rollerine ilişkin tutumlara değinilmiştir. Son olarak da romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların kuramsal çerçevesini sunmak için ADDT kuramı genel hatları açıklanmıştır. Görülmektedir ki, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar pek çok

değişkenle ilişkili olan karmaşık bir yapıdadır ve en çok da yakın ilişkileri etkiler ve onlardan etkilenir. Bu yakın ilişkilerin en başında da romantik ilişkiler gelir. Romantik ilişkiler de akılcı olmayan inançlardan etkilenirler. Buradan yola çıkarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançlar arasında nasıl bir ilişki vardır sorusunu yanıtlamadan önce bu konular hakkında yurtiçi ve yurtdışı alan yazınında yer olan çalışmalara değinmek gerekli görülmektedir.

3. Toplumsal Cinsiyet ve Romantik İlişkilerle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde, öncelikle toplumsal cinsiyet konusu ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalar bulgularıyla birlikte ele alınmıştır. Hemen arkasından, romantik ilişkiler ile ilgili yapılan çalışmalara bulguları ile yer verilmiştir. Tüm araştırmalar belli bir düzene göre değil, konu bütünlüğüne göre sıralanmıştır.

3.1. Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde yurtiçinde ve yurtdışında toplumsal cinsiyet rollerinin araştırıldığı pek çok betimsel, deneysel çalışmalara ve derleme çalışmalarına rastlanmaktadır. Bu çalışmalar daha çok toplumsal cinsiyet rollerinin farklı değişkenlerle ilişkisinin araştırıldığı betimsel çalışmalardır ayrıca toplumsal cinsiyet konusuna ilişkin ölçek geliştirme çalışmalarına da rastlanmaktadır. Yurtdışında konu ile ilgili pek çok kültürel ve kültürlerarası çalışma bulunmaktadır, Türkiye’de kültürlerarası çalışmalara çok fazla rastlanılmamaktadır. Ayrıca hem Türkiye’de hem de yurtdışında konu ile ilgili olarak en çok çalışılan grup üniversite öğrencileri olmuştur ve bu gruplarla boylamsal çalışmalar da yapılmıştır. Bu araştırmanın da hedef grubu üniversite öğrencileri olduğu için aşağıda yalnızca üniversite öğrencileri ile çalışılan araştırmalar özetlenmektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet konusu ile ilgili olarak yapılan çalışmalara 20 yıl ve daha önceki yıllarda da rastlanıldığından, toplumsal cinsiyet konusunun, üzerine çokça çalışma yapılmış eski bir araştırma konusu olduğu söylenebilir.

Örneğin, 90'lı yıllarda yapılan ve çalışma grubunun üniversite öğrencileri olduğu bir araştırmada Baykal (1991), üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Cinsiyet, yaş fakülte, sınıf, ebeveyn bilgilerinin sorulduğu kişisel bilgi formunu, cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılar ölçeğini ve kendini kabul envanterini üniversite öğrencilerine uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda araştırmaya katılan kadın öğrencilerin kalıp yargılarının erkek öğrencilerin kalıp yargılarına göre daha geleneksel olduğu görülmüştür. Yaşa bağlı olarak cinsiyet kalıp yargılarının anlamlı bir farklılık göstermediği, kadın öğrencilerin annelerinin ve babalarının öğrenim durumu yükseldikçe cinsiyet kalıp yargılarının ve geleneksel puanlarının anlamlı bir şekilde azaldığı bulunmuştur.

Yukarıda özetlenen çalışmadan yaklaşık 20 yıl sonra Başar (2012)'ın yaptığı çalışmada ise, hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını incelemek amaçlanmış ve öğrencilere Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğini uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puana göre eşitlikçi tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile öğrenim gördükleri üniversite, yaş, cinsiyet, doğdukları yer, yaşadıkları yerde geçirilen süre, en son mezun oldukları okul, halen yaşadıkları yer, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba eğitim durumu, anne çalışma durumu, meslek seçiminde etkili olan kişiler, sosyal ağ kullanma durumu, boş zamanlarını değerlendirme ve mesleki hedeflerine ilişkin düşünceler arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Öğrencilerin tutumlarını etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda da tutumları etkileyen etmenlerin; önem sırasının cinsiyet, yaşadığı yerde geçirilen süre, anne eğitim durumu, kardeş sayısı, aile tipi ve baba eğitim durumu olduğu saptanmıştır.

2000'li yıllarda farklı fakülte ve yüksekokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarının araştırıldığı başka pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Eğitim Fakültesi öğrencileri ile çalışan Yaşar (2011), öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının kadın sağlığı hemşireliği açısından değerlendirilmesini amaçlamıştır ve Eğitim

Fakültesi öğrencilerine Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğini uygulamıştır. Araştırmada öğrencilerin ölçeğin alt boyutlarına ilişkin sonuçlarında eşitlikçi tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirleyen puanları ile öğrencilerin öğrenim gördüğü bölüm, mezun oldukları lise, okumakta olduğu bölümü seçmesinde etkili olan kişiler arasındaki farkın anlamlı olduğu da görülmüştür.

Yukarıda sözü edilen, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargı ve tutumlarına ilişkin betimsel çalışmaların yanı sıra alanyazına ölçek geliştirerek katkı getiren araştırmacılar da olmuştur. Örneğin; Zeyneloğlu, üniversitelerde hemşirelik eğitimi veren bölümlerin birinci sınıflarındaki kadın öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ve bu tutumlarını etkileyen etmenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” geliştirilmiş ve ölçeğin güvenilirliği ve geçerliliği kanıtlanmıştır. Bu ölçekten elde edilen toplam puanlar arttıkça toplumsal cinsiyet rolleri eşitlikçi, azaldıkça toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel özellik göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, 3’den fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin daha az kardeşe sahip olanlara göre daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları; ilkokulu bitirinceye kadar orta gelişmişlik düzeyinde bir ilde yaşayan öğrencilerinde, gelişmiş ve az gelişmiş bir ilde yaşayan öğrencilere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyete ilişkin tutumların, tek başına ya da arkadaşları ile aynı evde yaşayan öğrencilerde, birinci derece yakınları ile ve yurtda yaşayan öğrencilerden daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır. Bunun yanında öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversite, yaş, mezun olduğu lise, aile tipi, doğum yeri, doğum ilinin gelişmişlik düzeyi, 18 yaşına kadar birlikte yaşadığı kişiler, şu anda yaşadığı yer, anne-babalarının öğrenim düzeyi, anne çalışma durumu, ebeveynlerinin birliktelik durumu, ebeveynlerinin nikah şekli ve hemşirelik mesleğini seçme nedenlerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar üzerine etkisinin olmadığı belirlenmiştir (Zeyneloğlu, 2008; Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).

Yurtdışında da yukarıda özetlenmiş araştırmalar gibi toplumsal cinsiyete yönelik betimsel çalışmalara rastlanmaktadır. 2000’li yıllardaki çalışmalara değinmeden önce Eagly ve Mladinic (1994)’in derleme çalışması özetlenebilir. Eagly ve Mladinic 1994 yılından önceki araştırmaları derlemişler ve bu çalışmaya “insanlar kadınlara karşı önyargılı mı?” sorusu ile başlamışlardır. Çalışmalarında tutumlara, toplumsal cinsiyet kalıplarına ve cinsiyetler hakkındaki yeterlilik inançlarına bazı yanıtlar vermişlerdir. Derlemede genel olarak, modern çalışmalar kadınlara karşı tutumların artık daha pozitif olduğunu gösterse de, kadınların geleneksel rolünü pekiştiren uygulamaların ve bakış açılarının devam ettiği belirtilmiş, Eagly’nin kuramında anlatılan kadın ve erkek arasındaki işgücü ayrımının devam ettiğinden söz edilmiştir.

2000’li yıllarda yapılmış betimsel ve kültürlerarası bir çalışmaya bakıldığında, Frieze ve diğerleri (2003)’nin, Amerika’da, Slovenya’da ve Hırvatistan’daki üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü tutumlarını belirlemeyi amaçlayarak yaptıkları çalışmaya rastlanmaktadır. Çalışmalarının sonucunda erkeklerin kadın öğrencilere göre daha cinsiyetçi ve daha az eşitlikçi olduğu, ayrıca bu üç ülkeden Hırvatistan’ın diğer ülkelere göre toplumsal cinsiyet rol tutumlarında daha geleneksel olduğu görülmüştür.

Aynı yıllarda yapılmış boylamsal bir araştırmada ise, Bryant (2003), üniversite öğrencilerinin geleneksel cinsiyet rollerinin yordayıcılarını ve üniversite öğrenimi boyunca kadın rollerine ilişkin tutumlarda değişiklik olup olmadığını incelemeyi amaçlanmıştır. Üniversite öğrencilerine 4 yıl ara ile bazı değişkenlerin olduğu bir form ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili ölçek uygulamıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin 4 yıl sonra, geleneksel görüşlerinde bir düşüş olmuş ancak kadınlar üniversite eğitimi boyunca erkeklere göre daha eşitlikçi görüşe sahip olmuşlardır. Ayrıca akranlar, akademik meşguliyetler, kadın çalışmaları aktiviteleri ve öğrencilerin değişik çeşitteki deneyimlerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rol görüşlerini etkilemekte olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Yurtiçinde ve yurtdışında toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılan pek çok çalışmada, üniversite öğrencilerinin hangi değişkenlerden dolayı

geleneksel ya da eşitlikçi tutuma sahip oldukları ya da sahip oldukları bu tutumların onlarda nelere yol açtığına araştırıldığı görülmektedir. Bu araştırmalar da öğrencilerin toplumsal cinsiyet algı ya da tutumlarının ailelerine ilişkin değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı, depresyonla ve psikolojik iyi oluşları ile ilişkisi olup olmadığı üzerine çalışıldığı da görülmektedir.

Örneğin; 90'lı yıllarda üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve aileleri ile ilgili olarak yapılmış Güvenç (1996a, 1996b)'in çalışmalarına rastlanmaktadır. Güvenç (1996a), kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin aile içi etkileşime ilişkin algıları ile toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarının erkeklere göre daha eşitlikçi yönde olduğunu tespit etmiştir. Ancak kadınların aile algısı ile cinsiyet rolü tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, erkeklerin cinsiyet rolüne ilişkin tutumlarının, ailedeki duygusal dayanışma ve öz duygu algısından yordanabildiği tespit etmiştir. Güvenç (1996b) aynı yıl yaptığı diğer çalışmada ise, üniversite öğrencilerinde benlik algısına ilişkin hangi alt boyutların, cinsiyete ve ailenin cinsiyet rolüne ilişkin tutumlarına göre değişip değişmediğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda bireylerin kendilerine verdikleri değere ve ahlaki standartlara ilişkin benlik algılarının, ailelerindeki toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlara göre değiştiğini saptamıştır.

Güvenç (1996a, 1996b)'in çalışmaları, erkeklerin aile ilişkileri ile toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarının ilişkisini ve bireylerin benlik algısının da ailelerdeki toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlara göre değiştiğini ve dolayısıyla ailenin toplumsal cinsiyet ve birey üzerindeki etkisini göstermektedir. Bireyler ailelerinden ayrı yaşamaya başladıktan sonra toplumsal cinsiyet algı ve tutumları onların depresyon düzeylerini, psikolojik iyi oluşlarını nasıl etkilemektedir sorusunun yanıtı için de aşağıda başka çalışmalar özetlenmektedir.

2000'li yıllarda toplumsal cinsiyet konusunun bireyler üzerindeki etkisine yönelik yapılan pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalardan birini yapan Dökmen (2000), kendi cinsiyetindekilere ve karşı cinsiyettekilere ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır.

%40'ının üniversite öğrencisi olduğu, yaş ortalamasının da 28 olduğu bireylere kişi algısı ölçeğini, Bem Cinsiyet Rolü Envanterini ve Beck Depresyon Envanterini uygulamıştır. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan bireylerin kendi cinsiyetindeki bireyleri, karşı cinsiyette olanlara göre daha olumlu algıladıkları, kadınların erkeklere ilişkin olumsuz algılarının erkeklerin kadınlara ilişkin olumsuz algılarından daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca kadınlarda erkeksilik puanı arttıkça depresyon puanın azaldığı, erkeklerde ise cinsiyet rolleri ve depresyon arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Başka bir çalışmada ise, September, McCarrey, Baranowsky, Parent ve Schindler (2001), Kanadalı üniversite öğrencilerinin, iyi-oluş, düşük özgüven ve başarısızlık duyguları nedeniyle başarıyı dışsal etkenlere bağlama olarak tanımlanan 'sahte duyguları'² ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada; başkaları ile iyi ilişkilerde olmanın ve hissedilen özerkliğin iyi-oluş puanlarını artırdığı görülmüştür. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin de iyi-oluşu anlamada önemli olduğu çünkü androjen öğrencilerin diğerlerine göre iyi-oluşlarının daha yüksek çıktığı sonucuna varılmıştır.

Arıcı (2011)'nin yaptığı çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Üniversite öğrencilerine Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve sosyo-demografik bilgiler için kişisel bilgi formu uygulamıştır. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeyi düşük olanların, yüksek olanlara göre kişisel gelişim boyutu dışında psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu; söz konusu rolleri eşitlikçi algılama düzeyi yüksek olanların ise, düşük olanlara göre tüm boyutlarıyla psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, kadınların toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi algılama düzeylerinin erkeklerinkinden, erkeklerin ise geleneksel algılama düzeylerinin kadınlarinkinden daha yüksek olduğu; öğrencilerin yaşları arttıkça rollerin geleneksel olarak algılanması boyutunda

² Impostor feelings

bir farklılık yok iken, rollerin eşitlikçi olarak algılanma düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer ve ailelerinin yaşadıkları coğrafi bölge açısından ise, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıların değişmediği; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi ilkokul mezunu olanlara göre ve babası ortaokul, lise ya da üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olanlara göre rolleri daha eşitlikçi düzeyde algıladıkları görülmüştür.

Yukarıda özetlenen çalışmalar toplumsal cinsiyetin bireylerin psikolojik iyi oluşları ve depresyon düzeyleri üzerine etkisini, aynı zamanda kadın ve erkekler arasındaki farkları göstermektedir. Bireylerin yakın ilişkilerinde toplumsal cinsiyetin etkisini görebilmek için de aşağıda toplumsal cinsiyet, evlilik, romantik ilişki ve ilişki doyumları ile ilgili araştırmalar özetlenmektedir.

Üniversite öğrencileri ile yapılmış bir çalışmaya bakıldığında Kaufman (2005)'nin, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile iş ve aile yaşamları hakkındaki beklentilerini incelemeyi amaçladığı görülmektedir. Çalışmada, kadın ve erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun evlilik, çocuk sahibi olma ve tam zamanlı işte çalışmak gibi beklentileri olduğu, ideal çalışma saatlerinde cinsiyet farklılığı olmasa da erkeklerin işlerinde daha uzun saatler çalışmayı beklediği görülmüştür. Daha eşitlikçi tutumları olan kadınların evlenmek ve çocuk sahibi olma planları daha az kesindir. Ayrıca eşitlikçi tutuma sahip erkeklerin diğer erkeklere göre, evde kalmakta isteklilik ve daha az saatler çalışmayı bekleme konusunda anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın (2007)'nin Türkiye'de yaptıkları çalışmada ise, üniversite öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerinin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını belirlemek amacıyla anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda öğrencilerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik yaşamı ve aile yaşamı ile ilgili konularda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, önermelerin büyük bir çoğunluğunda cinsiyetler arasında anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışma

yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları bulunmuştur.

Yine Türkiye’de yapılan başka bir çalışmada ise Yılmaz ve diğerleri (2009), çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla üniversite öğrencilerine anket uygulamışlardır. Sonuçta, çalışma ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları; toplumsal yaşam ve aile yaşamı ile ilgili alanlarda ise kadın ve erkeklerin eşitlikçi görüşlere sahip oldukları bulunmuştur.

Kültürel bağlamda çalışmış Molina (2000) ise, Latin ve Avrupa-Amerikan kadın ve erkek üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, cinsiyet, etnik köken, kültürel uyum, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve ilişki doyumları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Kültürel uyum için cinsiyet ve etnik kökeni, ilişki doyumu için toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını araştırmıştır. Sonuç olarak, etnik köken ve cinsiyete göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kadınlar erkeklere, Avrupa-Amerikan’lar Latinlere göre daha liberal toplumsal cinsiyet rol tutumları göstermekte olduğu ayrıca cinsiyet ya da etnik kökene göre ilişki doyumunun anlamlı farklılıklar göstermemekte olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Başka bir çalışmaya bakıldığında, DeLucia-Waack, Gerrity, Taub ve Baldo (2001)’nin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet, cinsiyet rol kimliği ve ilişki tipinin yordayıcıları olarak ilişki davranışlarını ve inançlarını incelenmek için üniversite öğrencileri ile çalıştıkları görülmektedir. Sonuç olarak, toplam puanlarda toplumsal cinsiyetle, ne kadının ne de erkeğin romantik ilişki davranışları arasında önemli bir ilişki bulunmasa da, erkeksi ilişki davranışlarının romantik ilişkilerle (örneğin romantik ilişkinin başlangıcında) anlamlı bir ilişki göstermekte olduğu ve erkeğin kadına göre romantik ilişkideki davranış dağarcığının daha geniş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlişkide kadınsı rolleri hem erkek hem de kadın gösterirken, erkeksi rolleri erkekler kadınlara göre anlamlı olarak fazla göstermektedir. Erkekler için, tüm ilişki kategorilerinde kadınsı davranışlar toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmektedir. Kadınlar kendi cinsleriyle olan arkadaşlıklarında,

erkeklerle olan arkadaşlıklarından farklı olarak daha çok geleneksel erkek rolü kullanmaktadır. Ancak romantik ilişkilerdeki kullandıkları geleneksel erkek rolü de bir o kadar fazladır. Ayrıca, ilişkilerde akılcı olmayan inançların düzeyi, sadece ilişki tipine göre farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyetle ilgili olarak anlaşmazlık halinin, romantik ilişkilerde aynı cins arkadaşlığa göre daha yıkıcı olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu kısma kadar özetlenen çalışmalar göstermektedir ki; toplumsal cinsiyetle ilgili olarak yurtiçinde ve yurtdışında üniversite öğrencileri ile betimsel pek çok çalışma yapılmıştır. Toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeklere göre algılanışının ya da toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların farklılaştığını gösteren çalışmalar oldukça çoktur. Bu çalışmaların 90'lı yıllarda yapılanları, kadınların erkeklere göre daha geleneksel toplumsal cinsiyet tutumlarına sahip olduğunu, erkeklerin de kadınlara göre daha eşitlikçi olduğunu göstermesine karşın günümüze doğru gelindikçe bu bulguların yer değiştirdiği ya da kadınların daha eşitlikçi duruma geldiği söylenebilmektedir. Bu çalışmalarda toplumsal cinsiyet pek çok demografik değişkene göre farklılık göstermiş ve ailelerle ilgili pek çok değişkenle de ilişkili bulunmuştur. Ayrıca toplumsal cinsiyet bireylerin depresyon düzeylerini ve psikolojik iyi oluşlarını da etkilemektedir. Bunların yanında evlilik, ilişki doyumu ve ilişkilerin toplumsal cinsiyetle birlikte araştırıldığı çalışmalar olduğu görülmektedir, toplumsal cinsiyet bireylerin yaşamlarını oldukça etkileyen bir olgudur. Özellikle üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde olan etkisini en son özetlenen DeLucia-Waack ve diğerleri (2001)'nin çalışması ortaya koymaktadır. Bu kısımdan sonra romantik ilişkilerle ilgili çalışmalar özetlenecektir.

3.2. Romantik İlişkiler ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde yurtiçinde ve yurtdışında romantik ilişkilerin araştırıldığı pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalar arasında bireylerin romantik ilişkileri, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları ve bu inançların etkileri, yakınlığı başlatma ve sürdürme, ilişki doyumu ve aşk,

romantik ilişkilerin başka değişkenlerle ilişkileri ile ilgili araştırmalar yer almaktadır. Ayrıca romantik ilişkiler konusuna yönelik ölçek geliştirme çalışmalarına ve deneysel çalışmalara da rastlanmaktadır. Araştırmalarda çoğunlukla üniversite öğrencileri ile çalışıldığı ancak bazı araştırmacıların ergenlerle de çalıştığı görülmektedir. Çalışmanın bu bölümde romantik ilişkilerle ilgili araştırmalar özetlenirken daha çok üniversite öğrencileri ile çalışılmış araştırmalara yer verilmiştir. Ancak konu ile yakından ilgili olan ve önemli görülen ergenlerle çalışılmış araştırmalara da değinmek gerekli görülmüştür. Bunlara ek olarak, alanyazında kültürlerarası çalışmalara da rastlanıldığı görülmektedir. Ancak daha çok yurtdışında yapılmış kültürlerarası çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Konu ile ilgili çalışmaların 2000'li yıllarda hız kazandığı, daha önceki yıllarda yapılmış çok fazla araştırmaya rastlanılmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın değişkenleri ile bağlantılı olarak bu kısımda özetlenen çalışmalar daha çok romantik ilişki inançlarına yöneliktir, romantik ilişkiler kapsamında önemli görülen başka çalışmalara da yer verilmiştir.

Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında Büyükşahin (2001; 2006; 2010)'in konu ile ilgili yaptığı bazı çalışmalara rastlanmaktadır. Büyükşahin (2001), çalışmasında ailesinin yanında yaşayan ve yaşamayan kadın ve erkek üniversite öğrencilerden yakın ilişki kuran ve kurmayanların, bağlanma stilleri, yalnızlık, benlik saygısı, stres belirtileri ve stresle başa çıkma tarzları açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda romantik beraberliği olmayan öğrencilerin, duygusal yalnızlığı daha fazla hissettikleri görülmüştür. Ailesi ile beraber yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin kendine güvensiz yaklaşımı kullanmaları açısından farklılık gösterdikleri, ailesinin yanında yaşamayan kadın öğrencilerin en fazla sosyal destek alan grup olduğu görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyetin, bağlanma stilleri, yalnızlık, stres belirtisi gösterme ve stresle başa çıkma tarzı üzerinde anlamlı etkisi olduğu bulunmuştur. Romantik ilişkilere güvenli ve güvensiz bağlanmanın benlik saygısı, stres düzeyi ve stresle başa çıkma tarzları üzerinde yordayıcı olduğu da bulgular arasındadır.

Büyükşahin (2006)'in yaptığı diğer çalışmada ise, içsel yatırım modelinin (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişkiye yapılan

yatırımlar) bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ilişki türü flört olanlarda, ilişki doyumu ve ilişki yatırımı düzeyinin sözlü/nişanlı ve evlilerinkinden daha düşük olduğu, flört ilişkisine sahip olanların seçeneklerin niteliğini en olumlu değerlendiren grup olduğu, erkeklerin kadınlardan daha çok seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirdikleri ve diğer yatırım modeli değişkenlerinde cinsiyet temelli anlamlı farklılıklar olmadığı bulunmuştur. Büyükşahin (2001; 2006), bu çalışmalarında romantik ilişkilerin bireylerin üzerindeki etkilerini ve bireyler arasındaki romantik ilişkilere yönelik farklılıkları ortaya koymuştur. Romantik ilişkilerin olup olmaması ya da ilişki türünün ilişkili olduğu değişkenlerin araştırıldığı çalışmaların yanı sıra alanyazında ilişkiyi başlatmanın araştırıldığı pek çok çalışmaya da rastlanmaktadır.

Örneğin; Türkiye’de yapılan başka bir çalışmada Eryılmaz (2004), romantik yakınlığı başlatmada algılanan kontrolün ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerine göre incelenmesini amaçlamıştır. Çalışmada ergenler ve genç yetişkinler arasında farklar bulunmuştur. Ergenler için sözel tepki, davranışsal tepki, esprili olma ve karşılıklı yakınlığın ergenin kontrol inançlarını yordayan önemli faktörlerken; romantik ilişkiyi neyin başlattığını bilme, öz bilgi ve fiziksel yakınlığın, genç yetişkinin kontrol inançlarını yordayan önemli faktörler olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre erkek genç yetişkinlerin, kadınlara oranla sözel yakınlık ve fiziksel yakınlık boyutlarında daha olumlu puanlara sahip oldukları görülmüştür.

Yine yakınlığı başlatma ile ilgili olarak yapılan bir başka çalışmada Eryılmaz ve Ercan (2010a), beliren yetişkinlik döneminde romantik yakınlığı başlatma belirleyicileri ile yalnızlık ve cinsiyet arasındaki ilişkilerin incelenmeyi amaçlamış ve beliren yetişkinlerle çalışmışlardır. Sonuç olarak, erkek beliren yetişkinler kadın beliren yetişkinlere göre, romantik yakınlığı başlatma belirleyicilerinden olan davranışsal yakınlığı, romantik sözelleştirmeyi, duygusal ve bilişsel yakınlığı daha çok kullanmakta oldukları ve kadınlara göre romantik yakınlığı daha rahat başlatabildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca yalnızlığı, romantik yakınlığı başlatma belirleyicilerinden olan kendilik algısının anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eryılmaz ve Ercan (2010b), aynı yıl yaptıkları başka bir çalışmada ise, beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve başa çıkma arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlamış ve beliren yetişkinlerle çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda problem odaklı başa çıkma ve sosyal destek aramanın romantik yakınlığı başlatma ile anlamlı ve önemli düzeyde ilişkili olduğu ve romantik ilişki sayısının artmasına bağlı olarak bireylerin, işlevsel başa çıkma yöntemlerini kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Yine yakınlığı başlatma ile ilgili olarak; Atak ve Eryılmaz (2011), beliren yetişkinlik döneminde özsaygı, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine göre romantik yakınlığı başlatmayı inceledikleri çalışmalarında, erkek beliren yetişkinlerin kendilik bilgisi dışında diğer romantik yakınlığı başlatma belirleyicilerini kadınlara göre daha çok kullandıklarını ortaya koymuştur. Toplumsal cinsiyet rollerine göre, androjen ve erkeksi toplumsal cinsiyet rollerine sahip olan katılımcıların kadınsı ve belirsiz toplumsal cinsiyet rollerine sahip olanlara göre romantik yakınlığı daha rahat başlattıkları saptanmıştır. Romantik yakınlığı başlatmada erkek olmak, erkeksi ve androjen toplumsal cinsiyet rollerine sahip olmak önemli görülmektedir.

Romantik ilişkilerle ilgili olan aşk biçemlerine yönelik çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin; Ercan (2008), genç yetişkinlerle yaptığı çalışmada aşk biçemleri ve benlik tiplerini cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey, ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü ve benlik tiplerine göre karşılaştırılarak incelemeyi amaçlamıştır. Erkeklerin ilişki sayısının ortalamasının kadınların ilişki sayısının ortalamasından anlamlı olarak fazla olduğu görülmüştür. Türkiye’de tutkulu aşk biçeminin diğer aşk biçemlerine göre daha baskın olduğu, aşk biçemlerinin ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik tiplerine göre farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Bu araştırmanın sonuçlarına göre tutkulu aşk, mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk puanları benlik tiplerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Toplulukçu benlik tipinde yer alan katılımcıların tutkulu aşk puanları diğerlerine göre daha düşüktür.

Genç yetişkinler ve yetişkinlerle yapılan başka bir çalışmaya bakıldığında Downing (2008) ise, bağlanma stili, ilişki doyumu, yakınlık, yalnızlık, toplumsal cinsiyet rol inançları ve romantik ilişkide kendini özgün ifade etme arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamış, 25-38 yaş aralığındaki kadın ve erkeklerle çalışmasını yürütmüştür. Sonuç olarak, özgünlük ve bağlanma stili, ilişki doyumu, yakınlık, yalnızlık ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi inançlar arasında güçlü anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Özgün olmanın ilişkilerdeki öneminden söz eden yazar, özgünlüğün toplumsal cinsiyet rolleri hakkında eşitlikçi görüşe sahip olmayı gerektirdiğini vurgulamıştır. Özgünlük ve kadın erkek rollerine eşitlikçi inançlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca düşük kaçınma, yüksek ilişki doyumu, düşük geleneksel, yüksek liberal cinsiyet rolü tutumları yüksek özgünlük puanlarını yordamakta olduğu görülmüştür.

Yukarıda görüldüğü gibi hem Türkiye’de hem de yurtdışında romantik ilişkilerle ilgili bazı çalışmaların içerisinde toplumsal cinsiyet farklılıkları çeşitli değişkenlerle ele alınmıştır. Örneğin; Türkiye’de Okutan ve Büyükhahin’in (2010) yaptıkları çalışmada, romantik ilişkilerde bağlanım, kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıp yargılar ve dindarlık algısı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Kadınlarda, romantik ilişkilerde erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırlarına yönelik tutumların seçeneklerin niteliğini olumsuz yönde yordadığı görülmüştür.

Romantik ilişkilerle ilgili çalışmalara bakıldığında ilişki inançları, akılcı olmayan inançlar ya da ilişkiye yönelik bilişsel çarpıtmalar ile ilgili de pek çok araştırma olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmalarda da kadın ve erkekler arasında, kültürler arasında farklar görülmüş aynı zamanda bu inançların yalnızlığı yordadığı ve ilişki doyumunu etkilediği de bulunmuştur.

Örneğin; Türkiye’de Hamamcı ve Duy (2007)’un çalışmalarında, sosyal beceriler, fonksiyonel olmayan tutumlar, akılcı olmayan inançlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların yalnızlıkla olan ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada yalnızlıkla en yüksek ilişkiye sahip olan değişkenlerin “yakınlıktan kaçınma” ile ilgili bilişsel çarpıtmaların, “mükemmeliyetçi tutumlar” ve “sosyal anlatımcılık” olduğu bulunmuştur.

Yakınlıktan kaçınmaya yönelik bilişsel çarpıtmaların yalnızlığa ilişkin varyansın %31'ini açıkladığı görülmüştür. Sonuç olarak; sosyal beceriler, fonksiyonel olmayan tutumlar, akılcı olmayan inançlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların bazı alt boyutlarının yalnızlıkla yüksek ilişkide olduğu bulunmuştur.

2000'li yılların başlarında yapılan kültürlerarası bir çalışmada Moore ve Leung (2001) ise, Çinli, İngiliz-Avustralyalıları ve Güney Avrupalı gençleri, romantik inançlarına ve romantik ilişki stillerine göre incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada gençlerin romantik inançları, cinsiyet rolü özellikleri ve sosyal öz yeterlilikleri ile romantik ilişki durumu ve yalnızlıkla ilişkisi araştırılmıştır. O toplumda çoğunluk olan grup İngiliz-Avustralyalıların, Çinli ve Güney Avrupalılar ile karşılaştırılmasını sonucunda, Çinlilerin romantik bir ilişki içinde olma durumunun diğer gruplara göre daha az olduğu ve daha çok yalnızlık çekmekte oldukları görülmüştür. Ayrıca romantik ilişki tutumları ve tipleri romantik ilişki durumunu yordamaktadır. Güçlü sosyal etkileşimler ve güvenli ilişki tipi kültürlenme ile ilişkili olmasına karşın araştırmada farklı kültürlerin yalnızlık düzeyinin yüksek çıkmasının tutarsız bir bulgu olduğu belirtilmiştir. Yazarlar özellikle düşük kadınlık ve erkeklik puanlarının yalnızlıkla ilişkisini açıklarken Çin ve Batı ülkeleri arasındaki kültürel farklılıktan söz etmiştir. Her iki kültürde de kadın temsili görevler olsa da Batı'dan farklı olarak Çinli erkeklerin aynı zamanda oldukça dışavurumcu bir karaktere sahip olmaları, Batı'da kadınsı olarak algılanma olasılıklarının, düşük kadınsı ve erkeksi cinsiyet rollerinin yalnızlıkla ilişkisini etkilemiş olabileceğinden söz edilmiştir.

Turan (2010)'ın Türkiye'de yaptığı çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmalarını yordamada yalnızlık, benlik saygısı, yaş, cinsiyet ve romantik ilişki yaşama durumunun rolünü incelemek amaçlanmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışma sonucunda, benlik saygısı ve yalnızlık değişkenlerinin ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtmada önemli faktörler olduğu, ancak cinsiyet, yaş ve romantik ilişki yaşama durumunun önemli faktörler olmadığı ortaya çıkmıştır. Benlik saygısı düzeyi düştükçe ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtma düzeyinin önemli bir biçimde

arttığını, yalnızlık düzeyi düştükçe ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtma düzeyinin önemli bir biçimde azaldığını ortaya koymuştur.

Romantik ilişki inançları ile ilgili olarak Abowitz, Knox, Zusman ve McNeely (2009)'ın yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin romantik ilişki inançlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada, üniversite öğrencisine erkekler, kadınlar ve ilişkiler hakkındaki inançların sorulduğu bir ölçek uygulanmıştır. Sonuç olarak; bu soruları 14 kalıp yargıya göre gruplamışlardır ve bu kalıp yargılardan 8'inde erkekler ve kadınlar anlamlı olarak farklılaşmışlardır. Örneğin; birlikte yaşayarak evliliğin uygunluğu, romantik eş ile tanışmak için 'bar' gibi yerlerin iyi yerler olduğu, romantik ilişkilerin erkeklerin kontrolü altında olduğu, yakalanmayacaksa romantik eşini aldatacağı konularındaki inançlara erkekler kadınlara göre daha çok inanmaktadır. Tersine, aşkın yaş, ırk gibi şeylerden çok daha önemli olduğu, evlilikten sonra çiftlerin eş aramayı durduracağı ve kadınların erkekler yalan söylediğinde bunu anladıklarına ilişkin inançlara kadınlar erkeklere göre daha çok inanmaktadır.

Groves (2010) ise, beliren yetişkinlerin romantik ilişkilerindeki bağlılığını yordayan yetişkin bağlılığının ve ilişki inançlarının önemini değerlendirmeyi amaçladığı araştırmasında üniversite öğrencileri ile çalışmıştır. Çalışma sonucunda, bağlılık ve bağlanma kaygısı ile fonksiyonel olmayan ilişki inançları arasında ilişki bulunmamıştır. Ancak bazı değişkenler ile de bağlılık arasında ilişki vardır; yaşı fazla olan beliren yetişkinler gelecek planlarının ve değerlerinin romantik eşleri hakkındaki işlevsel olmayan inançlardan etkilendiğini belirtmiş ve cinsiyetle işlevsel olmayan inanç arasındaki etkileşimin romantik eşin etkisini yordamada önemli olduğu bulunmuştur.

Romantik ilişkilerle yakından ilişkili olan bağlanma stilleri ile ilgili olarak yapılan bilişsel çarpıtmaların araştırıldığı bir çalışmada, Stackert ve Bursik (2003), genç yetişkinlerin bağlanma stilleri ile bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmalarını üniversite öğrencisi ile yürütmüşlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanların daha fazla bilişsel çarpıtmalara sahip oldukları bulunmuştur. Kadınlar ilişkilerdeki problemlere erkeklere göre daha duyarlıdır.

Ayrıca hem güvensiz bağlanma stili hem de romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançların düşük ilişki doyumu ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Küçükarslan (2011), üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilere yönelik inançlarının cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ve romantik ilişki yaşama durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçladığı çalışmada üniversite öğrencileri ile çalışmıştır. Sonuç olarak; üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilere yönelik inançlarının, cinsiyet, sınıf düzeyi ve romantik ilişki yaşama durumuna göre farklılık göstermiş olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kadınlara oranla romantik ilişkilere yönelik inançlar arasında yer alan “aşk bir yol bulur” ile “ilk görüşte aşk” inançlarına daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmüştür. Birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin “ilk ve tek eş ile idealleştirme” inançlarının dördüncü sınıf öğrencilerine oranla daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Romantik ilişki yaşama durumu açısından incelendiğinde, daha önce ilişki yaşamayıp, şimdi romantik bir ilişki yaşayan öğrencilerin “aşk bir yol bulur, ilk ve tek eş ile idealleştirme” inançlarının diğer gruplardaki öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Yukarıda sözü edilen birçok çalışmada romantik ilişki inançları ya da bilişsel çarpıtmaların ilişki doyumunu etkilediğine yönelik sonuçlara da ulaşılmıştır. Bu konu üzerinde yapılmış başka araştırmalara da rastlanmaktadır. Örneğin; üniversite öğrencileri ile çalışan Beştav (2007), romantik ilişki doyumu ile rasyonel olmayan ilişki inançlarının romantik ilişkilerden sağlanan doyuma yaptığı göreceli katkılarını incelemeyi amaçladığı çalışmada üniversite öğrencileri ile çalışmıştır. Çalışma sonucunda rasyonel olmayan ilişki inançlarına bağlı bazı farklılıkların olduğunu ortaya koymuştur. İlişki doyumu puanları ile bağlanma stili, ilişki inançları ve aşka ilişkin tutum puanları arasında hesaplanan korelasyon katsayıları romantik ilişkilerden sağlanan doyum ile korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri; “oyun gibi aşk” olarak adlandırılan aşk türü ve “kadın ve erkek birbirini anlayamaz”, “anlaşmazlık yıkıcıdır”, “zihin okuma beklentisi” ve “kadın ve erkeklerin ilişki ihtiyaçları farklıdır” şeklinde ifade edilen rasyonel olmayan ilişki inançları arasında negatif yönde ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca

“zihin okuma beklentisi” şeklinde ifade edilen rasyonel olmayan inancın ilişki doyumunun yordanmasına anlamlı katkılarının olduğu da ortaya konmuştur.

Romantik ilişki inançlarını açıklamaya ve etkilerine belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışmalarına da rastlanmaktadır. Örneğin; alanyazına ölçek geliştirerek ve akılcı olmayan inançları araştırarak katkı sağlayan Sarı (2008), üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançları, bağlanma stilleri ve ilişki doyumları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmasında, üniversite öğrencilerine yönelik “Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği”ni geliştirmiştir. Geliştirilen ölçeğin uygulanması sonucunda kadın öğrencilerin aşırı beklentiler ve fiziksel yakınlık alt boyutlarından erkek öğrencilere göre daha yüksek; sosyal zaman ve farklı düşünmek alt ölçeklerinden daha düşük puan aldıkları ve yaş arttıkça aşırı beklentiler alt ölçeği üzerinden alınan puanın azaldığı ortaya çıkmıştır. Bağlanmanın kaygı alt boyutu, romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlara yönelik aşırı beklentiler, zihin okuma, farklı düşünmek, fiziksel yakınlık ve cinsiyet farklılıkları alt boyutlarını olumlu olarak yordadığı görülmüştür. Bağlanmanın kaçınma alt boyutunun ise, romantik sosyal zaman kullanımı ve fiziksel yakınlık alt boyutlarını olumlu, aşırı beklentiler ve zihin okuma alt boyutlarını ise olumsuz olarak yordadığı bulunmuştur. Aşırı beklentiler ve fiziksel yakınlıkla ilgili akılcı olmayan inançların ilişki doyumunu olumlu olarak yordadığı, bağlanmanın kaçınma, kaygı boyutları ile romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançların cinsiyet farklılıkları alt boyutunun ilişki doyumunu olumsuz olarak yordadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadın öğrencilerin ilişki doyumları erkek öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur.

Yine Türkiye’de yapılan bir çalışmada Gizir (2012) ise, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları işlevsel olmayan bazı romantik ilişki inançlarının tanımlanmasını ve ölçülmesini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilen, Romans ve DeBord’a ait “İlişki İnançları Ölçeği”nin geçerlik ve güvenilirliğini araştırmayı amaçladığı çalışmasında verileri üniversite öğrencilerinden elde etmiştir. Ölçeğin “Birbirimize karşı tamamen açık ve dürüst olmalıyız”, “Birbirimizin zihnini okuyabilmeliyiz”, “Her şeyi birlikte yapmalıyız”, “Birbirimizin bütün ihtiyaçlarını karşılamalıyız”, “Birbirimizi değiştirebilmeliyiz” ve “Romantik

idealizm” olarak adlandırılan 6 faktörden oluştuğunu göstermiştir. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ile hesaplanan ölçeğin iç tutarlığına ilişkin bulgulara göre ölçeğin yüksek düzeyde güvenirliğe sahip olduğu görülmüştür. Böylece romantik ilişki inançlarını araştırmak için alanyazında kullanılmak üzere bir ölçek daha kazandırmıştır.

Yukarıda özetlenen betimsel çalışmalardan farklı olarak deneysel bir çalışma yapan Duran ve Hamamcı (2010) ise, “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı”nın romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Deney grubuna uygulanan eğitimden sonra Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı’nın romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencisi çiftlerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu, ancak programın çatışmaya ilişkin olumlu iletişim tarzlarını geliştirmede etkili olmadığı bulunmuştur.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet ve romantik ilişkiler ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde her iki konunun da hem yurtdışında hem de Türkiye’de çalışıldığı görülmektedir. Genel olarak çalışma grubunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu, hem kültürel hem de kültürlerarası yapılmış bu araştırmaların sonuçlarında, toplumsal cinsiyetin, romantik ilişkilerin ve ilişkilere yönelik inançların; ilişki doyumu, psikolojik iyi-oluş, yalnızlık gibi konularla ilişkili olduğu ve cinsiyet gibi pek çok değişkene göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Yukarıda toplumsal cinsiyet ve romantik ilişkilere yönelik verilen çalışma örnekleri, toplumsal cinsiyet rollerinin ve romantik ilişkilerin bireylerin yaşamında büyük öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerinin ve romantik ilişkilerin etkileri, birbirleri ile ilişkileri araştırılarak alanyazına başka katkılar getirilmelidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada kullanılan araştırma modeli, ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir modeldir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. İlişkisel tarama modelleri ise, iki ya da daha çok değişkenin aralarında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2007). Araştırmanın değişkenleri; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar, cinsiyet, yaş, öğrenim görülen lisans programı, fakülte ve yüksekokul, mezun olunan lise türü, öğrencilerin büyüdüğü yerleşim yeri, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, romantik ilişkinin olup olmama durumu ve yaşanan en uzun romantik ilişki süresidir.

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları ve bunlar arasındaki ilişki, bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının; cinsiyet, yaş, öğrenim görülen lisans programı, fakülte ve yüksekokul, mezun olunan lise türü, öğrencilerin büyüdüğü yerleşim yeri,

anneninin ve babanın öğrenim durumu, romantik ilişkinin olup olmama durumu ve yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre değişip değişmediği var olduğu biçimiyle incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2011–2012 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Fen-Edabiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği ve Sağlık Yüksekokullarında çeşitli lisans programlarında ve farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 992 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacına bağlı olarak, çalışma grubunu oluştururken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi; çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek araştırma yapılmasına olanak tanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Araştırmanın hedef grubu üniversite öğrencileri olduğu için araştırmacının zengin bilgilere kolay ulaşabileceği bir üniversitenin birçok fakülte ve yüksekokula ulaşmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunun kişisel bilgileri ve sosyo-demografik özellikleri Çizelge 1. de verilmiştir.

Çizelge 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	679	68.4
Erkek	304	30.6
Belirtilmemiş	9	0.9
Yaş		
18-21 yaş	749	75.5
22-25 yaş	233	23.5
26 ve üstü	8	0.8
Belirtilmemiş	2	0.2
Fakülte – Yüksekokul		
Eğitim Fak.	542	54.6
Müh.- Mim. Fak	103	10.4
Fen - Ed. Fak	96	9.7
İkt. İd. Bil. Fak	85	8.6
Tur. Ot. İşl. Y. O.	85	8.6
Sağlık Y. O.	70	7.1
İlahiyat Fak.	11	1.1
Lisans Programı		
PDR	100	10.1
Turizm Ot. İşl.	85	8.6
İşletme	85	8.6
Sınıf Öğrt.	84	8.5
Fen B. Öğrt.	81	8.2
İlköğ .Mat. Öğrt.	77	7.8
DKAB Öğrt.	74	7.5
Hemşirelik	70	7.1
Kim.- Fiz.- Mat.	65	6.6
BÖTE Öğrt.	64	6.5
Zih. Eng. Öğrt.	62	6.2
End.- Bilg. Müh.	53	5.3
Mimarlık	49	4.9
Tarih - Edebiyat	32	3.2
İlahiyat	11	1.1
Sınıf Düzeyi		
1. sınıf	512	51.6
2. sınıf	155	15.6
3. sınıf	142	14.3
4. sınıf	183	18.4
Toplam	992	100.0

Değişken	Frekans	Yüzde
Mezun Olunan Lise		
Gen. And. Süp.	760	76.6
Meslek	83	8.4
İmam hatip	71	7.2
Özel	28	2.8
Diğer	46	4.6
Belirtilmemiş	4	0.4
Büyüdükleri Yerleşim Yeri		
Büyükşehir	401	40.4
Şehir	218	22.0
İlçe	277	27.9
Köy	85	8.6
Belirtilmemiş	11	1.1
Annenin Öğrenimi		
Okumaz-yazmaz	47	4.7
Okur-yazar	47	4.7
İlkokul	456	46.0
Ortaokul	147	14.8
Lise	203	20.5
Yük. Öğr.	87	8.8
Belirtilmemiş	5	0.5
Babanın Öğrenimi		
Okumaz-yazmaz	2	0.2
Okur-yazar	18	1.8
İlkokul	279	28.1
Ortaokul	166	16.7
Lise	268	27.0
Yük. Öğr.	253	25.5
Belirtilmemiş	6	0.6
Halihaz. Ro. İlişki Durumu		
Var	411	41.7
Yok	576	58.1
Belirtilmemiş	3	0.1
En Uzun Süren ilişki		
Hiç olmamış	151	15.2
3 aydan az	155	15.6
3ay-6 ay	107	10.7
6ay-1yıl	113	11.4
1 yıldan çok	459	46.3
Belirtilmemiş	7	0.7
Toplam	992	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, toplam 992 kişi içinden 679'nun (%68.4) kadın, 304'unun (%30.6) erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, 749'unun (%75.4) 18-21 yaş aralığında, 233'ünün (%23.5) 22-25 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerin 8'i (%0.8) ise 26 yaş ve üzerindedir.

Araştırmaya katılanların öğrenim görülen fakülte ve yüksekokula göre dağılımları incelendiğinde, toplam 992 kişi içinden 542'sinin (%54.6) Eğitim Fakültesi, 103'ünün (%10.4) Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, 96'sının (%9.7) Fen Edebiyat Fakültesi, 85'inin (%8.6) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 85'inin (%8.6) Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu ve 70'inin (%7.1) Sağlık Yüksekokulu öğrencisi olduğu görülmektedir.

Öğrenim görülen lisans programına göre dağılımları incelendiğinde, toplam 992 kişi içinden 100'ü (%10.1) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 85'i (%8.6) Turizm ve Otel İşletmeciliği, 85'i (%8.6) İşletme, 84'ü (%8.5) Sınıf Öğretmenliği, 81'i (%8.2) İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği, 77'si (%7.8) İlköğretim Matematik Öğretmenliği, 74'ü (%7.5) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 70'i (%7.1) Hemşirelik, 65'i (%6.6) Kimya, Fizik ve Matematik, 64'ü (%6.5) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, 62'si (%6.2) Zihin Engelliler Öğretmenliği, 53'ü (%5.3) Endüstri ve Bilgisayar Mühendisliği, 49'u (%4.9) Mimarlık, 32'si (%3.2) ise Tarih ve Edebiyat lisans programı öğrencisidir.

Araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımları incelendiğinde, toplam 992 kişi içinden 512'si (%51.6) birinci sınıf, 155'i (%15.6) ikinci sınıf, 142'si (%14.3) üçüncü sınıf, 183'ü (%18.4) dördüncü sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanların mezun oldukları lise türüne göre dağılımları incelendiğinde, toplam 992 kişi içinden, 760'ı (%76.6) genel, anadolu ya da yabancı dil ağırlıklı (süper) liseden, 83'ü (%8.4) meslek lisesinden, 71'i (%7.2) İmam hatip liselerinden mezun olmuşlardır.

Öğrencilerin büyüdüleri yerleşim yeri türüne göre dağılımları incelendiğinde, toplam 992 kişi içinden, 401'i (%40.1) büyükşehirde, 218'i (%22.0) şehirde, 277'si (%27.9) ilçede, 85'i (%8.6) sı ise köyde büyümüştür.

Araştırmaya katılanların annelerinin öğrenim durumuna göre dağılımları incelendiğinde, 992 kişi içinden, 47'si (%4.7) okumaz yazmaz, 47'si (%4.7) okur yazar, 456'sı (%46.0) ilkokul mezunu, 147'si (%14.8) ortaokul mezunu, 203'ü (%20.5) lise mezunu, 87'si (%8.8) yüksek öğrenim mezunu anneye sahiptir. Babaların öğrenim durumuna göre dağılımları incelendiğinde, 992 kişi içinden, 2'si (%0.2) okumaz yazmaz, 18'i (%1.8) okur yazar, 279'u (%28.1) ilkokul mezunu, 166'sı (%16.7) ortaokul mezunu, 268'i (%27.0) lise mezunu, 253'ü (%25.5) yüksek öğrenim mezunu babaya sahiptir.

Araştırmaya katılanların araştırmanın yapıldığı tarihte yaşamlarında bir romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna göre dağılımları incelendiğinde, 992 kişi içinden, 411'inin (%41.7) bir romantik ilişkisi mevcutken, 576'sının (%58.1) romantik bir ilişkisi yoktur. Şimdiye kadar yaşanan en uzun romantik ilişki süresinin dağılımlarına göre, 992 kişi içinden, 151'inin (%15.2) hiç romantik ilişkisi olmamış, 155'inin (%15.6) en uzun süren ilişkisi 3 aydan az sürmüştür, 107'sinin (%10.7) en uzun süren ilişkisi 3 ay-6 ay arasında sürmüştür, 113'ünün (%11.4) 6ay-1yıl arasında sürmüştür, 459'unun (%46.3) ise 1 yıldan uzun sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için iki araç kullanılmıştır. Bunlar; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ölçmek için "Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği" (Zeyneloğlu, 2008) ve romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançları ölçmek amacıyla "Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği" (Sarı, 2008)'dir. Bu iki araç dışında katılımcıların bazı kişisel ve sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim görülen lisans programı, fakülte ve yüksekokul, sınıf, mezun olunan lise türü, büyüdükları yerleşim yeri, annelerinin ve babalarının öğrenim durumu gibi sosyo-demografik bilgilerin yanı sıra, halihazırda romantik ilişkilerinin olup olmama durumu ve yaşanan en uzun romantik ilişkilerinin süresi gibi romantik ilişkilerine yönelik bilgilerinin yer aldığı sorulara da yer verilmiştir. Bu sorularla katılımcıların sosyo-demografik ve romantik ilişki değişkenlerine yönelik bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. “Kişisel Bilgi Formu”nun örneğı Ek.1’de sunulmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeğı: Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 38 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçenekleri olan 5’li likert tipi bir ölçek ile değerlendirilmiştir. Öğrenciler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümlelerine; tamamen katılıyorsa “5” puan, katılıyorsa “4” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “2” puan, kesinlikle katılmıyorsa “1” puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum cümleleri ise; yukarıda belirtilen puanlamanın tam tersi olarak, öğrenciler tamamen katılıyorsa “1” puan, katılıyorsa “2” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “4” puan, kesinlikle katılmıyorsa “5” puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Ölçekten öğrencilerin alabilecekleri en yüksek puan 190’dır. Bu değer, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bu ölçekten alabilecekleri en düşük puan 38’dir. Bu değer ise, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).

Toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeğı faktör analizi ile belirlenen 5 faktörden oluşmaktadır, bu faktörlere yönelik bilgiler aşağıda verilmektedir. Ölçeğın güvenilirliğı için Cronbach Alfa ve Pearson Korelasyon Katsayıları hesaplama teknikleri kullanılmıştır. Ölçeğın genel toplam puanı için bulunan Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek

maddelerinin birbiriyle yüksek iç tutarlılığa ve yüksek güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek 5 boyuttan oluşmaktadır. Bunlar;

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki rolleri ve sorumlulukları eşit olarak paylaşmaları ile ilgilidir. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı .78 olarak saptanmıştır.

Kadın Cinsiyet Rolü: Toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumluluklar ile ilgilidir. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı .80 olarak bulunmuştur.

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Toplum tarafından kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklar ile ilgilidir. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı .78 olarak saptanmıştır.

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Toplum tarafından kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklar ile ilgilidir. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı .78 olarak saptanmıştır.

Erkek Cinsiyet Rolü: Toplum tarafından erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklar ile ilgilidir. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı .72'dir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011). Ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 2'de sunulmuştur.

Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği: Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları ölçmek amacıyla Sarı (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçenekleri olan 5’li likert tipi bir ölçek ile değerlendirilmiştir. Öğrenciler romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç cümlelerine; tamamen katılıyorsa “5” puan, katılıyorsa “4” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “2” puan, hiç katılmıyorsa “1” puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Bazı maddeler ters olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 150, en düşük puan 30’dur. Ölçekten elde edilen puanlar düştükçe akılcı olmayan inançlar azalmakta; puanlar yükseldikçe de akılcı olmayan inançların düzeyi artmaktadır.

Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa ve Pearson Korelasyon Katsayıları hesaplama teknikleri kullanılmıştır. Yapı geçerliği için de açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ölçeğin genel toplam puanı için bulunan Cronbach Alfa katsayısı .85'dir. Ölçek 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar;

Aşırı Beklentiler Alt Ölçeği: Sekiz maddeden oluşan bu boyut, "Birlikte olduğum kişi benimle maddi ve manevi her şeyini paylaşmalı" ve "Birlikte olduğum kişi her ihtiyaç duyduğumda benim yanımda olabilmeli" gibi ilişkiden ve birlikte olunan kişiden beklenen gerçekçi olmayan beklentileri anlatan ifadelerin olduğu bir boyuttur. Güvenirlik katsayısı .81 olarak bulunmuştur.

Sosyal Zaman Kullanımı Alt Ölçeği: Altı maddeden oluşan bu boyut, "Birlikte olduğum kişi her sosyal faaliyete benimle katılmayı istemeli" ve "Birlikte olduğum kişi bense serbest zaman etkinliklerinde bulunmak isterse bu beni yeterince sevmediğini gösterir" gibi sosyal ve serbest zaman etkinlikleriyle ilgili gerçekçi olmayan beklentileri ifade eden maddelerin ortaya çıktığı boyuttur. Güvenirlik katsayısı .78 olarak bulunmuştur.

Fiziksel Yakınlık Alt Ölçeği: Üç madde olan bu boyutta, "Birlikte olduğum kişiyi görür görmez heyecanlanmazsam bu ona karşı derin duygular beslemediğim anlamına gelir" gibi fiziksel yakınlığa ilişkin gerçekçi olmayan ifadelerin ortaya çıktığı boyuttur. Güvenirlik katsayısı .53'tür.

Zihin Okuma Alt Ölçeği: Altı maddeden oluşan bu boyut, "Birlikte olduğum kişi benim ne düşündüğümü ben ifade etmesem de anlayabilmelidir" ve "Eğer birlikte olduğum kişi benim duygularımı kendiliğinden anlamaz ise bu benim için hayal kırıcı olur" gibi ilişki içinde olan kişilerin birbirlerinin duygu ve düşüncelerini ifade edilmesine gerek kalmadan zihin okunuyormuşçasına anlamaları yönünde gerçekçi olmayan beklentilerin ifade edildiği maddelerin ortaya çıktığı boyuttur. Güvenirlik katsayısı .78 olarak bulunmuştur.

Cinsiyet Farklılıkları Alt Ölçeği: Üç madde bulunan bu boyutta, "Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar çiftler arasındaki sorunların temel sebebidir" gibi cinsiyet farklılıklarının ilişkiye etkinse gerçekçi olmayan ifadelerin ortaya çıktığı boyuttur. Güvenirlik katsayısı .53'tür.

Farklı Düşünmek Alt Ölçeği: Bu boyutta dört madde yer almaktadır. “Birlikte olduğum kişi benimle herhangi bir konuda zıt fikirlerini tartışırsa buna dayanmam” gibi birlikte olan kişilerin birbirinden farklı düşünceler tartışmalarının yıkıcı olduğuna ilişkin gerçekçi olmayan ifadeler bu boyutta ortaya çıkmıştır. Güvenirlilik katsayısı .69’dur (Sarı, 2008). Ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 3’de sunulmuştur.

Verilerin Toplanması

Kişisel Bilgi Formu, Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği araştırmacının kendisi tarafından Eskişehir Osmangazi Üniversite’sinin farklı fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır. Bu uygulamalardan önce, ders saati sırasında uygulama yapılacağı için dersin öğretim üyelerinden randevu alınmıştır ve bu üç araç dersteki öğrencilerin tümüne birlikte uygulanmıştır.

Uygulamalardan önce katılımcılar araştırma konusunda bilgilendirilmiş, tüm katılımcılara ölçek verilerinin ne amaçla kullanıldığı, uygulamanın ne kadar süreceği, kimliklerinin gizli tutulacağı açıklanmış ve ardından ölçeklerin uygulanmasıyla ilgili daha önceden belirlenen gerekli yönergeler verilmiştir. Araçların uygulama süresi 15 - 20 dakika arasında değişiklik göstermiştir. Veriler toplamda 2 haftada çalışma grubundan elde edilmiş ve uygulamalar yapılırken her hangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 16 paket programı kullanılmıştır. Analizler ham puanlar üzerinden yapılmıştır. Öncelikle Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği’nden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir.

Araştırmanın birinci amacının çözümlenmesinde, ilişkili ölçümler için t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Birinci amaç kapsamındaki alt

amaçları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların cinsiyete, yaşa ve romantik ilişkinin olup olmamasına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ilişkisiz ölçümler için t testi kullanılmıştır. İlişkisiz ölçümler için t testi, ilişkisiz iki gruptan elde edilen puanların karşılaştırılarak, iki grup arasında fark olup olmadığının belirlenmesinde kullanılır. Normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda ise Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2010).

Birinci amaç kapsamındaki alt amaçları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların öğrenim görülen lisans programına, fakülte ve yüksekokula, mezun olunan lise türüne, büyüdükları yerleşim yerine, anne ve babanın öğrenim durumuna, yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans analizi 2 den fazla bağımsız değişken olduğunda gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2010).

Araştırmanın ikinci amacının çözümlenmesinde, Pearson Momentler Katsayısı Çarpımı yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci amacının alt amacı, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ölçeğinin alt ölçekleri ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Her iki değişkene ilişkin özelliklerin ölçülmesinde kullanılan araçlar sürekli veri vermektedir. Amaç iki sürekli değişken (toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları) arasındaki ilişkinin belirlenmesi olduğundan, değişkenlerin birlikte normal dağılım gösterdiği durumlarda Pearson Momentler Katsayısı Çarpımı; değişkenlerin birlikte normal dağılım göstermediği durumlarda Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı hesaplama teknikleri seçilmiştir (Büyüköztürk, 2010). İstatistiksel analizlerde .05 ve .01 manidarlık düzeyi dikkate alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, Kişisel Bilgi Formu, Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği alınan verilere ilişkin betimsel istatistiklere, veri analizi sonucu elde edilen bulgulara ve bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlara yer verilmiştir. Her bulgu çizelgeler şeklinde verilmiş ve çizelgelere ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistikler Çizelge 2. de sunulmuştur.

Çizelge 2. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	Ortanca	$\bar{X}$	S
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	992	8.00	40.00	36.00	35.41	4.33
Kadın Cinsiyet Rolü	992	8.00	40.00	26.00	25.48	5.30
Evlilikte Cinsiyet Rolü	992	8.00	40.00	36.00	35.10	4.82
Geleneksel Cinsiyet Rolü	992	9.00	40.00	28.00	27.62	6.36
Erkek Cinsiyet Rolü	992	8.00	30.00	24.00	23.18	4.25
Toplumsal Cinsiyet Toplam	992	54.00	187.00	150.00	146.82	20.62

Çizelge incelendiğinde eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 35.41, ortancası ise 36.00'dır. Eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeğine ait en düşük puan 8.00, en yüksek puan ise 40.00'dır. Eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeğine ait standart sapma değeri 4.33'dür.

Kadın cinsiyet rolü alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 25.48, ortancası ise 26.00'dır. Kadın cinsiyet rolü alt ölçeğine ait en düşük puan 8.00, en yüksek puan ise 40.00'dır. Kadın cinsiyet rolü alt ölçeğine ait standart sapma değeri 5.30'dır.

Evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 35.10, ortancası ise 36.00'dır. Evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeğine ait en düşük puan 8.00, en yüksek puan ise 40.00'dır. Evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeğine ait standart sapma değeri 4.82'dir.

Geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 27.62, ortancası ise 28.00'dır. Geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeğine ait en düşük puan 9.00, en yüksek puan ise 40.00'dır. Geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeğine ait standart sapma değeri 6.36'dır.

Erkek cinsiyet rolü alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 23.18, ortancası ise 24.00'dır. Erkek cinsiyet rolü alt ölçeğine ait en düşük puan 8.00, en yüksek puan ise 30.00'dır. Erkek cinsiyet rolü alt ölçeğine ait standart sapma değeri 4.25'dir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 190'dır. Bu değer, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden alınabilecek en düşük puan ise 38'dir. Bu değer, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden elde edilen puanların ortalaması 146.82, ortancası ise 150.00'dır. Ölçekten elde edilen toplam puanlara ait en düşük puan 54.00, en yüksek puan ise 187.00'dır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğine ilişkin ait standart sapma değeri 20.62'dir. Buna göre genel olarak öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduklarını söylenebilir.

Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeğinden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistikler Çizelge 3. de sunulmuştur.

Çizelge 3. Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

		En Düşük	En Yüksek			
	N	Puan	Puan	Ortanca	$\bar{X}$	S
Aşırı Beklentiler	992	13.00	39.00	27.00	26.65	3.95
Sosyal Zaman Kullanımı	992	6.00	37.00	21.00	20.90	3.77
Fiziksel Yakınlık	992	3.00	15.00	8.00	7.82	2.23
Zihin Okuma	992	9.00	29.00	19.00	19.60	3.31
Cinsiyet Farklılıkları	992	3.00	15.00	8.00	8.27	2.11
Farklı Düşünmek	992	5.00	20.00	13.00	12.64	2.20
Rom. İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Toplam	992	49.00	142.00	96.00	95.92	13.51

Çizelge incelendiğinde aşırı beklentiler alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 26.65, ortancası ise 27.00'dır. Aşırı beklentiler alt ölçeğine ait en düşük puan 13.00, en yüksek puan ise 39.00'dır. Aşırı beklentiler alt ölçeğine ait standart sapma değeri 3.95'dir.

Sosyal zaman kullanımı alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 20.90, ortancası ise 21.00'dır. Sosyal zaman kullanımı alt ölçeğine ait en düşük puan 6.00, en yüksek puan ise 37.00'dır. Sosyal zaman kullanımı alt ölçeğine ait standart sapma değeri 3.77'dir.

Fiziksel yakınlık alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 7.82, ortancası ise 8.00'dır. Fiziksel yakınlık alt ölçeğine ait en düşük puan 3.00, en yüksek

puan ise 15.00'dır. Fiziksel yakınlık alt ölçeğine ait standart sapma değeri 2.23'dür.

Zihin okuma alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 19.60, ortancası ise 19.00'dır. Zihin okuma alt ölçeğine ait en düşük puan 9.00, en yüksek puan ise 29.00'dır. Zihin okuma alt ölçeğine ait standart sapma değeri 3.31'dir.

Cinsiyet farklılıkları alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 8.27, ortancası ise 8.00'dır. Cinsiyet farklılıkları alt ölçeğine ait en düşük puan 3.00, en yüksek puan ise 15.00'dır. Cinsiyet farklılıkları alt ölçeğine ait standart sapma değeri 2.11'dir.

Farklı düşünmek alt ölçeğine ilişkin puanların ortalaması 12.64, ortancası ise 13.00'dır. Farklı düşünmek alt ölçeğine ait en düşük puan 5.00, en yüksek puan ise 20.00'dır. Farklı düşünmek alt ölçeğine ait standart sapma değeri 2.20'dir.

Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 150'dir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30'dur. Ölçekten elde edilen toplam puanlar arttıkça akılcı olmayan inançlar artmakta, puanlar azaldıkça akılcı olmayan inançlar azalmaktadır. Bu araştırmada romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların ortalaması 95.92, ortancası ise 96.00'dır. Ölçekten elde edilen toplam puanlara ait en düşük puan 49, en yüksek puan ise 142'dir. Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeğine ilişkin ait standart sapma değeri 13.51'dir. Buna göre, genel olarak öğrencilerin romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlara sahip oldukları söylenebilir.

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ölçeğinden alınan toplam puanın cinsiyete, yaşa, öğrenim görülen lisans programı, fakülte ve yüksekokula, mezun olunan lise türüne, büyüdükları yerleşim yerine, anne ve babanın öğrenim durumuna, halihazırda

bir romantik ilişkinin olup olmama durumuna, yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Ele alınan değişkenlere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanı üzerinde yapılan analizler çizelgeler halinde sunulmuştur.

a) Katılımcıların cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için t-testi sonuçları Çizelge 4. de sunulmuştur.

Çizelge 4. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Toplumsal Cinsiyet Top.	Kadın	679	154.06	15.97	981	19.16	.000*
	Erkek	304	130.86	22.08			
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kadın	679	36.62	3.22	981	14.39	.000*
	Erkek	304	32.72	5.17			
Kadın Cinsiyet Rolü	Kadın	679	26.84	4.75	981	12.76	.000*
	Erkek	304	22.51	5.22			
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Kadın	679	36.83	2.94	981	19.79	.000*
	Erkek	304	31.27	5.84			
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Kadın	679	29.80	5.08	981	18.55	.000*
	Erkek	304	22.81	6.22			
Erkek Cinsiyet Rolü	Kadın	679	23.94	3.76	981	8.55	.000*
	Erkek	304	21.52	4.75			

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(981)=19.16$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların puan ortalamalarının ($\bar{X}=154.06$), erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=130.86$) yüksek olduğu görülmektedir. Puanların yükselmesi eşitlikçi toplumsal cinsiyete sahip olunduğunu gösterdiğine göre, kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlara sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “eşitlikçi cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(981)=14.39$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların puan ortalamalarının ($\bar{X}=36.62$), erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=32.72$) yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki rolleri ve sorumlulukları eşit olarak paylaşmaları konusunda kadınlar erkeklere göre daha çok olumlu tutuma sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “kadın cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(981)=12.76$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların puan ortalamalarının ($\bar{X}=26.84$), erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=22.51$) yüksek olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumlulukları konusunda kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “evlilikte cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(981)=19.76$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların puan ortalamalarının ($\bar{X}=36.83$), erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=31.27$) yüksek olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklar konusunda kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “geleneksel cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(981)=18.55$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların puan ortalamalarının ($\bar{X}=29.80$), erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=22.81$) yüksek olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadın ve erkeğe günlük yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklar konusunda kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “erkek cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(981)=8.55$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların puan ortalamalarının ($\bar{X}=23.94$), erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=21.52$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu ölçekte kadınların ve erkeklerin puanları birbirine yakın olsa da toplum tarafından erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklar konusunda kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi tutum sahiptir.

b) Katılımcıların yaşlarına göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için t-testi sonuçları Çizelge 5. de sunulmuştur.

Çizelge 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Yaş	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Toplumsal Cinsiyet Top.	18-21	749	146.82	20.18	980	.183	.855
	22-25	233	147.11	21.08			
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	18-21	749	35.57	4.25	980	1.70	.088
	22-25	233	35.02	4.27			
Kadın Cinsiyet Rolü	18-21	749	25.27	5.16	980	2.24	.025*
	22-25	233	26.13	5.55			
Evlilikte Cinsiyet Rolü	18-21	749	35.19	4.75	980	.892	.373
	22-25	233	34.87	4.80			
Geleneksel Cinsiyet Rolü	18-21	749	27.52	6.27	980	1.10	.268
	22-25	233	28.05	6.44			
Erkek Cinsiyet Rolü	18-21	749	23.05	4.25	980	.835	.404
	22-25	233	22.98	4.16			

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları ve alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların toplam puanları, “eşitlikçi cinsiyet rolü”, “evlilikte cinsiyet rolü”, “geleneksel cinsiyet rolü”, “erkek cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları, yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır, $p > .05$.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “kadın cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $t(980)=2.24$, $p<.05$. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde, yaşı 18-21 olanların puan ortalamalarının ($\bar{X}=25.27$), yaşı 22-25 olanlardan puan ortalamalarından ($\bar{X}=26.13$) düşük olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumlulukları konusunda yaşı büyük olanlar küçük olanlara göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

c) Katılımcıların öğrenim gördükleri lisans programına göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin rolleri tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının öğrenim görülen lisans programına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemeler için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 6. da sunulmuştur.

Çizelge 6. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Lisans Programına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Roller Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Toplam	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	63792.195 357665.046 421457.241	14 977 991	4556.585 366.085	12.447	.000*
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	1443.179 17180.207 18623.386	14 977 991	103.084 17.585	5.862	.000*
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	5035.791 22845.982 27881.773	14 977 991	359.699 23.384	15.382	.000*
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	1845.698 21249.019 23094.717	14 977 991	131.836 21.749	6.062	.000*
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	6344.619 33825.630 40170.249	14 977 991	453.187 34.622	13.090	.000*
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	1247.198 16732.043 17979.241	14 977 991	89.086 17.126	5.202	.000*

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları puanlarının betimsel istatistikleri Çizelge 7. de öğrenim görülen lisans programına göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 7. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

Lisans programı	N	$\bar{X}$	SS
DKAB	74	132.72	18.15
BÖTE	64	135.98	19.44
Turizm	85	138.29	22.02
İşletme	85	139.38	23.17
Fen Bilg. Öğrt.	81	147.43	19.16
Zih. Eng. Öğrt.	62	148.90	18.05
Tarih - Ed.	32	149.00	21.44
Sınıf Öğrt.	84	150.25	14.38
Hemşirelik	70	151.41	17.75
PDR	100	151.59	22.57
End.- Bilg. Müh.	53	153.30	18.16
Kim.- Fiz.- Mat.	65	153.32	14.25
Mat. Öğrt.	77	156.92	16.16
Mimarlık	49	157.00	18.59

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(14,977)=12.447$, $p<.05$. Alt ölçek puanları incelendiğinde, “eşitlikçi cinsiyet rolü” puanları öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(14,977)= 5.862$, $p<.05$. “Kadın cinsiyet rolü” puanları öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(14,977)=15.382$ $p<.05$. “Evlilikte cinsiyet rolü” puanları öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(14,977)=6.062$, $p<.05$. “Geleneksel cinsiyet rolü” puanları öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(14,977)=13.090$, $p<.05$. “Erkek cinsiyet rolü” puanları öğrenim görülen lisans programına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(14,977)=5.202$, $p<.05$.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarına ilişkin lisans programları arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla

yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ($\bar{X}=132.72$), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği ($\bar{X}=135.98$), Turizm ve Otel İşletmeciliği ($\bar{X}=138.29$) ve İşletme ($\bar{X}=139.38$), programı öğrencilerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha az eşitlikçidir. Matematik Öğretmenliği ($\bar{X}=156.92$), ve Mimarlık ($\bar{X}=157.00$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin diğer programlarda öğrenim gören öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha eşitlikçidir. Fen Bilgisi Öğretmenliği ($\bar{X}=147.43$), Zihin Engelliler Öğretmenliği ($\bar{X}=148.90$), Tarih ve Edebiyat ($\bar{X}=149.00$), Sınıf Öğretmenliği ($\bar{X}=150.25$), Hemşirelik ($\bar{X}=151.41$), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ($\bar{X}=151.59$), Endüstri ve Bilgisayar Mühendisliği ($\bar{X}=153.30$), Kimya, Fizik ve Matematik ($\bar{X}=153.32$) programların öğrenim göre öğrencilerinin ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanlarının diğerlerine göre daha düşük olduğu dolayısı ile bu program öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları eşitlikçi olsa da Mimarlık ve Matematik Öğretmenliği'nde öğrenim gören öğrenciler ile karşılaştırıldıklarında daha az eşitlikçi tutumlara sahip oldukları söylenebilir.

d) Katılımcıların fakülte ve yüksekokullarına göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının fakülte ve yüksekokula göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 8. de sunulmuştur.

Çizelge 8. Katılımcıların Fakülte ve Yüksekokullarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Toplam	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	29382.457 392074.784 421457.241	6 985	4897.076 398.045	12.303	.000*
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	431.531 18191.855 18623.386	6 985	71.922 18.469	3.894	.001*
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	2688.870 25192.903 27991.773	6 985	448.145 25.577	17.522	.000*
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	999.170 22095.546 23094.717	6 985	166.528 22.432	7.424	.000*
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	2907.113 37263.136 40170.249	6 985	484.519 37.831	12.808	.000*
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	636.188 17343.053 17979.241	6 985	106.031 17.607	6.022	.000*

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları puanlarının betimsel istatistikleri Çizelge 9. da fakülte ve yüksekokula göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 9. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

Fakülte – Yüksekokul	N	$\bar{X}$	SS
Tur.Otel.İşl. Y.O.	85	138.29	22.02
İkt.İd.Bil. Fak.	85	139.38	23.17
Eğitim Fak.	542	146.79	20.08
Sağlık Y.O.	70	151.41	17.75
Fen Ed. Fak	96	151.94	17.05
Müh. Mim. Fak.	103	155.01	18.29

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları fakülte ve yüksekokula göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(6,985)=12.303$, $p<.05$. Alt ölçek puanları incelendiğinde, “eşitlikçi cinsiyet rolü” puanları fakülte ve yüksekokula anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(6,985)=3.894$, $p<.05$. “Kadın cinsiyet rolü” puanları fakülte ve yüksekokula göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(6,985)=17.522$, $p<.05$. “Evlilikte cinsiyet rolü” puanları fakülte ve yüksekokula göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(6,985)=7.424$, $p<.05$. “Geleneksel cinsiyet rolü” puanları fakülte ve yüksekokula göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(6,985)=12.808$, $p<.05$. “Erkek cinsiyet rolü” puanları fakülte ve yüksekokula göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(6,985)=6.022$, $p<.05$.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarına ilişkin fakülte ve yüksekokullar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu ($\bar{X}=138.29$) ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ($\bar{X}=139.38$), öğrencilerinin; Sağlık Yüksekokulu ($\bar{X}=151.41$), Fen Edebiyat Fakültesi ($\bar{X}=151.94$) ve Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ($\bar{X}=155.01$) öğrencilerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha az eşitlikçidir. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının diğer fakülte ve yüksekokul öğrencilerine göre ortalarda olduğu söylenebilir.

e) Katılımcıların mezun oldukları lise türüne göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 10. da sunulmuştur.

Çizelge 10. Katılımcıların Lise Türüne Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Toplam	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	29657.560 391323.747 420981.307	4 983 987	7414.390 398.091	18.625	.000*
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	827.811 17761.876 18589.687	4 983 987	206.953 18.069	11.453	.000*
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	2455.897 25317.102 27772.999	4 983 987	613.974 25.755	23.839	.000*
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	446.766 22621.861 23068.628	4 983 987	111.692 23.013	4.853	.001*
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	2422.849 37631.154 40054.003	4 983 987	605.712 38.282	15.822	.000*
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplarası Gruplarıçi Toplam	712.190 17248.284 17960.474	4 983 987	178.047 17.547	10.147	.000*

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları puanlarının betimsel istatistikleri Çizelge 11. de lise türüne göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 11. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

Lise türü	N	$\bar{X}$	SS
İmam Hatip	71	130.52	19.88
Meslek	83	138.79	21.98
Özel	28	143.64	26.61
Diğer	46	145.97	23.16
Genel, Anadolu, Yabancı Dil Ağ.	760	149.41	19.23

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları mezun olunan lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır $F(4,983)=18.625$, $p<.05$. Alt ölçek puanları incelendiğinde, “Eşitlikçi cinsiyet rolü” puanları öğrenim görülen bölüme göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,983)=11.453$, $p<.05$. “Kadın cinsiyet rolü” puanları mezun olunan lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,983)=23.839$, $p<.05$. “Evlilikte cinsiyet rolü” puanları mezun olunan lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,983)=4.853$, $p<.05$. “Geleneksel cinsiyet rolü” puanları mezun olunan lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,983)=15.822$, $p<.05$. “Erkek cinsiyet rolü” puanları mezun olunan lise türüne göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,983)=10.147$, $p<.05$.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarına ilişkin lise türleri arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, imam hatip ($\bar{X}=130.52$) ve meslek liselerinden ($\bar{X}=138.79$) mezun olan öğrencilerinin; özel lise($\bar{X}=143.64$), diğer liselerden ($\bar{X}=145.97$) ve genel, anadolu ve süper liselerden ($\bar{X}=149.41$) mezun olan öğrencilerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha az eşitlikçidir.

f) Katılımcıların büyüdüğüleri yerleşim yerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının büyüdüğüleri yerleşim yerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemeler için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 12. sunulmuştur.

Çizelge 12. Katılımcıların Büyüdükleri Yerleşim Yerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Rolü	Gruplararası	3213.634	4	803.409	1.898	.109
	Gruplarıçi	413911.125	978	423.222		
	Toplam	417124.759				
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplararası	30.764	4	7.691	.409	.803
	Gruplarıçi	18406.655	978	18.821		
	Toplam	18437.418				
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplararası	339.229	4	84.807	3.057	.016*
	Gruplarıçi	27127.379	978	27.738		
	Toplam	27466.608				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplararası	91.221	4	22.805	.974	.421
	Gruplarıçi	22908.079	978	23.423		
	Toplam	22999.300				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplararası	488.347	4	122.087	3.032	.017*
	Gruplarıçi	39383.646	978	40.270		
	Toplam	39871.994				
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplararası	21.605	4	5.401	.297	.880
	Gruplarıçi	17811.697	978	18.212		
	Toplam	17833.302				

*p<.05

Araştırmaya katılanların kadın cinsiyet ve geleneksel cinsiyet puanlarının betimsel istatistikleri Çizelge 13. de yerleşim yerine göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 13. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

Ölçekler	Yerleşim Yeri	N	$\bar{X}$	SS
Kadın Cinsiyet Rolü	Köy	85	23.6588	5.56
	İlçe	277	25.3682	5.33
	Şehir	218	25.6284	4.76
	Büyükşehir	401	25.8229	5.41
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Köy	85	25.5294	7.06
	İlçe	277	27.5235	6.50
	Şehir	218	27.7294	6.15
	Büyükşehir	401	28.0200	6.18

Araştırmaya katılanların büyüdüğü yerleşim yerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem için varyans analizi sonuçları incelendiğinde, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanı, eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeği puanı, evlilik cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ve erkek cinsiyet rolü alt ölçeği puanı için gruplar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Ancak kadın cinsiyet rolü alt ölçeği puanı öğrencilerin büyüdüğü yerleşim yerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,978)=3.057$, $p<.05$. Geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeği puanı büyüdüğü yerleşim yerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,978)=3.032$, $p<.05$. Bu iki alt ölçekte yerleşim yerine göre farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, her iki alt ölçekte de köyde büyüyen öğrencilerin kadın ve geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumları sırasıyla ilçe, şehir ve büyükşehirde büyüyen öğrencilerden farklıdır ve daha az eşitlikçidir denebilir.

g) Katılımcıların annelerinin öğrenim durumuna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının annelerinin öğrenim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 14. de sunulmuştur.

Çizelge 14. Katılımcıların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Toplam	Gruplararası Gruplariçi Toplam	10154.515 409525.669 419680.184	5 981	2030.903 417.457	4.865	.000*
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplariçi Toplam	215.553 18326.715 18542.267	5 981	43.111 18.682	2.308	.043*
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplariçi Toplam	1543.916 26128.176 27672.091	5 981	308.783 26.634	11.593	.000*
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplariçi Toplam	355.412 22656.268 23011.680	5 981	71.082 23.095	3.078	.009*
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplariçi Toplam	989.118 39000.779 39989.897	5 981	197.824 39.756	4.976	.000*
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplariçi Toplam	122.542 17800.717 17923.258	5 981	24.508 18.145	1.351	.241

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları puanlarının betimsel istatistikleri çizelge 15. de annenin öğrenim durumuna göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 15. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

Anne Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS
Okur yazar değil	47	137.91	21.01
Okur yazar	47	139.40	22.02
İlkokul	456	145.84	18.97
Lise	203	148.48	21.14
Ortaokul	147	150.02	19.39
Yüksek öğr.	87	150.75	25.99

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları annenin öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,981)= 4.865$, $p<.05$. Alt ölçek puanları incelendiğinde, “eşitlikçi cinsiyet rolü” puanları annenin öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,981)= 2.308$, $p<.05$. “Kadın cinsiyet rolü” puanları annenin öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,981)= 11.593$, $p<.05$. “Evlilikte cinsiyet rolü” puanları annenin öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,981)= 3.078$, $p<.05$. “Geleneksel cinsiyet rolü” puanları annenin öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,981)= 4.976$, $p<.05$.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarına ilişkin annenin öğrenim durumuna göre farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, annesi okur yazar olmayan ($\bar{X}=137.91$) ve okuryazar olan ($\bar{X}=139.40$), öğrencilerin; anneleri ilkokul ($\bar{X}=145.84$), lise ($\bar{X}=148.48$) ve ortaokul ($\bar{X}=150.02$) ve yüksek öğrenim ($\bar{X}=150.75$) mezunu olan öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha az eşitlikçidir.

j) Katılımcıların babalarının öğrenim durumuna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının babalarının öğrenim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemeler için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 16. da sunulmuştur.

Çizelge 16. Katılımcıların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Toplam	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	13598.052 403974.434 417572.487	5 980	2719.610 412.219	6.597	.000*
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	302.201 18206.266 18508.467	5 980	60.440 18.578	3.253	.006*
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	1172.929 26479.696 27652.625	5 980	234.586 27.020	8.682	.000*
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	522.498 22480.346 23002.844	5 980	104.500 22.939	4.556	.000*
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	1171.761 38614.597 39786.358	5 980	234.352 39.403	5.948	.000*
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	311.544 17535.167 17846.711	5 980	62.309 17.893	3.482	.004*

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları puanlarının betimsel istatistikleri Çizelge 17. de babanın öğrenim durumuna göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 17. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS
Okur yazar	18	124.66	17.74
İlkokul	279	144.53	19.59
Ortaokul	166	146.70	21.21
Yüksek öğr.	253	146.86	22.99
Lise	268	150.33	17.75

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,980)= 6,597$, $p<.05$. Alt ölçek puanları incelendiğinde, “eşitlikçi cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,980)= 3.253$, $p<.05$. “Kadın cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,980)= 8.682$, $p<.05$. “Evlilikte cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,980)= 4.556$, $p<.05$. “Geleneksel cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,980)= 5.948$, $p<.05$. “Erkek cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(5,980)= 3.482$, $p<.05$.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarına ilişkin babanın öğrenim durumuna göre farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, babanın öğrenim durumunun okur yazar olduğu ($\bar{X}=124.66$) öğrencilerin; babaları ilkokul ($\bar{X}=144.53$), ortaokul ($\bar{X}=146.70$) ve yüksek öğrenim ($\bar{X}=146.86$) ve lise ($\bar{X}=150.33$) mezunu olan öğrencilerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha az eşitlikçidir.

k) Katılımcıların halihazırda bir romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının halihazırda bir romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için Mann Whitney U-testi sonuçları Çizelge 18. de sunulmuştur.

Çizelge 18. Katılımcıların Halihazırda Bir Romantik İlişkisi Olma ve Olmama Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Mann Whitney U-testi Sonuçları

Ölçekler	İlişki Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplumsal Cinsiyet Top.	Var	411	530.95	218219.50	103182.500	.001*
	Yok	576	467.64	269358.50		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Var	411	517.56	212716.50	108685.500	.027*
	Yok	576	477.19	274861.50		
Kadın Cinsiyet Rolü	Var	411	530.48	218028.00	103374.000	.001*
	Yok	576	467.97	269550.00		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Var	411	509.46	209387.50	112014.500	.148
	Yok	576	482.97	278190.50		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Var	411	524.57	215600.00	105802.000	.004*
	Yok	576	472.18	271978.00		
Erkek Cinsiyet Rolü	Var	411	537.50	220914.50	100487.500	.000*
	Yok	576	462.96	266663.50		

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları bir romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, (U=103182.500), p<.05. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında romantik ilişkisi olanların puanları olmayanlara göre daha yüksektir. Puanların yükselmesi eşitlikçi toplumsal cinsiyete sahip olduğunu gösterdiğine göre, romantik ilişkisi olanların olmayanlara göre daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına sahip oldukları söylenebilir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “eşitlikçi cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları halihazırda romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, (U=108685.500), p<.05. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında romantik ilişkisi olanların puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki rolleri ve sorumlulukları eşit olarak paylaşmaları konusunda romantik ilişkisi olanlar olmayanlara göre daha eşitlikçidir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “kadın cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları bir romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, ($U=103374.000$), $p<.05$. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında romantik ilişkisi olanların puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumlulukları konusunda kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “evlilikte cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları, bir romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p >.05$).

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “geleneksel cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, ($U=105802.000$), $p<.05$. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında romantik ilişkisi olanların puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadın ve erkeğe günlük yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklar konusunda romantik ilişkisi olanlar olmayanlara göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

Alt ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, araştırmaya katılanların “erkek cinsiyet rolü” alt ölçeği puanları romantik ilişkisi olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, ($U=100487.500$), $p<.05$. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında romantik ilişkisi olanların puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplum tarafından erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklar konusunda romantik ilişkisi olanlar olmayanlara göre daha eşitlikçi tutuma sahiptir.

h) Katılımcıların yaşadıkları ilişki süresine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları

Araştırmaya katılan bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının yaşadıkları ilişki süresine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemeler için tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 19. da sunulmuştur.

Çizelge 19. Katılımcıların Yaşadıkları İlişki Süresine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanları ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplumsal Cinsiyet Toplam	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	8401.563 410450.015 418851.578	4 980	2100.391 418.827	5.015	.001*
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	150.079 18341.267 18491.346	4 980	37.520 18.716	2.005	.092
Kadın Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	1087.769 26642.474 27730.244	4 980	271.942 27.186	10.003	.000*
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	170.616 22769.875 22940.491	4 980	42.654 23.235	1.836	.120
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	558.486 39394.008 39952.493	4 980	139.621 40.198	3.473	.008*
Erkek Cinsiyet Rolü	Gruplararası Gruplarıçi Toplam	307.902 17605.932 17913.834	4 980	76.975 17.965	4.285	.002*

*p<.05

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları puanlarının betimsel istatistikleri Çizelge 20. de yaşadıkları ilişki süresine göre ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 20. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Betimsel İstatistikleri

İlişki süresi	N	$\bar{X}$	SS
Hiç olmamış	151	141.27	21.16
3-6 ay arası	107	143.54	21.20
3 aydan az	155	147.16	21.93
6ay-1yıl arası	113	147.60	19.78
1yıldan fazla	459	149.18	19.19

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları yaşadıkları ilişki süresine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,980)= 5.015$, $p<.05$. Alt ölçek puanları incelendiğinde, “kadın cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,980)=10.003$, $p<.05$. “Geleneksel cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,980)=3.475$, $p<.05$. “Erkek cinsiyet rolü” puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4,980)= 4.285$, $p<.05$.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarına ilişkin yaşadıkları ilişki süresine göre farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, hiç ilişkisi olmayan ($\bar{X}=141.27$) ve 3-6 ay arası ilişkisi olan ($\bar{X}=143.54$) öğrencilerinin; 3 aydan az ilişkisi olan ($\bar{X}=147.16$), 6ay-1yıl kadar ilişkisi olan ($\bar{X}=147.60$) ve 1 yıldan fazla ilişkisi olan ($\bar{X}=149.18$) öğrencilerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları daha az eşitlikçi olduğu söylenebilir. Uzun süreli romantik ilişkisi olan öğrenciler, görece kısa süreli romantik ilişkisi olanlara göre daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahiptir denebilir.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların anlamlı olarak farklılaştığı değişkenlere yönelik bulgulara yukarıda yer verilmiştir. Bu kısımdan sonra

toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların bu araştırmanın diğer bir konusu olan romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlarla ilişkisinin incelendiği bulgulara aşağıda yer verilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacı olarak romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeği toplam puanları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları ve toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının incelenmesi olarak belirlenmiştir.

a) Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları arasındaki ilişki

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı sonuçları Çizelge 21. de sunulmuştur.

Çizelge 21. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

	Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Toplam Puanı
Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanı	-0.412*

*p<.01

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan ilişkiler puanları arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r = -0.412$, $p < .01$. Buna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları artıkça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanlarının düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

b) Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları ile eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeği puanları arasındaki ilişki

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeği toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hesaplanan Spearman Brown Sıra Farkları korelasyon katsayısı sonuçları Çizelge 22. de sunulmuştur.

Çizelge 22. Katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

	Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Toplam Puanı
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Toplam Puanı	-0.181*
* $p < .01$	

Eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan ilişkiler puanları arasında düşük düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r = -0.181$, $p < .01$. Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanları artıkça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanlarının düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

c) Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları ile kadın cinsiyet rolü alt ölçeği puanları arasındaki ilişki

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği kadın cinsiyet rolü alt ölçeği toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı sonuçları Çizelge 23. de sunulmuştur.

Çizelge 23. Katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

	Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Toplam Puanı
Kadın Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Toplam Puanı	-0.374*

*p<.01

Kadın cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan ilişkiler puanları arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r = -0.374$, $p < .01$. Buna göre kadın cinsiyet rolü puanları artıkça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanlarının düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

d) Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları ile evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeği puanları arasındaki ilişki

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeği toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hesaplanan Spearman Brown Sıra Farkları korelasyon katsayısı sonuçları Çizelge 24. de sunulmuştur.

Çizelge 24. Katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

	Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Toplam Puanı
Evlilikte Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Toplam Puanı	-0.321*

*p<.01

Evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan ilişkiler puanları arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r = -0.321$, $p < .01$. Buna göre evlilikte cinsiyet rolü puanları arttıkça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanlarının düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

e) Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları ile geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeği puanları arasındaki ilişki

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeği toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı sonuçları Çizelge 25. de sunulmuştur.

Çizelge 25. Katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

	Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Toplam Puanı
Geleneksel Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Toplam Puanı	-0.303*

*p<.01

Geleneksel cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan ilişkiler puanları arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r = -0.303$, $p < .01$. Buna göre geleneksel cinsiyet rolü puanları artıkça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanlarının düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

f) Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları ile erkek cinsiyet rolü alt ölçeği puanları arasındaki ilişki

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği erkek cinsiyet rolü alt ölçeği toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı sonuçları Çizelge 26. de sunulmuştur.

Çizelge 26. Katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Puanları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

	Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Toplam Puanı
Erkek Cinsiyet Rolü Alt Ölçeği Toplam Puanı	-0.423*

* $p < .01$

Erkek cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan ilişkiler puanları arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r = -0.423$, $p < .01$. Buna göre erkek cinsiyet rolü puanları artıkça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanlarının düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Bulgulara genel olarak göz atıldığında; üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının pek çok değişkene

göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu değişkenler; cinsiyet, öğrenim görülen lisans programı ve fakülte/yüksekokul, mezun olunan lise türü, annenin ve babanın öğrenim durumu, halihazırda romantik ilişkinin olup olmaması ve yaşanan en uzun romantik ilişki süresidir. Bu bulgulara göre kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi tutumlara sahiptir. Matematik öğretmenliği ve Mimarlık lisans programlarında öğrenim görenler diğer programlarda öğrenim görenlere göre, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi'nde öğrenim görenler diğer fakülte/yüksekokulda öğrenim görenlere göre, genel, anadolu ve yabancı dil ağırlıklı liselerden mezun olanlar diğer liselerden mezun olanlara göre daha eşitlikçi tutumlara sahiptir. Ayrıca öğrenim düzeyi yüksek olan anne ve babaya sahip öğrenciler diğerlerine göre daha eşitlikçi tutumlara sahiptir.

Romantik ilişki değişkenlerine yönelik bulgularda ise, araştırmanın yapıldığı tarihte her hangi bir romantik ilişkisi olanlar olmayanlara göre, 1 yıldan uzun romantik ilişki yaşamış öğrenciler o zamana kadar hiç romantik ilişki olmamış öğrencilere göre daha eşitlikçi tutumlara sahiptir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları öğrencilerin yaşlarına ve büyüdükları yerleşim yerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak öğrencilerin yaşı ve büyüdükları yerleşim yerine göre, bazı alt ölçek puanları anlamlı farklılıklar göstermiştir.

Bunların yanında üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ölçeğinin eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu ilişkilere göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum puanları artarken romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar puanları azalmaktadır. Ölçeklerin ölçtüğü nitelikler göz önüne alındığında, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar geleneksel oldukça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar artmakta ya da tersine toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar eşitlikçi oldukça romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar azalmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde; araştırmanın bulguları, alanyazında konuya ilişkin yer alan çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

1. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği alt ölçek puanlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi

a) Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklar kadınların lehinedir. Tüm puan türlerinde kadınların puanları erkeklerin puanlarına göre anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarının puanları arttıkça toplumsal cinsiyete karşı tutumların eşitlikçi olma durumu da artmaktadır. Bu durumda kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuç, Türkiye gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin desteklendiği toplumlarda dezavantajlı grup olan kadınların bulundukları koşulları değiştirebilmek için daha eşitlikçi olmaları gerektiğini hissetmeleri bağlamında açıklanabilir. Çünkü egemen grup olan erkeklerin değil de ezilen grup olan kadınların daha eşitlikçi bir toplum istemesi ve sadece biyolojik

cinsiyetten kaynaklı düşük statüyü kabul etmeyen kadınların içlerinde bulundukları toplum ve koşullar konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olması beklenir bir durumdur. Türkiye’de ve yurtdışından yapılmış pek çok araştırma da bu araştırmaya paralel bulgulara rastlanmaktadır. Bu araştırmalara göre, kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi, erkekler de kadınlara göre daha geleneksel tutumlara ve düşüncelere sahiptir (Arıcı, 2011; Frieze ve diğerleri, 2003; Güvenç, 1996b; Kabasakal ve Girli, 2012; Molina, 2000; Vefikuluçay ve diğerleri, 2007).

Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin alt boyutlarının ölçtüğü özelliklere bakılacak olursa, yine bu araştırma bulgusunu destekleyen sonuçlara rastlanmaktadır (Vefikuluçay ve diğerleri, 2007). Ancak Baykal (1991)’in kadınların cinsiyet rolü kalıp yargılarının erkeklere göre daha geleneksel olduğu konusunda bulduğu sonuç bu araştırma sonucu ile uyuşmamaktadır. Baykal’ın çalışmasının daha eski yıllarda yapılmış olması ve bu 20 yıl içerisinde kadınların eğitim alma oranlarının artması, iş yaşamına ve toplumsal hayata daha fazla katılıyor olmaları aynı zamanda kadın çalışmaları alanın ve konu ile çalışan sivil toplum kuruluşlarının artması, bu alanlarda da daha çok kadınların yer alması gibi gelişmeler, zaman içerisinde kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olmalarını sağlamış olabilir.

Genel anlamda araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, bu araştırmada ortaya çıkan bulgunun birçok çalışma tarafından desteklendiği görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda cinsiyetler arası bir farktan söz edilebileceği ve kadınların çoğunun erkeklere oranla daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahip oldukları söylenebilir.

b) Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Sadece kadın cinsiyet rolü alt ölçeği yaşa göre anlamlı olarak farklılık göstermektedir. Buna göre 18-21 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinin kadın cinsiyet rolü alt ölçeği puanları, 22-25 yaş aralığındaki öğrencilerin kadın cinsiyet rolü alt ölçeği puanlarına göre anlamlı olarak düşüktür. Bu sonuca göre toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumluluklar konusunda yaşı büyük olanların küçük olanlara göre daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları söylenebilir. Bu sonuç, yaşı ilerlemesi ve üniversite eğitimi sayesinde farkındalık düzeyinin artması ile kadınların rolleri ve sorumluluklarına ilişkin tutumların değişmiş olmasından kaynaklı olabilir.

Konu ile ilgili olarak alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, bu sonuçla paralel çalışmalar olmasına karşın, benzer sonuçların elde edilmediği çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin; Başar (2012), toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların yaşa göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini; Arıcı (2011) ise, üniversite öğrencilerin yaşları arttıkça rollerin geleneksel olarak algılanması boyutunda bir farklılık yok iken, rollerin eşitlikçi olarak algılanma düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Zeyneloğlu (2008) ve Baykal (1991) çalışmalarında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların ve kalıp yargıların yaşa göre anlamlı fark göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Diğer bir bulgu olan toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puanının, eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puan türlerinin yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmamasını da tartışmak gereklidir. Eğitimin, özellikle de üniversitelerde verilen eğitimin bireylerde ve toplumlarda olumlu değişikliklere yol açması beklenmektedir. Ancak üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının yaşa göre anlamlı farklılıklar göstermemesi, başka bir deyişle eğitim süreci boyunca toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel

tutumlara sahip öğrencilerde bir değişiklik meydana getirmemesi yukarıdaki değinilen beklentiyi karşılamamaktadır. Bu durum çocukluktan beri gelişen toplumsal cinsiyet inanç ve tutumların, içinde bulunduğumuz toplumda üniversite eğitiminin bile değiştirmeyeceği kadar dayanıklı olduğu ve bu tutumların üniversite ortamlarında da pekiştirilmesi ile açıklanabilir (Baykal, 1991). Üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile yaşlarının ilişkisi tam olarak belirlenemese de Türkiye’de genelde öğrenciler en az 17 yaşlarında üniversiteye başlamakta ve yaklaşık olarak 25 yaşlarında mezun olmaktadır. Bu durumla birlikte sınıf düzeyi arttıkça yaşın da artacağı düşünüldüğünde, üniversite eğitiminin öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve davranışlarında eşitlikçi bir değişime yol açmadığı söylenebilir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri’nde Brynat (2003)’ın boylamsal araştırmasına göre öğrencilerin üniversite eğitimi ile toplumsal cinsiyetle ilgili geleneksel görüşlerin azaldığı görülmektedir. Bu sonuçların farklılığı, Brynat (2003)’ın çalışmasının boylamsal oluşu, Amerika ile Türkiye arasındaki hem kültürel farklılıklardan hem de eğitim sistemlerinin farklı oluşundan kaynaklı olabilir. Üniversite eğitiminin toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki kalıp yargı ve tutumları değiştirip değiştirmediğini açıklamak için Türkiye’de de farklı üniversitelerde ve lisans alanlarında yapılacak olan boylamsal başka araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu sayede Türkiye’deki üniversite eğitiminin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları değiştirip değiştirmediği açıklanabilir.

c) Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri lisans programı, fakülte ve yüksekokula göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları öğrencilerin öğrenim gördükleri lisans programına, fakülte ve yüksekokulla göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği öğrencileri toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden en az puanı alan

gruptur. Sırasıyla Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Turizm ve Otel İşletmeciliği ve İşletme lisans programların da öğrenim gören öğrencilerin de toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puanları diğer lisans programlarında öğrenim görenlere göre düşüktür. Mimarlık lisans programı öğrencileri ise en yüksek puana sahiptir. Matematik Öğretmenliği öğrencileri ise mimarlık öğrencilerini takip etmektedir. Sonuç olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Turizm ve Otel İşletmeciliği ve İşletme lisans programlarında öğrenim gören öğrenciler mimarlık ve matematik öğretmenliği öğrencilerine göre daha geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahiptir.

Fakülte ve yüksekokullara göre bakıldığında, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri anlamlı olarak Sağlık Yüksekokulu, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Mühendislik Mimarlık Fakültesi öğrencilerine göre toplumsal cinsiyet rol tutumlarında daha gelenekçidir. Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu öğrencileri en gelenekçi tutumlara sahip grupken, Mühendislik Mimarlık Fakültesi öğrencileri toplumsal cinsiyet rol tutumları en eşitlikçi olan gruptur, ayrıca Eğitim Fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarının diğer fakülte ve yüksekokul öğrencilerine göre orta düzeyde olduğu söylenebilir. Bu bulgular, lisans programları, fakülte ve yüksekokullar arasındaki eğitimin gerektirdiği özellikler, verilen eğitimin türü ve niteliği gibi farklardan ve aynı lisans programlarında öğrenim gören öğrencilerin çoğunlukla benzer sosyo-demografik özellikler göstermelerinden kaynaklanıyor olabilir. Konu ile ilgili olarak alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında bu çalışma ile paralellik gösteren çalışmalara rastlanmaktadır (Yaşar, 2011).

Ayrıca Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ve Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu öğrencilerinin Mimarlık Lisans Programı ve Mühendislik Mimarlık Fakültesi öğrencilerine göre daha geleneksel tutumlara sahip olmaları, sayısal alanlarda öğrenim gören öğrencilerin sözel alanlarda öğrenim gören öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rol tutumlarının eşitlikçi olduğu sonucuna ulaştırabilir. Ancak bunun için sözel, sayısal ve sağlık

alanlarında öğrenim gören öğrencilerle başka karşılaştırma çalışmalarının yapılması gereklidir.

d) Üniversite öğrencilerinin mezun oldukları lise türüne göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuç genel, anadolu, yabancı dil ağırlıklı ve özel liselerin lehinedir. İmam hatip ve meslek liselerinden mezun öğrenciler diğer liselerden mezun olmuş öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha fazla geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahiptir. Bu durum benzer sosyo-demografik özelliklere sahip öğrencilerin bu liseleri tercih etmeleri ve bu liselerde verilen eğitimin niteliği ile ilgili olabilir. Akşit ve Coşkun (2004) çalışmalarında imam-hatip liseleri ve diğer liselerin sosyo-demografik özelliklerini karşılaştırmış ve bunun sonucunda imam-hatip lisesi öğrencilerinin anne ve baba eğitim durumlarının, babalarının meslek statülerinin diğer liselerdeki öğrencilere göre daha düşük olduğunu saptamışlardır. Bu gibi özellikler benzer aile ve çevrelerden gelen bireylerin benzer okul kültürü oluşturduğu bağlamında açıklanabilir.

Ayrıca lise ya da üniversite eğitimi ile okullar sadece bilişsel değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal anlamda da bireyleri etkilemektedir (Stromquist, 2010). Buna göre, zaten geleneksel rollerin olumlandığı çevrelerden gelen öğrenciler benzer okullar seçerek bu kültürlerini orada da inşa etmeye devam ediyor ya da cinsiyetlere yönelik duygu ve tutumları o okullarda kazanıyor olabilirler. Konu ile ilgili olarak alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, bu çalışmayı destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Başar (2012) ve Yaşar (2011), çalışmalarında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların mezun olunan lise türüne göre anlamlı olarak farklılaştığını bulmuşlardır. Akşit ve Coşkun (2004) ise imam-hatip

lisesi ve diğer liselerdeki öğrenim gören öğrencilerin kadın sorununa yaklaşımlarını incelemişler ve imam-hatip lisesi öğrencilerinin muhafazakar/dinsel yaklaşımları diğerlerinden daha çok ifade ettiklerini saptamışlardır. Buna göre, toplumsal cinsiyete yönelik geleneksel tutumlarda dini öğelerin varlığı önemlidir denebilir. Ancak Zeyneloğlu (2008), çalışmasında mezun olunan lise türünün anlamlı bir farklılığa yol açmadığını göstermiştir. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, mezun olunan lisenin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar konusunda anlamlı farklılığa yol açtığı sonucuna ulaştıran araştırmalar olmasına karşın mezun olunan lise türünün anlamlı bir farklılığa yol açmadığına yönelik bulguların da varlığı bu konuda başka karşılaştırma çalışmalarının yapılmasını gerekli kılmaktadır.

e) Üniversite öğrencilerinin büyüdüğü yerleşim yerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları öğrencilerin büyüdüğü yerleşim yerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna karşın; ölçeğin kadın cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları öğrencilerin büyüdüğü yerleşim yerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre; toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumluluklar ve kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklar konusundaki tutumlar köyde büyüyen öğrencilerin aleyhinedir. Köyde büyüyen öğrencilerin tutumları ilçe, şehir ve büyükşehirde büyüyenlere göre anlamlı şekilde daha gelenekseldir. Büyükşehirde büyüyenler ise daha eşitlikçi tutumlara sahiptir denebilir. Bu durum küçük yerleşim yerlerinde kadına ve erkeğe yüklenen geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin varlığı ile açıklanabileceği gibi bireylerin farklı değişkenlerden (anne-baba öğrenim durumu ve mesleği, sosyo-ekonomik düzey, eğitime ulaşma gibi) etkilenmesinden de kaynaklanıyor olabilir.

Konu ile ilgili olarak alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, Zeyneloğlu (2008) öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol tutumlarında ilkokulu bitirinceye kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin önemli etkisi olmadığını göstermesi bu çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Çünkü bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puanları öğrencilerin büyüdüğü yerleşim yerine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, kadına yüklenen roller ve günlük yaşamda kadın ve erkeğe yüklenen roller konusunda köyde yaşayanların aleyhinde olan sonuç ise, küçük yerleşim yerlerindeki kadın ve erkeğin rollerine ilişkin geleneksel bakış açısından (özellikle ev işlerini kadının görevi olması) ve bireylerin bu yerleşim yerlerindeki kültüre uyum sağlamış olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

f) Üniversite öğrencilerinin annelerinin ve babalarının öğrenim durumuna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek cinsiyet rolü alt ölçeği dışında diğer puan türleri de annenin öğrenim durumuna bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre anneleri okumaz yazmaz ve okuryazar olan öğrenciler, erkek cinsiyet rolü dışında, anneleri daha yüksek öğrenim düzeyine sahip öğrencilere göre anlamlı şekilde daha geleneksel tutumlara sahiptir. Aynı şekilde babaları okuryazar olanlar daha yüksek öğrenimli babalara sahip olanlara göre daha geleneksel tutumlara sahiptir. Annesi ve babası yüksek öğrenim mezunu olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol tutumları diğerlerine göre daha eşitlikçidir. Bu durum anne ve babanın eğitim düzeyinin yükselmesi ile bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olmasını sağlamasından ve eğitimin etkisiyle kadın ve erkek rollerine daha eşitlikçi bakılıyor olmasından, böylece kadınların çalışma yaşamına daha çok katılmalarından kaynaklanıyor olabilir. Konu ile

ilgili olarak alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, Başar (2012), Arıcı (2011) ve Baykal (1991)'in çalışmaları, bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Anne ve babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında azalma görülmektedir (Baykal, 1991). Buna karşın Zeyneloğlu (2008)'nin çalışmasına göre, anne ve babanın eğitim düzeyi toplumsal cinsiyet rol tutumlarını etkilememektedir.

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, bu araştırma ile paralellik göstermeyen çalışmalar olmasına karşın, pek çok araştırmancının bu araştırma sonuçlarını desteklediği görülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın başka bir bulgusu olan çalışma grubundaki öğrencilerin annelerinin %4.7 okumaz-yazmaz, %4.7 okur-yazar olmasına karşın öğrencilerin babalarının sadece %0.2 sinin okumaz-yazmaz ve %1.8'inin okur-yazar olması; aynı zamanda annelerin sadece %8.8 i yüksek öğrenim mezunu iken babalarda bu oranın %25.5 olması ile Türkiye'de kadınların eğitime katılma oranları dikkate alındığında bu sonuç kadın cinsiyet rollerine ilişkin tutumların gelenekselliğine ilişkin bir gösterge olmaktadır. Çünkü modern çalışmalar kadınlara karşı tutumların artık daha pozitif olduğunu gösterse de halen kadınların geleneksel rolünü pekiştiren uygulamalar ve bakış açıları devam etmektedir (Eagly, 1994). Bunun yanında geçmişe göre kadınların eğitim hakkına ulaşım oranları artmıştır ancak devletler eğitim hizmetini yaygınlaştırarak toplumsal cinsiyet konularının iyileştirmeye çalışsa da toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilgi eğitim programlarına dahil edilmemekte ve bu nedenlerle hala kız çocuklarını okula göndermek istemeyen bireyler bulunmaktadır (Stromquist, 2010).

g) Üniversite öğrencilerinin halihazırda bir romantik ilişkisinin olup olmama durumuna ve yaşadıkları en uzun romantik ilişkinin süresine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanlarının ve alt ölçek puanlarının incelenmesi

Araştırmancının sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek

cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları öğrencilerin araştırmanın yapıldığı tarihte romantik bir ilişkilerinin var olup olmasına göre, anlamlı olarak farklılık göstermektedir. Ancak evlilikte cinsiyet rolü alt ölçeğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Buna göre romantik ilişkisi olanlar olmayanlara göre anlamlı olarak daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahiptir. Ancak toplum tarafından kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklarla ilgili tutumlarda romantik ilişki olup olmama durumuna göre bir farklılaşma görülmemektedir. Ayrıca yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre tutumlar arasında farklılık olup olmadığına bakıldığında, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü alt ölçekleri puanları anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre, 1 yıldan uzun ilişkisi olmuş öğrenciler hiç romantik ilişkisi olmayan ya da kısa süreli ilişkisi olanlara göre daha eşitlikçi tutumlara sahiptirler. Bu durum, romantik ilişkisi olan ve uzun süre romantik ilişki yaşayan bireylerin karşı cinsiyetle etkileşimlerinde farklı kadınsı ve erkeksi davranışları deneyerek ve sergileyerek, kültürel bağlama bağlı olarak ilişkilerini sürdürebilmek için eşitlikçi roller konusunda daha fazla farkındalık sahibi olmaları bağlamında açıklanabilir.

Konu ile ilgili olarak alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, bu çalışmanın sonuçlarıyla paralellik gösteren çalışmalar olmamasına karşın romantik ilişki içerisinde erkeğin kadına göre daha çok erkeksi (geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin erkekten beklediği daha etkin roller) davranışlarda bulunduğu yönelik çalışmalara rastlanmaktadır (DeLucia-Waack ve diğerleri, 2001). Ayrıca Sakallı ve Curun (2001) çalışmalarında, kadın üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerde erkeğin daha girişken olması konusundaki kalıp yargılarda, erkek öğrencilerin ise romantik ilişkide erkeğin baskın kadının kabul edici olmasına ilişkin kalıp yargılarda hem fikir oldukları görülmüştür. Bu sonuçlar, erkek cinsiyet rolü alt ölçeğinde anlamlı fark bulunması ile de paralellilik göstermektedir. Çünkü toplum tarafından erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklar romantik ilişkilerde çiftler için istenen özellikler olabilirler. Ayrıca üniversite öğrencilerinin yaşlarının görece küçük olması ve eğitimlerinin devam etmesinden dolayı evliliğin yakın zamanda

düşünülmemesi, evlilik yaşamında kadın ve erkeğe yüklenen sorumluluk ve roller konusunda belirgin farkın çıkmamasını açıklayabilir.

Romantik ilişkisi olanlar ve uzun süre romantik ilişki yaşamış bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olması aşağıdaki kısımda yer verilen bu araştırmanın başka bulguları ile de açıklanabilir. Buna göre; romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlarla toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların arasındaki orta düzeydeki ilişki romantik ilişkiler üzerindeki toplumsal cinsiyetin etkisini ortaya koymuştur. Buradan yola çıkarak, geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahip bireylerin ilişki kurma ve sürdürmede sorun yaşadıkları ya da ilişkilerine yönelik akıldışı inançlara daha fazla sahip oldukları yorumlarına gidilebilir.

2. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puan ve alt ölçek puanlarının romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeği puanlarına göre incelenmesi

a) Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum toplam puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Ölçeklerin ölçtüğü nitelikler göz önüne alındığında, ortaya konan bu ilişki ile geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahip olmanın, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlara sahip olma olasılığını artırdığı ya da eşitlikçi toplumsal cinsiyet tutumlarının romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlara sahip olma olasılığını azalttığı söylenebilir. Benzer şekilde, ilişkilerde akılcı olmayan inançların artması, geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarının sergilenme olasılığını da artırabilir. Bu durum karşı cinsiyetten beklenen roller ve sorumlulukların romantik ilişkiye yönelik inançları da etkilediği bağlamında yorumlanabilir. Sakallı ve Curun (2001)'un çalışmalarında da romantik ilişkilere yönelik kalıp yargıların kadının

kabul edici, erkeğin ise girişken davranışlar sergilemelerine yönelik olduğu görülmüştür. Romantik ilişkiler için en önemli etmenlerden biri olan ilişkiye yönelik inançların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisi olduğu sonucu başka araştırmalarla da desteklenmektedir. Örneğin; Coleman ve Ganong (1992), üniversite öğrencilerinin gelecekteki eşlerinden ve kendilerinden beklentilerini araştırdıkları çalışmada akılcı olmayan inançlar ve toplumsal cinsiyet rolü arasındaki ilişkiyi incelemişler ve akılcı olmayan ilişki inançları ile toplumsal cinsiyet rolü arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulmuşlardır.

DeLucia-Waack ve diğerleri (2001) ise, yaptıkları çalışmada toplumsal cinsiyetle, kadının erkeğin romantik ilişki davranışları arasında önemli bir ilişki bulunmasa da, erkeksi davranışlarla romantik ilişki davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca buna göre, kadınlar hem erkeksi hem de kadınsı davranışlar göstermesine karşın erkeklerin erkeksi davranış dağarcıkları daha geniştir ve erkeksi rolleri erkekler kadınlara göre anlamlı olarak fazla göstermektedir. Atak ve Eryılmaz (2011), androjen ve erkeksi toplumsal cinsiyet rollerine sahip olan katılımcıların kadınsı ve belirsiz toplumsal cinsiyet rollerine sahip olanlara göre romantik yakınlığı daha rahat başlattıklarını saptamıştır. Romantik yakınlığı başlatmada erkek olmak, erkeksi ve androjen toplumsal cinsiyet rollerine sahip olmak önemli görülmektedir.

Ayrıca pek çok kuramcı ve araştırmacı toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların ve tutumların, yakın ilişkileri etkilediği konusunda hemfikirdir (Hendrick, 2009). Çünkü yalnızlık ile akılcı olmayan inançlara sahip olma arasında da anlamlı ilişkiler bulunmaktadır ve yalnızlık düzeyi düştükçe ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtma düzeyinin önemli bir biçimde azaldığı bilinmektedir (Turan, 2010; Young, 1982). Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri iyi-oluşu anlamada önemlidir çünkü androjen öğrencilerin diğerlerine göre iyi-oluşu daha yüksektir. Bu durumun; androjenlerin, daha eşitlikçi tutumlarla etkili ilişki becerileri ile olumlu ilişkiler kurması ile açıklanabileceğine ilişkin yorumlar bulunmaktadır (September ve diğerleri, 2001).

Sonuç olarak; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını etkilediği göz önüne alındığında, bilişsel

çarpıtma ya da akılcı olmayan inançların da toplumsal cinsiyetten etkilendiği yargısına varılabilir, böylece romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançların toplumsal cinsiyet tutumları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Buradan hareketle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar yoluyla romantik ilişkileri etkilediği ve geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahip bireylerin romantik ilişkilerinde akılcı olmayan inançlar geliştirme olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu nedenle halihazırda romantik ilişkisi olmayan ya da uzun romantik ilişki yaşamamış bireyler diğerlerine göre daha geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahip olabilirler.

b) Üniversite öğrencilerinin eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel ve erkek cinsiyet rolü alt ölçeği puanları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının incelenmesi

Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü alt ölçeği puanı ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki görülmekte iken; kadın, evlilikte, geleneksel ve erkek cinsiyet rolü alt ölçeklerinde yine negatif yönde ancak orta düzeyde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Bu durumda kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki rolleri ve sorumlulukları eşit olarak paylaşmaları, kadınlara ve erkeklere yüklenen rol ve sorumluluklar, kadın ve erkeğe evlilikte yüklenen rol ve sorumluluklar hakkındaki toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların geleneksel olması, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları arttıracak ya da tersi anlamına gelmektedir. Buna göre, toplumsal cinsiyet; romantik ilişkileri, eş adayı olarak görülen bireylerin birbirlerinden beklentilerini, düşünce ve tutumlarını etkilemekte olduğu, kadınlar ve erkekler arasında farklı etkileşimlerin de bunu pekiştirebileceği bağlamında açıklanabilir. Alanyazında bu araştırma bulgusuyla paralellik gösteren araştırma bulgularına rastlanmaktadır. Felmlee (1994), yaptığı çalışmada, romantik ilişki yaşayan bireylerde, kadın ve erkek arasındaki ilişkideki gücün dengesinin nasıl olduğunu araştırmış ve geleneksel toplumsal

cinsiyet rollerine daha az bağılı olanların ilişkilerindeki gücün eşit dağıldığını göstermiştir. Bir başka çalışmada eşitlikçi ailelerde kadının ve erkeğin eşit olarak bağımsız oldukları ancak bu durumun batı kültürlerinde, Avustralya’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde görüldüğü, buna karşın Hindistan ve Türkiye’de geleneksel ataerkil kültürler olarak bağımsızlığın düşük olduğu, bu ailelerde de erkeğin baskın olduğu ve belirlenen bağımsızlık düzeyinin ilişkileri etkilediği belirtilmiştir (Helgeson, 2008). Yapılan bu çalışma da Türkiye’deki ataerkil geleneğin ortaya çıkardığı toplumsal cinsiyet rollerinin etkileri ortaya konmuştur.

Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinin bitmesinin sebebini araştıran bir başka çalışmada, kadınların erkeklere göre; özerkliğin düşük olması, birbirine açık olmama ve erkekle eşit olmama konularını ayrılık nedeni olarak daha çok belirttikleri görülmüştür. Erkekler dışarıda geçirilen etkinliklerde bağımsız olduklarını belirtirken, kadınların bu durumu belirsizdir ve onlar ilişkilerinde daha çok özerklik istemektedirler (Helgeson, 2008). Bu çalışma sonuçları ile eşitlikçi cinsiyet rolü ile akılcı olmayan romantik ilişki inançları arasındaki ilişki açıklanabilir. Çünkü ayrılık sebebi olarak kadınların özerk olmayı ve eşit olmayı vurgulamaları, toplumun günlük yaşamda kadın ve erkekten beklediği rollerde eşit olmanın istenmesinin kadınların ilişkilerini etkilediği sonucuna ulaştırabilir.

Antill, Cotton ve Tindale (1983), Avustralya’da evli çiftlerle yaptıkları çalışmada, erkek eşitlikçiliğinin kadınsılıkla, kadın eşitlikçiliğinin ise erkeksilikle ilişkili olduğunu, eşitlikçi erkeğin geleneksel erkeklere göre daha çok kadınsı görevler aldığı ve ev işlerini daha çok yaptığı, eşitlikçi kadınların ise daha çok erkeksi görevler aldığı ve kadınsı görevleri az yaptığını göstermiştir. Önemli bir bulgu olarak, erkeklerin eşitlikçi olması ile eşlerinin evlilik mutluluğunun arasında anlamlı bir ilişki olduğu, buna karşın erkeğin geleneksel, kadının eşitlikçi görüşe sahip olması, evlilik mutluluğunun ve evlilikten alınan doyumun düşmesi ile ilişkili bulunmuştur. Buna göre, evlilik yaşamında geleneksel ve eşitlikçi tutuma sahip olmanın, ilişki mutluluğunu etkilediği sonucunun ortaya konması önemlidir. Çünkü evlilik yaşamında toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen roller ile akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının ilişkisinin

beklenen bir sonuç olduğu gösterilmiştir. “Erkek evin reisidir” gibi bir geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargısının oluşturduğu tutumlar, hem kadının hem de erkeğin romantik ilişkisini etkileyecek, romantik eşten beklenenleri, romantik ilişkiler hakkındaki inançları ve dolayısıyla ilişkiden elde edilen doyumunu da etkileyecek anlamına gelebilir. Evlilik cinsiyet rolü alt ölçeği ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların ilişkisi yine bu araştırma bulgusu ile açıklanabilir. Çünkü geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenen romantik ilişkilere karşı geliştirilmiş inançların, eşlerin mutluluğunun ve ilişki doyumunun düşmesine neden olması beklenen bir sonuçtur.

Eryılmaz ve Ercan (2010a) çalışmalarında ortaya koydukları, erkek beliren yetişkinlerin kadın beliren yetişkinlere göre, romantik yakınlığı başlatma belirleyicilerinden olan davranışsal yakınlığı, romantik sözelleştirmeyi, duygusal ve bilişsel yakınlığı daha çok kullandıkları ve kadınlara göre romantik yakınlığı daha rahat başlattıkları sonucu da bu araştırma bulgusu ile paralellik göstermektedir. Özellikle kadın ve erkeğe yüklenen roller ve sorumlulukları ölçen kadın cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü boyutları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi açıklayabilir. Çünkü kadının yakınlık başlatma tepkilerini daha çok kullanmasına karşın erkeğin ilişkiyi başlatmada kadınlara göre daha rahat olduğu sonucu, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların etkisiyle romantik ilişkiyi başlatmaya yönelik akılcı olmayan inançlar oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir.

Toplumsal cinsiyetin romantik ilişkiye bu etkilerinden biri de ilişkiler hakkında geliştirilen “romantik ilişkilerin erkeklerin kontrolü altında olması” gibi akılcı olmayan inançların oluşmasıdır (Abowitz ve diğerleri, 2009). Ayrıca Büyükşahin (2001)’nin yaptığı çalışmada, romantik ilişkisi olmayanların duygusal yalnızlığı daha fazla hissetmekte olduğu ve bu durumun toplumsal cinsiyet, bağlanma stilleri, yalnızlık, stres belirtileri ve stresle başa çıkma tarzları üzerinde anlamlı etkisi olduğu bulunmuştur. Bu nedenlerle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkilerin bireyler için önemli olduğu söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen sonuçlara ve sonuçlara bağlı olarak önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda ulaşılan sonuçlara göre; araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları; cinsiyete, öğrenim görülen lisans programı ve fakülte/yüksekokula, mezun olunan lise türüne, annenin ve babanın öğrenim durumuna, hali hazırda romantik ilişkinin olup olmaması durumuna ve yaşanan en uzun romantik ilişki süresine göre anlamlı farklılıklar gösterirken; yaşa, büyüdükleri yerleşim yerine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların alt boyutlarına bakıldığında; eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rolü alt boyutları cinsiyete, öğrenim görülen lisans programı, fakülte ve yüksekokula, mezun olunan lise türüne, babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Yaşa göre ise, sadece kadın cinsiyet rolü anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Öğrencilerin büyüdükleri yerleşim yerine göre ise, kadın ve geleneksel cinsiyet rolü anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Annenin öğrenim durumuna göre ise, erkek cinsiyet rolünde anlamlı farklılıklar görülmezken, eşitlikçi, kadın, evlilikte ve geleneksel cinsiyet rolü alt boyutları anlamlı olarak

farklılaşmaktadır. Romantik ilişkinin var olup olmaması durumuna göre ise, evlilik cinsiyet rolünde anlamlı farklılıklar görülmezken, eşitlikçi, kadın, geleneksel ve erkek cinsiyet rolü alt boyutları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Son olarak; yaşanan en uzun ilişki süresine göre, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bunun yanında yaşanan en uzun ilişki süresine göre kadın, geleneksel ve erkek cinsiyet rolü boyutlarında da anlamlı farklılıklar görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda ulaşılan sonuçlara göre; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki vardır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının alt boyutları olan; kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rolü boyutları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında yine orta düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler varken, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ile eşitlikçi cinsiyet rolü boyutu arasında düşük düzeyde yine negatif yönde ilişki bulunmaktadır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre, aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Toplumsal cinsiyet rollerini anlama ve etkilerini açıklamaya dönük araştırmalar, akademik çalışmalar yapılmalı ancak bunların sonuçları orta ve uzun vadeli plan ve programlarda kullanılmalıdır. Özellikle bu programlarda, toplumsal cinsiyetin üniversite öğrencilerinin yaşamlarındaki olumsuz etkilerini azaltmak için lise öğrencileri hedefe alınabilir. Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri içerisinde yer alan önleyici rehberlik çalışmaları, her iki cinsiyetinde daha eşitlikçi tutumlar oluşturmaları için kullanılabilir.
- Toplumsal cinsiyet rollerinin, hem kadınların hem de erkeklerin yaşamlarını olumsuz etkilemesi nedeniyle, buna yönelik var olan geleneksel bakış açısının değiştirilip daha eşitlikçi bir hale getirilmesi için, üniversitelerin lisans programlarına, öncelikle de toplumsal cinsiyet

rollerinin tohumlarının atıldığı çağda olan çocukların öğretmenlerini yetiştiren eğitim fakültelerinin ders programlarına toplumsal cinsiyet konulu derslerin eklenmesi, üniversite öğrencileri için seminerlerin yapılması ve eğitimlerin verilmesi, ayrıca, topluluk ve kulüplerin oluşturulması sağlanabilir.

- Anne ve babanın eğitim düzeyinin yükselmesi bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olmasını sağlandığına ilişkin sonuç göz önüne alındığında, anne ve babaların toplumsal cinsiyet farkındalıklarını artırmak amacıyla; tüm eğitim kademeleri için Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık hizmetleri kapsamında, toplumsal cinsiyet ile ilgili olarak, öğrencilerin ailelerine dönük seminer programlarının yapılması düşünülebilir.
- Beliren yetişkinlik dönemindeki yakınlık ihtiyacının önemi göz önüne alındığında, akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının belirlenmesi ve değiştirilmesi, aynı zamanda onların sağlıklı ve doyurucu ilişki kurmalarının sağlanması için sosyal becerilere ve iletişim becerilerine yönelik çeşitli eğitimler verilebilir. Konu ile ilgili deneysel başka çalışmalar yapılabilir.
- Toplumsal cinsiyet ve romantik ilişkileri açıklayan hem nicel hem nitel başka çalışmalar yapılabilir. Özellikle bireylerin görüşlerinin değerlendirildiği nitel çalışmaların yapılması nicel verilerin desteklenmesi ya da toplumsal cinsiyet ve romantik ilişkileri farklı boyutlarda açıklamak için yararlı olabilir.
- Bu araştırmada bir sınırlılık olarak farklı cinsel yönelimlerden bireylere ulaşılamamıştır. Bu nedenle, cinsel yönelim dikkate alınarak LGBT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans) bireylerin romantik ilişkilerine yönelik başka araştırmalar yapılabilir.
- Son olarak; toplumsal cinsiyet ve romantik ilişkiler ile ilgili betimsel ve boylamsal başka çalışmalar kültürler arası farkların belirgin olduğu gruplarla yürütülebilir.

KAYNAKÇA

Abowitz, D. A., Knox, D., Zusman, M. and McNeely, A. (2009). Beliefs about Romantic Relationships: Gender Differences among Undergraduates. *College Student Journal*. 43 (2), 276-284.

Adler, A. (2011). *Bireysel Psikoloji*. (Çev. A. Kılıçoğlu). İstanbul: SAY Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1918).

Adler, A. (2004). *Yaşamın Anlamı ve Amacı*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: SAY Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1933).

Akşit, B. ve Coşkun, M. K. (2004) Türkiye'nin Modernleşmesi Bağlamında İmam-Hatip Okulları. (Ed. Aktay, Y.) *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık*. 6 (1), 394-410. İstanbul: İletişim Yayınları.

Altıntaş, E. ve Gültekin, M. (2005). *Psikolojik Danışma Kuramları*. İstanbul: Aktüel Yayınları.

Antill, C. K., Cotton, S. and Tindale, S. (1983). Egalitarian or Traditional: Correlates of the Perception of an Ideal Marriage. *Australian Journal of Psychology*. 35 (2), 245-257.

- Arıcı, F. (2011). *Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar ve Psikolojik İyi Oluş*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens through the Twenties. *American Psychologist*. 55, 469-480.
- Aşılı, G. (2001). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Roller ve Ego Durumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydoğdu, İ. (2010). *Romantik İlişkilerin Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Basow, S. (1986). *Gender Stereotypes Traditions and Alternatives*. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Başar, F. (2012). *Türkiye'deki Hemşirelik Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayhan, P. ve Işıtan, S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. *Aile ve Toplum Dergisi*. 20 (5), 33-44.
- Baykal, S. (1991). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Roller ile İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 1 (2), 66-75.

- Bem, S. L. (1983). Gender Schema Theory and Its' Implications for Child Development: Raising Gender - A schematic Children in a Gender-Schematic Society. *Journal of Women in Culture and Society*. 8 (4), 598-616.
- Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. *Psychological Review*. 88 (4), 354-364.
- Beştav, G. F. (2007). *Romantik İlişki Doyumu ile Cinsiyet, Bağlanma Stilleri, Rasyonel Olmayan İnançlar ve Aşka İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bora, A. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Toplumsal Cinsiyet Rehberi*. Ankara : Odak Ofset Matbaacılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PegemA Akademi Yayıncılık.
- Büyükşahin, A. (2001). *Yakın İlişki Kuran ve Kurmayan Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Sosyal Psikolojik Etkenler Yönünden Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Büyükşahin, A. (2006). *Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyükşahin, A. ve Bilecen, N. T. (2007). Yakın İlişkilerde Çok Boyutlu Başa Çıkma Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 47 (2), 129-145.
- Büyükşahin, A. (2007). Yakın İlişkilerde Bağlanım: Bilişsel ve Davranışsal Olarak İlişkiyi Sürdürme Mekanizmaları. *Türk Psikoloji Yazıları*. 10 (19), 55-75.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. Sarıoğlu, E. D. İ.), İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 2004).
- Burr, V. (1999). *Gender and Social Psychology*. London: Routledge Publications.
- Buss, D. M. and Barnes, M. (1986). Preferences in Human Mate Selection. *Journal of Personality and Social Psychology*. 50 (3), 559-570.
- Bussey, K. and Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation. *Psychological Review*. 106 (4), 676-713.
- Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. (Çev. B. Ertür). İstanbul: Metis Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 1999).

- Brown, J. A. C. (1964). *Freud and the Post-Freudians*. London: Penguin Books.
- Brenner, C. (1998). *Psikanaliz Temel Kavramlar*. (Çev. I. Savaşır ve Y. Savaşır). Ankara: HYB Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 1974).
- Bryant, A. N. (2003). Changes in Attitudes toward Women's Roles: Predicting Gender-Role Traditionalism among College Students. *Sex Roles*. 48 (3/4), 131-142.
- Ganong, L. H. and Coleman, M. (1992). Gender Differences in Expectations of Self and Future Partner. *Journal of Family Issues*. 13 (1), 55-64.
- Connell, R. (2009). *Gender in World Perspective*. Malden: Polity Press.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 2005).
- Crawford, M. ve Unger, R. (2004). *Women and Gender a Feminist Psychology*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S. ve Çok, F. (2012). Ahlak Gelişimine Klasik ve Yeni Kuramsal Yaklaşımlar - Classical and Contemporary Approaches for Moral Development. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12 (2), 1211-1225.

- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DeLucia-Waack, J. L., Gerrity, D. A., Taub, J. T. and Baldo, T. D. (2001). Gender, Gender Role Identity, and Type of Relationships As Predictors of Relationship Behaviour and Beliefs in College Students. *Journal of College Counselling*. 4, 32-48.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*. 44 (51), 12-27.
- Demirtaş, A. (2004). Yakın ilişkiler ve Toplumsal Cinsiyet. *Türk Psikoloji Bülteni Özel Gündem Aşkın Psikolojisi*. 10 (32).
- Deutsch, H. (1986). Psikoseksüel Gelişim Evreleri. (Çev. B. Onur). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 19 (1), 225-237. (Orijinal eserin yayım tarihi 1972).
- Downing, V. L. (2008). *Attachment Style, Relationship Satisfaction, Intimacy, Loneliness, Gender Role Beliefs, and the Expression of Authentic Self in Romantic Relationships*. Doctoral Dissertation, University of Maryland.
- Dökmen, Z. (1999). BEM Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. *Kriz Dergisi*. 7 (1), 27-40.

Dökmen, Z. (2000). Kendi Cinsiyetindekilere ve Diğer Cinsiyettekilere İlişkin Algı, Cinsiyet Roller ve Depresyon İlişkisi. *Kriz Dergisi*, 8 (1), 9-19.

Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.

Duran, Ş. ve Hamamcı, Z. (2010). Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Çatışma İletişim Tarzları Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 6 (23), 87-101.

Eagly, A. H. and Steffen, V. J. (1984). Gender Stereotypes Stem from the Distribution of Women and Men into Social Roles. *Journal of Personality and Social Psychology*. 46 (4), 735-754.

Eagly, A. and Mladinic, A. (1994). Are People Prejudiced Against Women? Some Answers from Research on Attitudes, Gender Stereotypes, and Judgments of Competence. *European Review of Social Psychology*, 5 (1), 1-35.

Ellis, A. and Dryden, W. (1997). *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy*. New York: Springer Publishing.

Ellis, A. (1994). Akılcı-Duygusal Terapide Yansımalar. (Çev., A. S. Türküm) *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 27 (2). 969- 974. (Orijinal eserin yayım tarihi 1993).

- Ellis, A. (1991). The Revised ABC's of Rational - Emotive Therapy (RET). *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*. 9 (3), 139-172.
- Ellis, A. (1958). Rational Psychotherapy. *The Journal of General Psychology*. 59, 35-49.
- Ercan, H. (2008). *Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri Ve Benlik Tipleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erol, M. (2008). Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 32 (2), 199-219.
- Ersevimi, İ. (2008). *Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Eryılmaz, A. (2004). *Ergenlik ve Genç Yetişkinlik Döneminde Romantik Yakınlığı Başlatmada Algılanan Kontrol*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, A. ve Atak, H. (2011). Beliren Yetişkinlik Döneminde Özsaygı, Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Romantik Yakınlığı Başlatmanın İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 11 (2), 587-600.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma ve Algılanan Kontrol. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31 (2), 359-380.

Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010a). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma: Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık mı? *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (34), 119-127.

Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010b). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma ve Başa Çıkma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23 (2), 381-397.

Felmlee, D. H. (1994). Who's on Top? Power in Romantic Relationships. *Sex Roles*. 31 (5-6), 275-295.

Fincham F. D. and Cui M. (2011). *Emerging Adulthood and Romantic Relationships an Introduction*. In Romantic Relationships in Emerging Adulthood. (Eds. F. D. Fincham and M. Cui) New York: Cambridge University Press, 3-12.

Freud, S. (1997). *Yaşamım ve Psikanaliz*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1971).

Frieze, I. H., Ferligoj, A., Kogovsek, T., Renner, T., Horvat, J. and Sarlija, N. (2003). Gender-Role Attitudes in University Students in the United States, Slovenia, and Croatia. *Psychology of Women Quarterly*. 27, 256–261.

Gander, M. ve Gardiner, H. (2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. A. Dönmez, N. Çelen ve Onur, B.) (Yay. Haz. B. Onur) Ankara: İmge Kitabevi. (Orijinal eserin yayım tarihi 1993).

Geçtan, E. (2008). *Psikanaliz ve Sonrası*. Ankara: Metis Yayınları.

- Gilligan, C. and Attanucci, J. (1988). Two Moral Orientations: Gender Differences and Similarities. *Merrill-Palmer Quarterly*. 34, 223-237.
- Gizir, C. A. (2012). İlişki İnançları Ölçeği'nin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8 (2), 37-45.
- Groves, S. S. (2010). *The Role of Adult Attachment and Relationship Beliefs in Emerging Adults' Romantic Relationships*. Doctoral Dissertation, Fairleigh Dickinson University, New Jersey.
- Güvenç, G. B. (1996a). Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Etkileşime İlişkin Algıları İle Toplumsal Cinsiyet Rolüne İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 4 (1), 34-40.
- Güvenç, G. B. (1996b). Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Ailede Toplumsal Cinsiyet Rolüne İlişkin Tutumları ve Benlik Algısı. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 4 (4), 260-267.
- Hablemitoğlu, Ş. (2005). *Toplumsal Cinsiyet Yazıları Kadınlara Dair Birkaç Söz*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hamancı, Z. ve Duy, B. (2007) Sosyal Beceriler, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar, Akılcı Olmayan İnançlar ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmaların Yalnızlıkla İlişkisi. *Eğitim Araştırmaları*. 26, 121-130.

- Harnishfeger, B. R. (1998). *The Relationship of Gender Role Conflict to Male College Student's Receipt and Use of Violence in Heterosexual Dating Relationships*. Doctoral Dissertation, West Michigan University, Michigan.
- Harvey, J. H. and Omarzu, J. (1997). Minding the Close Relationship. *Personality and Social Psychology Review*. 1, 224–240.
- Harvey, J. H. and Paulwels, B. G. (1999). Recent Developments in Close-Relationships Theory. *Current Directions in Psychological*. 8 (93). 93-95.
- Helgeson, V. S. (2004). *The Psychology of Gender*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Hendrick, S. S. (2009). *Yakın İlişkiler Psikolojisi*. (Çev. Ed. A. Dönmez). Ankara: Nobel Yayınevi. (Orijinal eserin yayım tarihi 2003).
- Horney, K. (1981). Kadın Psikolojisi. (Çev. B. Onur). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 14 (1), 141-154. (Orijinal eserin yayım tarihi 1951).
- Hotelling, K. and Forrest, L. (1985). Gilligan's Theory of Sex-Role Development: A Perspective for Counselling. *Journal of Counselling Development*. 64, 183-186.
- İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (2008). *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*. İstanbul: Ceren Yayın Dağıtım.

Kabasakal, Z. ve Girli, A. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Hakkındaki Görüşlerinin, Deneyimlerinin Bazı Değişkenler ve Yaşam Doyumu İle İlişkisi (DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Örneği). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14 (2), 105-123.

Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kaufman, G. (2005). Gender Role Attitudes and College Students' Work and Family Expectations. *Gender Issues*. 22 (2), 58-71.

Kaypakoğlu, S. (2009). Cinsiyet Rollerinin Yüz Yüze İletişim Sürecinde Yansımaları. *Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi bildirisi kitabı*, Sakarya Üniversitesi.

Keller, E. F. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. (Çev. F. B. Aydar). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1996).

Kernberg, O. F. (2011). *Aşk İlişkileri: Normallik ve Patoloji*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1995).

Köroğlu, E. (2009). *Bilişsel-Davranışçı Psikoterapiler: Temel Kavramlar, Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği HYB Basım Yayın.

Küçükaşlan, M. (2011). *Mersin Üniversitesi Öğrencilerinin Romantik İlişkilere Yönelik İnançlarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Romantik İlişki Yaşama Durumu Değişkenlerine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

- Lips, H. (2008). *Sex & Gender: An Introduction*. New York: McGraw-Hill Published.
- Martin, C. L. (2000). The Developmental Social Psychology of Gender. (Eds. T. Eckes and H. M. Trautner). In *Cognitive Theories of Gender Development*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc Publishers. 91-123.
- Maslow, A. H. (1943). *A Theory of Human Motivation*. 26 Mart 2013 tarihinde <http://libgen.info/view.php?id=766174> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. (Çev. Z. Gültekin). (Yay. Haz. B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 2002).
- Molina, A. B. (2000). *The Function of Gender, Ethnicity, Acculturation and Gender-Role Attitudes with Relationship Satisfaction among Latino and Euro-American College Students*. Doctoral Dissertation, University of Oregon.
- Moore, S. M. and Leung, C. (2001). Romantic Beliefs, Styles, and Relationships among Young People from Chinese, Southern European, and Anglo-Australian Backgrounds. *Asian Journal of Social Psychology*. 4, 53–68
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları: Olgu Sunumu Yaklaşımıyla*. (Çev. R. Arı ve F. Akkoyun). Ankara: Nobel Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 2008).

Nelson-Jones, R. (1982). *The Theory and Practice of Counseling Psychology*. Eastbourne: Holt, Rinehart and Winston Ltd.

Nelson-Jones, R. (1995). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. (Çev. Ed. F. Akkoyun). Ankara: TDFO Ltd Şti. (Orijinal eserin yayım tarihi 1982).

Okutan, N. ve Büyükkşahin, S. (2010). Romantik İlişkilerde Bağlanım: Dindarlık Algısı ve Romantik İlişkilerle İlgili Kalıpyargılar. *Türk Psikoloji Yazıları*. 13 (26), 80-90.

Ondaş, B. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimiyle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Onur, B. (1980). Psikanaliz Kuramında Kadın. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 24 (1), 63-80.

Pınar, G., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2008). Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda Kalan Gençleri Toplumsal Cinsiyet Rol Kalıplarına İlişkin Tutumları. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*. 15 (1), 47–57.

Reifman, A. (2011). *Romantic Relationships in Emerging Adulthood: Conceptual Foundations*. In *Romantic Relationships in Emerging Adulthood*. (Ed. F. D. Fincham and M. Cui) New York: Cambridge University Press. 15-26.

Sakallı, N. (2010). *Sosyal Etkiler: Kim Kimi Nasıl Etkiler?* Ankara: İmge Yayınevi.

- Sakallı, N. ve Curun, F. (2001). Romantik İlişkilerle İlgili Kalıp Yargılara Karşı Tutumlar. *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*. 1 (22), 31-45.
- Sarı, T. (2008). *Üniversite Öğrencilerinde Romantik İlişkilerle İlgili Akılcı Olmayan İnançlar, Bağlanma Boyutları ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiler*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. (Çev. A. T. Kılıç). İstanbul: Agora Kitaplığı. (Orijinal eserin yayım tarihi 1988).
- September, A. N., McCarrey, M., Baranowsky, A., Parent, C. and Schindler, D. (2001). The Relation between Well-Being, Impostor Feelings, and Gender Role Orientation among Canadian University Students. *The Journal of Social Psychology*. 141 (2), 218-232.
- Sharf, R. S. (2004). *Theories of Psychotherapy and Counseling : Concepts and Cases*. Pacific Grove, CA; London : Brooks/Cole.
- Sibley, G. C. and Overall, C. N. (2011). A Dual Process Motivational Model of Ambivalent Sexism and Gender Differences in Romantic Partner Preferences. *Psychology of Women Quarterly*. 35 (2), 303-317.
- Spenle, M. R. (1980). Kadın Rolü - Erkek Rolü. (Çev. B. Onur). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 13 (1). 49-62. (Orijinal eserin yayım tarihi 1973).

- Stackert, R. A. and Bursik, K. (2003). Why I Unsatisfied? Adult Attachment Style, Gendered Irrational Relationship Beliefs, and Young Adult Romantic Relationship Satisfaction. *Personality and Individual Differences*. 34, 1419- 1429.
- Steinberg, L. (2007). Yakınlık. *Ergenlik*. (Çev. C. Satman), (Ed. F. Çok). Ankara: İmge Yayınevi. (Orijinal eserin yayım tarihi 2005).
- Sternberg, J. R. (1997). Construct Validation of a Triangular Love Scale. *European Journal of Social Psychology*. 27, 313-335.
- Sternberg, J. R. (1986). A Triangular Theory of Love. *Psychological Review*. 93, 119-135.
- Stromquist, N. P. (2010). Toplumsal Cinsiyet, Eğitim ve Dönüştürücü Bilginin Olanaklılığı. (Çev. E. Karataş, Düz. F. Sayılan). *Eğitim Bilim Toplum*. 8 (29), 94–116.
- Tan, M. (2007). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları. *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim*. İstanbul: Sena Ofset.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2010). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi. (Orijinal eserin yayım tarihi 2003).
- Turan, A. F. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalarını Yordamada Yalnızlık, Benlik Saygısı, Yaş, Cinsiyet ve Romantik İlişki Yaşama Durumunun Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Türkçapar, H. M. (2009). *Bilişsel Terapi*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği HYB Basım Yayın.

Uluocak, Ş. ve Aslan, C. (2011). *Kadın Bakış Açısından Toplumsal Cinsiyet Roller*. İstanbul: Oktay Matbaacılık.

Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007), Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 14 (2), 26–38

Yaşar, B. (2011). *Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumlarının Kadın Sağlığı Hemşireliği Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Yıldırım, İ. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (27), 15-30.

Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K., (2009). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6 (1). 26.11.2011 tarihinde <http://www.insanbilimleri.com> adresinden erişim sağlanmıştır.

Yörükan, T. (2011). *Alfred Adler Sosyal Roller ve Kişilik*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Zengin, B. (2009). Psikanaliz, Kadın Cinselliği ve Meltem Arıkan'ın "Evet... Ama... Sanki..." Başlıklı Eserinden Cinselliğin Yansıması. *Uluslararası Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, Sakarya Üniversitesi.

Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Development and Psychometric Properties Gender Roles Attitude Scale. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*. 40, 409-420.

Weiss, R. S. (1974). *Doing unto Others*. In *The Provisions of Social Relationships*. (Ed. Z. Rubin). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 17-26.

West, C. and Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender and Society*. 1 (2). 125-151.

Winstead, B. A., Derlega, J. V. and Rose, S. (1997). *Gender and Close Relationships*. London: Sage Publications.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Ek 2. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği

Ek 3. Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği

Ek 1- KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Yüksek lisans tez çalışmam gereği yaptığım bu araştırmada sizlerden beklediğim, “Kişisel Bilgi Formu”nu ve ilgili ölçekleri durumunuzu yansıtacak şekilde doldurmanızdır.

Her cümle ile ilgili görüşünüzü belirtirken, önce cümleyi dikkatlice okuyunuz sonra, cümlede belirtilen düşüncenin, sizin düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz ve işaretleyiniz.

Sonuçlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu cümlelerden hiçbirinin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Her cümle ile ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar sizin kendi görüşünüzü yansıtmalıdır. Lütfen isminizi ya da benzer bir bilginizi belirtmeyiniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Araş. Gör. Duygu ÇAVDAR

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz	Kadın ()	Erkek ()				
Yaşınız	18-21 ()	22-25 ()	26 ve üstü ()			
Lisans programınız nedir?						
Kaçıncı sınıftasınız?	1 ()	2 ()	3 ()	4 ()		
Mezun olduğunuz lise türü	Genel lise, Anadolu lisesi, Süper lise ()	Meslek lisesi ()	İmam hatip lisesi ()	Özel lise ()	Diğer ()	
Büyüdüğünüz yerleşim yeri	Büyükşehir ()	Şehir ()	İlçe ()	Köy ()		
Annenizin öğrenim durumu	Okur yazar Değil ()	Okur yazar ()	İlkokul mezunu ()	Ortaokul mezunu ()	Lise mezunu ()	Yüksek öğrenim ()
Babanızın öğrenim durumu	Okuryazar değil ()	Okur yazar ()	İlkokul mezunu ()	Ortaokul mezunu ()	Lise mezunu ()	Yüksek öğrenim ()
Şu an, erkek ya da kız arkadaşınız (sevgiliniz) var mı?	Evet ()	Hayır ()				
En uzun süren ilişkiniz (sevgililik) ne kadar sürdü?	Hiç olmadı ()	3 aydan Az ()	3 ay – 6 ay Arası ()	6 ay- 1 yıl Arası ()	1 yıldan Fazla ()	

Ek 2 - TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Sayfalardaki cümleler size;

hiç uygun değilse		“Hiç Katılmıyorum”
uygun değilse		“Katılmıyorum”
karar veremiyor iseniz		“Kararsızım”
uygunsa		“Katılıyorum”
tamamen uygunsa		“Tamamen Katılıyorum”

İfadeler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					

Ek 3 - ROMANTİK İLİŞKİLERDE AKILCI OLMAYAN İNANÇLAR ÖLÇEĞİ

İfadeler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Birlikte olduğum kişi benim düşüncelerimden farklı düşünceler taşır ve bunu rahatlıkla ifade ederse bu hoşuma gider.					
2. Birlikte olduğum kişi benimle herhangi bir konuda zıt fikirlerini tartışırsa buna dayanamam.					
3. Ben ve birlikte olduğum kişi farklı düşünüyorsak, ilişkimizin iyi gitmediğini ve bitebileceğini düşünürüm.					
4. Olaylar hakkında aynı şekilde düşünmüyorsak bu ilişkinin yürütülmesi anlamsızdır.					
5. Birlikte olduğum kişinin benim bütün duygularımı anlamasını beklerim.					
6. Eğer birlikte olduğum kişi benim duygularımı kendiliğinden anlamazsa, bu benim için hayal kırıcı olur.					
7. İlişki içinde olan insanlar sanki birbirlerinin zihinlerini okuyormuşçasına birbirlerinin ihtiyaçlarını anlarlar ve duyarlıdırlar.					
8. Birlikte olduğum kişinin duygularıma karşı son derece duyarlı olması ve değişen ihtiyaçlarımı kendiliğinden fark etmesi benim için çok önemlidir.					
9. Birlikte olduğum kişi ben ona anlatmadan ne düşündüğümü ve hissettiğimi anlayabilmelidir.					
10. Birlikte olduğum kişi her zaman benim düşündüğümü ben söylemesem de bilmelidir.					
11. Kadın ve erkek muhtemelen karşı cinsi hiçbir zaman yeteri kadar anlayamayacaktır.					
12. Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar çiftler arasındaki sorunların temel sebebidir.					